

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINMA
HAMLESİ

BEBKA[®]
Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı

2018 YILI

MALİ DESTEK PROGRAMLARI ETKİ DEĞERLENDİRME RAPORU

bebka.org.tr

2018 Yılı Mali Destek Programları Etki Değerlendirme Raporu

Bursa, Temmuz 2024
T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)
İzleme ve Değerlendirme Birimi

Hazırlayanlar

Erhan ÖZTÜRK (Birim Başkanı)

İlyas GENÇ (Uzman)

Neslihan HASRET (Uzman)

Onur KÖKSAL (Uzman)

“Bu raporun tüm hakları T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı’na aittir. Yayın içeriğinin kısmen ya da tamamen yayımlanması ve çoğaltılması fikri mülkiyet hukukuna tabidir. Kaynak gösterilmek kaydı ile T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı yayınları üçüncü kişilerce kullanılabilir.”

T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)
Işıktepe OSB Mahallesi Arıtma Caddesi No:22 16215 Nilüfer/Bursa TÜRKİYE
T: +90 224 211 13 27 / F: +90 224 211 13 29
www.bebka.org.tr

RAPORUN KAPSAMI

Bu rapor Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinden oluşan TR41 Bólgesinde 2018 Yılı Mali Destek Programları Etki Değerlendirme raporuna ilişkin çalıőmalara girdi sağlamak amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gósteren Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

HAKLAR BEYANI

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan kaynaklar ve bilgiler kullanılarak, yararlanıcıları yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıőtır. Rapordaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak karar veren şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karőı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansına aittir. Raporda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koőulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğu çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gósterilmeden rapordan alıntı yapılamaz.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın 2018 yılında çağrısını gerçekleştirdiği Kırsalda Ekonomik Kalkınma, Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması ve Endüstriyel Simbiyoz olmak üzere üç mali destek programının program sonrası etki değerlendirme çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı kâr amacı gütmeyen yararlanıcılara yönelik iken, Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması ve Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programları kâr amacı güden yararlanıcılara yönelik hazırlanmıştır. Programların toplam bütçesi 16 milyon TL olarak belirlenmiştir. Sözleşme kapsamında desteklenen ve proje uygulama süresini başarı ile tamamlayan 24 projeye 8,5 milyon TL hibe sağlanmıştır.

Nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, uluslararası değerlendirme kriterleri ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan "Kalkınma Ajanslarının Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar" doğrultusunda programların; bölge planları, üst ölçekli plan ve politikalar ile ilgililiklerini, bölgenin ve yararlanıcıların ihtiyaçları ile uyumlarını, etkinliklerini, etkililiklerini, etkilerini ve sürdürülebilirliklerini analiz etmekte ve tüm bunlardan hareketle yeni tasarlanacak programlara ışık tutacak tespit ve öneriler sunmaktadır.

Etki değerlendirme çalışması, birincil ve ikincil verilerin derlenmesi ve analizini içeren kapsamlı bir metodoloji ile yürütülmüştür. Çalışmanın ilk fazında, performans göstergeleri için yararlanıcıların belirlediği hedefler, elde edilen sonuçlar ve kullanılan destek miktarı gibi ikincil verilerden oluşan izleme verileri bir araya getirilmiş, organize edilmiş ve analiz edilmiştir. İzleme verilerine ek olarak, program başvuru rehberleri, ulusal ve bölgesel politika ve planlar ile Ajans mevzuatı da gözden geçirilmiş ve program değerlendirmesinde girdi verisi olarak kullanılmıştır.

Birincil veri toplama sürecinde Ajanstan mali destek alan ve projesini tamamlayan tüm yararlanıcılarla iletişime geçilerek anket çalışması gerçekleştirilmiş ve destek programlarının değerlendirilmesinde kullanılacak birincil veri kaynağı elde edilmiştir. Elde edilen tüm veri seti ve bilgilerin analizinden sonra değerlendirme sorularının cevap olabilecek değerlendirmeler yapılmış ve rapora son hali verilmiştir.

Çalışma, değerlendirilen programların amaçlarına uygun olarak uygulandığını ve Ajansın süreç boyunca iyi bir performans gösterdiğini ortaya koymuştur.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı'na toplam 74 proje başvurusu alınmış; 24 proje desteklenmek üzere seçilmiş; 6 proje sahibinin sözleşmeden feragat etmesi, 3 projenin de fesih edilmesine bağlı olarak 15 proje başarıyla tamamlanmıştır.

Program için 5 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Tamamlanan projelerin sözleşmeye bağlanan destek bütçesi 4,7 milyon TL, gerçekleşen bütçesi ise 4,2 milyon TL olmuştur. Program bütçesinin yaklaşık %90'ının kullanılmış olması, program için ayrılan bütçenin etkin kullanıldığını göstermektedir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı'na (SRA) toplam 36 proje başvurusu alınmış; 12 proje desteklenmek üzere seçilmiş; 1 proje sahibinin sözleşmeden feragat etmesi, 6 projenin fesih olmasına bağlı olarak 5 proje programı başarıyla tamamlamıştır.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı için tahsis edilen bütçe 8 milyon TL olmuştur. Proje uygulama süresi başarıyla sona ermiş olup; projelerin sözleşme kapsamında belirlenen destek bütçesi 6,1 milyon TL, gerçekleşen bütçesi ise 2,5 milyon TL olmuştur. Program özelinde tahsis edilen bütçenin yaklaşık %31'inin kullanılabilmiş olmasının ana gerekçesini, proje uygulama aşamasında fiyatlardaki beklenmedik artışlardan kaynaklanan sözleşmeden feragat ve sözleşme fesih süreçleri oluşturmaktadır.

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı'na (ES) toplam 13 proje başvurusu alınmış; 6 proje desteklenmek üzere seçilmiş; 1 proje sahibinin sözleşmeden feragat etmesi, 1 projenin fesih olmasına bağlı olarak 4 proje programı başarıyla tamamlamıştır.

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı için tahsis edilen bütçe 3 milyon TL olmuştur. Proje uygulama süresi başarıyla sona ermiş olup; projelerin sözleşme kapsamında belirlenen destek bütçesi 2,3 milyon TL, gerçekleşen bütçesi ise 1,2 milyon TL olmuştur. Program özelinde tahsis edilen bütçenin yaklaşık %40'ının kullanılabilmiş olmasının ana gerekçesini, proje uygulama aşamasında fiyatlardaki beklenmedik artışlardan kaynaklanan sözleşmeden feragat ve sözleşme fesih süreçleri oluşturmaktadır.

Performans hedeflerini tamamen gerçekleştirme oranı Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı'nda, diğer programlara göre daha yüksek oranda gerçekleşmiştir (%100). %100 oranında ulaşılamamış göstergeler bazında ise göstergelerin çoğunun sonuç göstergesi kapsamında değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Kâr amacı güden işletmelere yönelik projelerde, yararlanıcılarının program performans göstergelerini belirlerken daha ulaşılabilir hedefler ortaya koyduğu görülmektedir. Kâr amacı güden kurumlara yönelik uygulanan programlarda proje yürütücüsü kurumlarda davranışsal değişimlerin söz konusu olduğu ve proje özelinde teknik bilgi ve kapasitenin arttığı gözlenmiştir. Proje yararlanıcılarının büyük bir kısmı yürüttükleri projeler kapsamında proje bütçeleri dışında finansal kaynak yarattıklarını ve yeni yatırımlar yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Yukarıda belirtilen hususlar ve anket çalışmasından elde edilen diğer çıktılar raporun aşağıdaki bölümlerinde ele alınmıştır. Bu çıktılardan hareketle sonuç, değerlendirme ve önerilerin yer aldığı raporun son bölümünde Ajansın gelecekte tasarlayacağı benzer destek programlarına girdi sağlayacağı öngörülmektedir.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	3
İÇİNDEKİLER.....	5
TABLolar	7
ŞEKİLLER	7
KISALTMALAR	12
1. GİRİŞ.....	13
2. PROGRAM HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	15
2.1. Programların Tanımı ve Kapsamı.....	15
2.2. Programların Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri	17
3. PROGRAMLARIN SONUÇLARI	20
3.1. Bütçe Gerçekleşmeleri	20
3.2. İstatistik Bilgiler.....	22
4. PROGRAMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	26
4.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem	26
4.1.1. Yapılandırma.....	26
4.1.2. Veri/Bilgi Toplama Süreci	26
4.1.3. Analiz.....	27
4.1.4. Rapor Hazırlama	27
4.2. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programların İncelenmesi	27
4.2.1. İlgililik	27
4.2.1.1. Programların Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu	27
4.2.1.2. Programların Bölge Koşullarına ve Yararlanıcı İhtiyaçlarına Uygunluğu	31
4.2.2. Etkinlik	36
4.2.2.1. Programların Başvuru Sürecinin Etkinliği.....	36
4.2.2.2. Programların Uygulama Sürecinin Etkinliği.....	42
4.2.3. Etkililik	52

4.2.4. Etki60	
4.2.5. Sürdürülebilirlik	75
5. YARARLANICILARIN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ.....	83
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	85
KAYNAKÇA	91

TABLolar

Tablo 1. Programlar Bazında Yararlanıcı Kuruluş Başına Destek Miktarları	16
Tablo 2. Program Bütçeleri ve Gerçekleşen Hibe Ödemeleri.....	21
Tablo 3. Programlar Bazında Başvuru ve Tamamlanan Proje Sayıları	22
Tablo 4. SRA Yararlanıcılarının Performans Göstergelerini Gerçekleştirme Başarı Yüzdesi	47
Tablo 5. ES Yararlanıcılarının Performans Göstergelerini Gerçekleştirme Başarı Yüzdesi.....	48
Tablo 6. KK Yararlanıcılarının Performans Göstergelerini Gerçekleştirme Başarı Yüzdesi.....	49
Tablo 7. SRA Projelerinde Performans Göstergelerine Ulaşılma Düzeyi.....	53
Tablo 8. ES Projelerinde Performans Göstergelerine Ulaşılma Düzeyi	55
Tablo 9. KK Projelerinde Performans Göstergelerine Ulaşılma Düzeyi	57
Tablo 10. SRA Projeleri Sayesinde Yararlanıcıların Değerlerindeki Artış Oranları.....	62
Tablo 11. ES Projeleri Sayesinde Yararlanıcıların Değerlerindeki Artış Oranları	68

ŞEKİLLER

Şekil 1. Mali Destek Programlarının Bütçeleri (milyon TL).....	14
Şekil 2. Mali Destek Programlarının Süreleri (ay).....	16
Şekil 3. Program Bütçeleri ve Gerçekleşen Hibe Ödemeleri.....	21
Şekil 4. Programlar Bazında Başvuru ve Tamamlanan Proje Sayıları	23
Şekil 5. Programlara Başvuran ve Yararlanıcı Kurumların İller Bazında Dağılımı, n=123	23
Şekil 6. Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması MDP Yararlanıcılarının Sektörleri,n=5	24
Şekil 7. BEBKA Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci	26
Şekil 8. Yararlanıcıların Program İlanından Önce Proje Fikirlerinin Olup Olmadığı.....	33
Şekil 9. Yararlanıcıların Program İlanından Önce Başka Kurumların Desteklerine Başvurup Başvurmadıkları	34
Şekil 10. SRA Yararlanıcılarının Programa Başvurma Nedenleri	34
Şekil 11. ES Yararlanıcılarının Programa Başvurma Nedenleri	35
Şekil 12. KK Yararlanıcılarının Programa Başvurma Nedenleri	36

Şekil 13. SRA Yararlanıcılarının Programdan Haberdar Olma Yolları	37
Şekil 14. ES Yararlanıcılarının Programdan Haberdar Olma Yolları	37
Şekil 15. KK Yararlanıcılarının Programdan Haberdar Olma Yolları	38
Şekil 16. Programların Başvuru Rehberleri ve Ekleri Açık ve Anlaşılır mıydı Sorusu.....	38
Şekil 17. Programların Başvuru Süresi Yeterli miydi Sorusu	39
Şekil 18. Programların Uygulama Süresi Yeterli miydi Sorusu	39
Şekil 19. Başvuru ve Sözleşme için İstenen Bilgi ve Belgelerin Gerekliliği/ Kapsamı/ İçeriği Uygun muydu Sorusu.....	39
Şekil 20. Başvuru Sürecinde Danışmanlık Desteği Aldınız mı Sorusu.....	40
Şekil 21. Başvuru Sürecinde Herhangi Bir Zorluk Yaşadınız mı Sorusu	40
Şekil 22. Sözleşme İmzalama Sürecinde Herhangi Bir Zorluk Yaşadınız mı Sorusu	41
Şekil 23. Başvuru Aşamasında Ajans Uzmanlarından Aldığınız Destek Yeterli miydi Sorusu...	41
Şekil 24. Yararlanıcılarının Programları Finansal Olarak Değerlendirmeleri	42
Şekil 25. SRA Yararlanıcılarının Proje Uygulama Sürecinde En Fazla Zorluk Yaşadıkları Konular	42
Şekil 26. ES Yararlanıcılarının Proje Uygulama Sürecinde En Fazla Zorluk Yaşadıkları Konular	43
Şekil 27. KK Yararlanıcılarının Proje Uygulama Sürecinde En Fazla Zorluk Yaşadıkları Konular	43
Şekil 28. Yararlanıcıların Projenin Eş finansmanını Nasıl Karşıladıkları Sorusu	44
Şekil 29. Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Desteği Aldınız mı Sorusu	45
Şekil 30. Proje Uygulama Aşamasında Ajans Uzmanlarından Aldığınız Destek Yeterli miydi Sorusu	45
Şekil 31. Proje Uygulama Aşamasında Talep Edilen Belgelerin Gerekliliği/ Kapsamı/ İçeriği Uygun muydu Sorusu.....	46
Şekil 32. Projenin Ortakları ve/veya İştirakçilerinden Aldığınız Destek, Yaptığınız İş Birlikleri Yeterli miydi Sorusu	46
Şekil 33. Proje Bütçesinde Yer Alan Ancak Gerçekleştiremediğiniz Satın Almalar Var Mı Sorusu	47
Şekil 34. Projenizi Yürütme Konusunda Kendinizi Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz Sorusu.....	47

Şekil 35. KK Yararlanıcılarının Gerçekleştiremedikleri Performans Göstergelerinin Gereççeleri	51
Şekil 36. SRA Projeniz Kapsamında Yaptığınız Yatırımı Destek Almadan da Gerçekleştirebilir miydiniz Sorusu.....	51
Şekil 37. ES Projeniz Kapsamında Yaptığınız Yatırımı Destek Almadan da Gerçekleştirebilir miydiniz Sorusu.....	52
Şekil 38. KK Projeniz Kapsamında Yaptığınız Yatırımı Destek Almadan da Gerçekleştirebilir miydiniz Sorusu.....	52
Şekil 39. SRA Projelerindeki Diğer Çıktılara Ulaşılma Oranları	54
Şekil 40. SRA Projelerinin Diğer Somut Çıktıları	54
Şekil 41. ES Projelerindeki Diğer Çıktılara Ulaşılma Oranları	56
Şekil 42. ES Projelerinin Diğer Somut Çıktıları	56
Şekil 43. KK Projelerindeki Diğer Çıktılara Ulaşılma Oranları	59
Şekil 44. KK Projelerinin Diğer Somut Çıktıları	59
Şekil 45. SRA Projenizin Firmanıza Sağladığı Kazanımlar Nelerdir Sorusu	60
Şekil 46. SRA Projeniz Sayesinde Kaynak (hammadde, su, enerji) Verimliliği Sağladınız mı Sorusu	61
Şekil 47. SRA Projenizin AR-GE Faaliyetlerinize Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu	61
Şekil 48. SRA Projenizin İhracatınıza Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu.....	61
Şekil 49. SRA Projenizin İthalatınızı Azaltmaya Yönelik Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu.....	62
Şekil 50. SRA Projeniz, Program Öncelikleri ve Hedefleriyle Tanımlanan; Firmanızca Yaşanan Sorunların Çözümüne ve İhtiyaçların Karşılmasına Ne Derece Katkı Sağladı Sorusu	62
Şekil 51. SRA Projenizin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkilerini Birlikte Değerlendirdiğinizde, Projenizi Ne Derece Başarılı Buluyorsunuz Sorusu.....	63
Şekil 52. SRA Projenizin Diğer Firmaları Teşvik Ettiğini, Onlar Üzerinde Olumlu Yönde Etki Ettiğini Düşünüyor musunuz Sorusu	63
Şekil 53. SRA Projeniz Kurumunuzda Ne Tür Yeni ve Farklı Uygulamalara, Yaklaşımlara ve Davranışsal Değişimlere Yol Açtı Sorusu	64
Şekil 54. ES Projenizin Firmanıza Sağladığı Kazanımlar Nelerdir Sorusu	65
Şekil 55. ES Projeniz Sayesinde Kaynak (hammadde, su, enerji) Verimliliği Sağladınız mı Sorusu	66

Şekil 56. ES Projeniz Kapsamında Firmanızın Atık Miktarında Azalış Oldu mu Sorusu.....	66
Şekil 57. ES Projeniz Kapsamında Atıkların Geri Dönüşümüne Yönelik Bir Faaliyet Gerçekleşti Mi Sorusu.....	67
Şekil 58. ES Projenizin AR-GE Faaliyetlerinize Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu	67
Şekil 59. ES Projenizin İhracatınıza Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu	67
Şekil 60. ES Projeniz, Program Öncelikleri ve Hedefleriyle Tanımlanan; Firmanızca Yaşanan Sorunların Çözümüne ve İhtiyaçların Karşılmasına Ne Derece Katkı Sağladı Sorusu	68
Şekil 61. ES Projenizin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkilerini Birlikte Değerlendirdiğinizde, Projenizi Ne Derece Başarılı Buluyorsunuz Sorusu.....	69
Şekil 62. ES Projenizin Diğer Firmaları Teşvik Ettiğini, Onlar Üzerinde Olumlu Yönde Etki Ettiğini Düşünüyor musunuz Sorusu	69
Şekil 63. ES Projeniz Kurumunuzda Ne Tür Yeni ve Farklı Uygulamalara, Yaklaşımlara ve Davranışsal Değişimlere Yol Açtı Sorusu	70
Şekil 64. KK Projeniz, Kurumunuzun veya Bölge İhtiyaçlarının Karşılmasına ve Kırsal Kalkınmaya Ne Derece Katkı Sağladı Sorusu	71
Şekil 65. KK Projenizin Bölgenin Kırsal Kalkınmasına Sağladığı Kazanımlar Nelerdir Sorusu..	72
Şekil 66. KK Projenizin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkilerini Birlikte Değerlendirdiğinizde, Projenizi Ne Derece Başarılı Buluyorsunuz Sorusu.....	73
Şekil 67. KK Projenizin Bölgedeki Diğer Kurumları Teşvik Ettiğini, Onlar Üzerinde Olumlu Yönde Etki Ettiğini Düşünüyor Musunuz Sorusu.....	73
Şekil 68. KK Projeniz Kurumunuzda Ne Tür Yeni ve Farklı Uygulamalara, Yaklaşımlara ve Davranışsal Değişimlere Yol Açtı Sorusu	74
Şekil 69. SRA Projeniz Sayesinde Elde Ettiğiniz Kazanımların Etkisi Sürdürülebilir mi Soruları	75
Şekil 70. SRA Projeniz Kapsamında Satın Alınan Makine/ Ekipman/ Teçhizatlar Halen Mevcut mu Sorusu	76
Şekil 71. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde veya Projeye Bağlantılı Başka Hangi Girişimlerde Bulundunuz Sorusu	76
Şekil 72. Proje Sonrasında Projenizin Devamı Niteliğinde Başka Bir Kurumdan Destek Aldınız mı Sorusu	77
Şekil 73. Firmanız için Uygun Bir Program Açılırsa BEBKA Desteklerine Tekrar Başvurunuz musunuz Sorusu	77
Şekil 74. ES Projeniz Sayesinde Elde Ettiğiniz Kazanımların Etkisi Sürdürülebilir mi Soruları ..	78

Şekil 75. ES Projeniz Kapsamında Satın Alınan Makine/ Ekipman/ Teçhizatlar Halen Mevcut mu Sorusu	78
Şekil 76. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde veya Projeye Bağlantılı Başka Hangi Girişimlerde Bulundunuz Sorusu	79
Şekil 77. Firmanız için Uygun Bir Program Açılırsa BEBKA Desteklerine Tekrar Başvurunuz Sorusu	79
Şekil 78. Proje Kapsamında Gerçekleştiremediğiniz veya Eksik Gerçekleştirdiğiniz Faaliyetler/ Hedefler/ Performans Göstergelerini Proje Sonrasında Gerçekleştirdiniz mi Sorusu	80
Şekil 79. KK Projeniz Sayesinde Elde Ettiğiniz Kazanımların Etkisi Sürdürülebilir mi Soruları ..	80
Şekil 80. KK Projeniz Kapsamında Kurulan Üretim/Depolama Tesisi Halen Faaliyette mi Sorusu	81
Şekil 81. KK Projeniz Kapsamında Kurulan/Geliştirilen Turizm Tesisi Halen Faaliyette mi Sorusu	81
Şekil 82. KK Projeniz Kapsamında Satın Alınan Makine/ Ekipman/ Teçhizatlar Halen Mevcut mu Sorusu	82
Şekil 83. KK Projeniz Kapsamında Kurulan/Geliştirilen Geri Dönüşüm Tesisi Halen Faaliyette mi Sorusu	82
Şekil 84. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde veya Projeye Bağlantılı Başka Hangi Girişimlerde Bulundunuz Sorusu	83
Şekil 85. Kurumunuz ve Bölge için Uygun Bir Program Açılırsa BEBKA Desteklerine Tekrar Başvurunuz Sorusu	83

KISALTMALAR

BEBKA	: Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
MDP	: Mali Destek Programı
SRA	: Sektörel Rekabetçiliğın Artırılması Mali Destek Programı
ES	: Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı
KK	: Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı
KAYS	: Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
NACE	: Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne (Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması)
Ar-Ge	: Araştırma Geliştirme
STK	: Sivil Toplum Kuruluğu
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi

1. GİRİŞ

BEBKA, faaliyetlerini yürüttüğü TR41 Bölgesinde, bölge planındaki öncelikler doğrultusunda, kâr amacı güden ve kâr amacı gütmeyen kurumlara yönelik olarak 2018 yılında toplam 16 milyon TL bütçeli üç proje teklif çağrısına çıkmıştır.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı tasarlanırken, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Bursa İl Koordinatörlüğü, bölge illerinin Tarım ve Orman İl Müdürlükleri ile görüşmeler yapılmış, desteklerin birbiri ile uyum ve tamamlayıcılığının yanında bölge ihtiyaçları ön planda tutulmuştur. Ajans tarafından ele alınan bölgesel kalkınmanın önemli bir bileşeni olan kırsal kalkınma, kalkınma ajanslarının bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik sorumlulukları açısından önemli bir alandır.

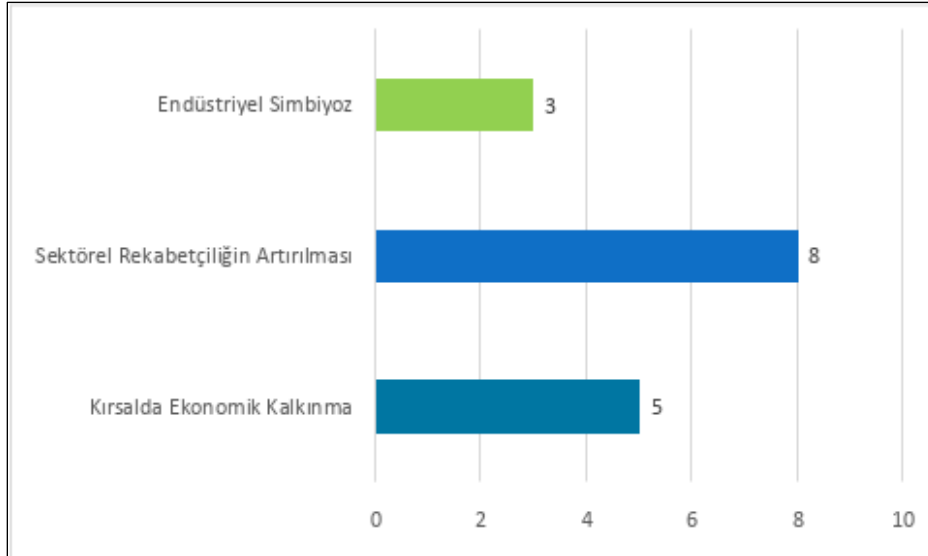
Bu destek programının amacı, 10. Kalkınma Planı'nın da temel hedefleri arasında yer alan "kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının, bulunduğu yörede iyileştirilmesi, kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısının tarım dışı ekonomik faaliyetler lehine çeşitlendirilmesi, tıbbi ve aromatik bitki potansiyeline yönelik envanterin tamamlanması, sürdürülebilir tarım için tarımsal ürünlerin depolama ve nakliye olanakları ile ürün pazarlamasına ilişkin ulaşım imkânlarının geliştirilmesi, rekabet üstünlüğü sağlayan ürünlerin tanıtımı gibi faaliyetlerin yürütülmesi, tarım alanında üretim ve hizmetlerde yenilenebilir enerji gibi çevre dostu uygulamaların desteklenmesi" hedefleriyle uyumludur.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programının oluşturulması ve genel çerçevesinin belirlenmesi amacıyla başta özel sektör firmaları olmak üzere birçok çatı kurum ve kuruluş ziyaretleri yapılmış olup hem bölgemiz hem de ülkemiz için stratejik olarak görülen alanlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan toplantılar ve görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler, özel sektör tarafından dile getirilen ihtiyaçlar, bölgesel ve makro ölçekli planlarda yer alan amaç ve hedefler çerçevesinde ele alınmış ve bölgede ön planda yer alan ve ileri teknoloji ürün üretimi kapsamında büyük potansiyele sahip olan havacılık, savunma sanayi, raylı sistemler, teknik tekstil, kompozit sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin üretim altyapılarının ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi ile verimliliğin artırılarak daha yüksek katma değerli üretime geçilmesi amacıyla "Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Sanayi Mali Destek Programı"nı hazırlamıştır. Mali destek programı aynı zamanda, 2015-2018 dönemini kapsayan Türkiye Sanayi Strateji Belgesinde yer alan "Sanayide bilgi ve teknolojiye dayalı yüksek katma değerli yerli üretimin geliştirilmesi" ile "Kaynakların etkin kullanıldığı, daha yeşil ve rekabetçi sanayi yapısına dönüşümün sağlanması" hedefleriyle aynı doğrultuda amaçlara sahiptir. Ayrıca, ilgili sektörler, 2023 yılı için belirlenen İhracat Strateji Belgesinde yer alan ülkelerin milli gelirlerine katkı yapacak bilgi yoğun sektörler arasında yer almakta ve bu kapsamda ele alındığında bu sektörlerin gelişiminin aynı zamanda ithalata olan bağımlılığı azaltması konusunda son derece kritik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Endüstriyel simbiyoz, pek çok iş birliği ve sinerji alanına, ürün ve hizmet üretiminde kaynak verimliliği ve optimizasyonuna işaret etmektedir. Bu nedenle, çevresel performansı ve rekabetçiliği artırmak için kullanılacak en etkin bölgesel kalkınma ve planlama araçlarından biridir. Ayrıca, endüstriyel simbiyoz, Ar-Ge, inovasyon ve kümelenme faaliyetlerinin yanı sıra, yeni iş alanları yaratma potansiyeli ile girişimciliği de destekleyen bir yaklaşım olarak ortaya

çıkılmaktadır. Ulusal Verimlilik Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018) kapsamında ise “Endüstriyel ortak yaşam (simbiyoz) uygulamalarına yönelik hukuki ve teknik altyapının güçlendirilmesi, bu yöndeki girişimler teşvik edilerek yaygınlaştırılması” stratejisi belirlenmiştir. Bu stratejinin gerçekleştirilmesinde kalkınma ajansları görev alacak kurumlar arasında tanımlanmıştır. Buradan hareketle; Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinde kaynakların etkin kullanımının sağlanarak bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliği amacıyla, 2014 yılında “Endüstriyel Simbiyoz Programı” başlatılmıştır. Programın ilk aşamasında yapılan sektörel analiz çalışması kapsamında sanayinin sektörel yapısı ve dağılımı, OSB’ler, büyük sektörler, bölgesel dağılımlar, bölgede ortaya çıkan atıklar vb. incelenmiş ve ilgili kurumlardan ilave güncel veriler temin edilerek analiz edilmiştir. Fizibilite raporu, çalıştaylar ve görüşmelerde elde edilen çıktılar ile yapılan diğer çalışmalar sonucunda sanayi yoğun bölgemizde bir endüstriyel simbiyoz ağı oluşturularak pek çok projenin hayata geçirilebileceği ortaya çıkmış ve özel sektör yatırımlarına mali destek sağlanarak hem bölge potansiyelinin harekete geçirilmesi hem de üst ölçekli planlardaki makro politikalara hizmet etmesi amacıyla “Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı” hazırlanmıştır.

Şekil 1. Mali Destek Programlarının Bütçeleri (milyon TL)

Yukarıda belirtilen programların değerlendirilmesi ve etki değerlendirmesine ilişkin gerçekleştirilen bu çalışma, esas olarak bölge planlarında öngörülen amaç ve hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma aynı zamanda kalkınma ajanslarının proje ve faaliyetlerine destek verilmesine ilişkin yönetmeliğin gerektirdiği ölçüde programların etki ve sonuçlarını ortaya koymayı da amaçlamaktadır.

Bu raporun ilk bölümünde kısaltmalar ve tanımlar, takip eden bölümlerinde yönetici özeti, birinci bölümünde giriş, ikinci bölümünde program hakkında genel bilgiler, üçüncü bölümünde destek verilen programlara ilişkin programların tanımı ve kapsamı ile amaç, öncelik ve performans göstergelerinin yer aldığı bilgiler bulunmaktadır. Dördüncü bölümde destek verilen programların gerçekleşen bütçe oranları, proje başvuru ve sözleşme süreçleri ile proje uygulama süreçleri sona eren projelere yönelik sayısal verileri yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise elde edilen

tüm çıktılarının analiz edilmesi sonucu Ajans tarafından verilen desteklerin etki ve verimliliklerinin artırılmasına ilişkin öneriler sunulmuştur.

2. PROGRAM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. Programların Tanımı ve Kapsamı

Kırsalda Ekonomik Kalkınma mali destek programı kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik tasarlanmışken, Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Sanayi ve Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programları bölgede faaliyet gösteren kâr amacı güden kuruluşlar için tasarlanmıştır.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programına İlişkin Uygun Başvuru Sahipleri

- Yerel yönetimler: Büyükşehir belediyeleri, il, ilçe, belde belediyeleri, il özel idareleri, mahalli idare birlikleri
- Kamu kurum ve kuruluşları: Valilikler, il müdürlükleri, bölge müdürlükleri, kaymakamlıklar, ilçe müdürlükleri, diğer kamu kurumlarının ilde bulunan en üst birimleri, ticaret borsaları, üniversiteler
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları: Ticaret ve/veya sanayi odaları, esnaf ve sanatkârlar odaları, meslek odaları (Bursa, Eskişehir, Bilecik illerindeki şube başkanlıkları), diğer kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları,
- Sivil toplum kuruluşları: Bursa, Eskişehir, Bilecik illerinde merkezleri veya yasal şubesi bulunan dernekler, vakıflar, sendikalar, federasyonlar, konfederasyonlar
- Organize sanayi bölge müdürlükleri
- Birlikler ve kooperatifler: Bursa, Eskişehir, Bilecik illerinde merkezleri veya yasal şubesi bulunan kâr amacı gütmeyen birlik ve kooperatif başkanlıkları olarak belirlenmiştir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Sanayi ve Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programlarına İlişkin Uygun Başvuru Sahipleri

- Tüm işletmeler
 - Limited Şirketler
 - Anonim Şirketler
 - Komandit Şirketler
 - Kolektif Şirketler
 - Şahıs İşletmeleri
 - Kar Amacı Güden Kooperatifler

Destek Miktar ve Oranları

Mali Destek Programlarının proje özelinde belirlenen asgari ve azami destek tutarları Tablo 1’de sunulmuştur. Bu değerler dışındaki destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye

alınmamıştır. Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programında proje yararlanıcısı özelinde verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %75'i olarak belirlenmiştir. Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Sanayi Mali Destek Programı ile Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programlarında proje yararlanıcısı özelinde verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'si olarak belirlenmiştir. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş; aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Tablo 1. Programlar Bazında Yararlanıcı Kuruluş Başına Destek Miktarları

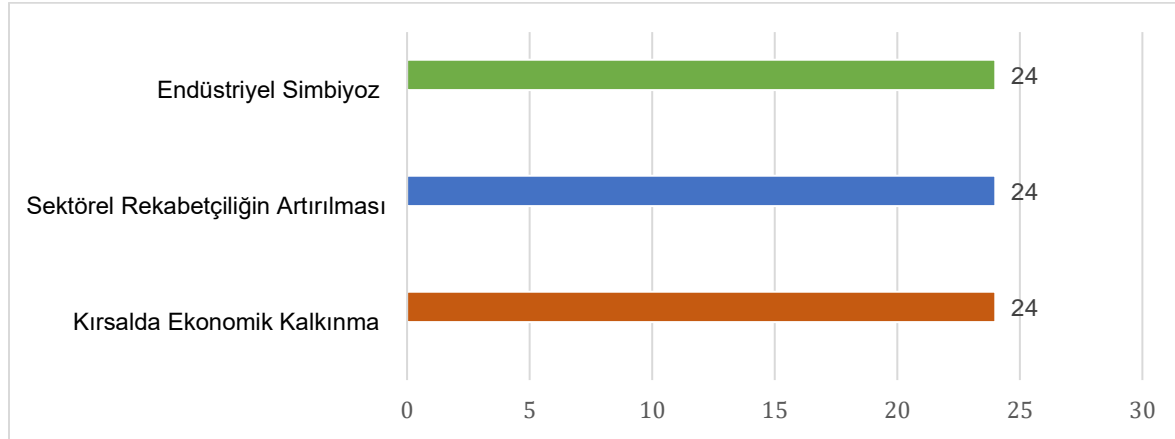
Program	Destek miktarı (TL)
Kırsalda Ekonomik Kalkınma	100.000 TL - 400.000 TL
Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Sanayi	100.000 TL - 600.000 TL
Endüstriyel Simbiyoz	100.000 TL - 600.000 TL

Kaynak: Program Başvuru Rehberleri, BEBKA

Proje Süreleri

Desteklenen projelerin süreleri asgari 12 ay azami 24 ay olarak belirlenmiştir.

Şekil 2. Mali Destek Programlarının Süreleri (ay)

Proje Değerlendirme ve Seçim Süreci

Programların son başvuru tarihi 22 Mart 2018, değerlendirme sonuçlarının duyurulma tarihi ise 07 Haziran 2018 olarak belirlenmiştir. Ajansa sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiştir. Ön inceleme sürecinde projeler idari koşullar ve uygunluk kriterleri açısından ele alınmış, teknik ve mali değerlendirme aşamasında ise her proje en az iki bağımsız değerlendirici tarafından belirlenen kriterlere göre önceden değerlendirilmiş; sonrasında ise değerlendirme komitesi tarafından değerlendirilmiştir. 2018 yılı mali destek programlarının değerlendirilmesi süreci "Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği" ne uygun olarak tamamlanmış ve desteğe uygun projeler belirlenmiştir. Mali desteğe uygun projeler gerçekleştirilen Yönetim Kurulu toplantısında onaylanmıştır.

Desteklenecek projelerin seçimi, aşağıda belirtilen hususlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir:

- Mali Kapasite ve İşletme Kapasitesi
- İlgililik
- Faaliyetler ve Yöntem
- Sürdürülebilirlik
- Bütçe ve maliyet etkinliği

Bir projenin mali destek programları kapsamında desteklenebilmesi için toplam değerlendirme puanının 100 üzerinden en az 65; mali ve işletme kapasitesi puanının 20 üzerinden en az 13 ve ilgililik puanının 25 üzerinden en az 15 olması öngörülmüştür.

Destek Süreci

Kâr amacı güden yararlanıcıların tümünden, sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %20'si kadar teminat alınması şartı getirilmiştir. Teminatın alınmasının ardından, destek miktarının %40'ı, yararlanıcının risk değerlendirmesinin olumlu sonuçlanması halinde ön ödeme olarak sağlanmıştır. Ön ödeme sonrasında yapılan diğer ödemeler ise hak ediş esasına göre gerçekleştirilmiştir. Buna göre, ön ödeme tutarının ve aynı oranda sağlanan eş finansman tutarının usulüne uygun harcandığını gösteren belgelerin ara/nihai raporlarla birlikte Ajans'a sunulmasının ve ilgili raporların Ajans tarafından incelenip onaylanmasının ardından (sözleşmede aksi belirtilmediği takdirde), ara ödemede destek miktarının %40'ı ve son ödemede ise %20'si yararlanıcının banka hesabına sırayla 40 ve 60 gün içerisinde aktarılmıştır.

2.2. Programların Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri

Değerlendirmeye konu programların amaçları ve öncelikleri başvuru rehberlerinden, performans göstergeleri ise program başvuru rehberleri ve Ajansın periyodik olarak kayıt altına aldığı proje uygulama sürecinde elde edilen verilerden hareketle aşağıda özetlenmektedir.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı

Programın genel amacı, *“Bursa, Eskişehir, Bilecik bölgesinde kırsal alanlarda tarım ve sanayi iş birliğinin güçlendirilmesi ve tarım dışı faaliyetler ile ekonomik çeşitliliğin sağlanarak gelir artışına katkı sağlanması”* olarak belirlenmiştir.

Programda ele alınan öncelik alanları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

1. Kırsalda üretilen tarım ürünlerinin katma değerlerinin ve pazarlama imkânlarının artırılması
2. Kırsalda kurulu tarım işletmelerinde ve tesislerinde yürütülen tarımsal faaliyetlerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması
3. Kırsalda turizm ve yöreye özgü el sanatlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi

Programın performans göstergeleri ise şu şekildedir:

- Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi
- Yenilenebilir Enerji ile Sulanan Alan Miktarı
- Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü
- Düzenlenen veya Rehabilitasyon Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü

- Sürekli İstihdam
- Eğitim Harcamaları
- Eğitim Sayısı
- Eğitim Süresi
- Eğitime Katılan Kişi Sayısı
- Müşteri Sayısı
- Yurtdışı Müşteri Sayısı
- İhracat Yapılan Ülke Sayısı
- Ürün Çeşidi Sayısı
- Yurt İçi Satış Tutarı
- Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı
- Marka Başvuru Sayısı
- Marka Tescil Sayısı
- Yurt Dışı Satış Tutarı
- Coğrafi İşaret Başvuru Sayısı
- Coğrafi İşaret Tescil Sayısı
- Alınan Sertifika Sayısı
- Soğuk Hava Deposu Kapasitesi
- Bilinçlendirme/Yaygınlaştırma Faaliyeti Sayısı (Seminer, Konferans, Sergi, Çalıştay vs.)
- Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekân/Merkez Sayısı
- Ziyaretçi Sayısı
- Yerli Ziyaretçi Sayısı
- Belgelendirilen Turistik Tesis Sayısı
- Turizm Yatak Kapasitesi
- Alternatif Turizm Tesisi Yatak Kapasitesi Adet
- Toplam Ziyaretçi Sayısı
- Yabancı Ziyaretçi Sayısı
- Tesis Açık Alan Büyüklüğü
- Tesis Kapalı Alan Büyüklüğü
- Projeden Faydalanan Köy Sayısı
- Projeden Faydalanan Mahalle Sayısı
- Projeden Faydalanan Belde Sayısı
- Tarımsal Ürünlerin Depolanmasına Yönelik Tesis Sayısı
- Tarımsal Ürünlerin Depolanmasına Yönelik Tesis Kapasitesi
- Tarımsal Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Tesis Sayısı
- Tarımsal Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Tesis Kapasitesi
- Tarımsal Ürünlerin Paketlenmesine Yönelik Tesis Sayısı
- Tarımsal Ürünlerin Paketlenmesine Yönelik Tesis Kapasitesi

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı'nın genel amacı *"Bölgede ön planda yer alan ve büyük gelişme potansiyeline sahip olan Havacılık, Savunma Sanayi, Raylı Sistemler,*

Teknik Tekstil, Kompozit sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin üretim altyapılarının ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi yoluyla verimliliğin ve katma değer artırılması, ithalat bağımlılığının azaltılması” olarak belirlenmiştir.

Programın öncelikleri ise şu şekildedir:

1. Program kapsamında ele alınan sektörlerde rekabet gücünü artırmaya yönelik teknik altyapının, kurumsal kapasitenin, üretim teknolojisinin geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması
2. İlgili sektörlerde katma değeri ve rekabetçiliğini artıracak, ithalat bağımlılığını azaltacak ürünlerin tasarlanması, üretilmesi, tanıtılması ve markalaşmasının sağlanması

Programın performans göstergeleri ise şu şekildedir:

- Sürekli İstihdam
- İstihdam Edilen Kadın Sayısı
- İstihdam Edilen Genç Sayısı
- Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı
- Eğitim Sayısı
- Eğitim Süresi
- Eğitime Katılan Kişi Sayısı
- Müşteri Sayısı
- Yurtdışı Müşteri Sayısı
- İhracat Yapılan Ülke Sayısı
- Ürün Çeşidi Sayısı
- Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı
- Patent Başvuru Sayısı
- Patent Tescil Sayısı
- Marka Başvuru Sayısı
- Marka Tescil Sayısı
- Faydalı Model Başvuru Sayısı
- Faydalı Model Tescil Sayısı
- Endüstriyel Tasarım Başvuru Sayısı
- Endüstriyel Tasarım Tescil Sayısı
- Alınan Sertifika Sayısı
- Kurulan/Geliştirilen Laboratuvar Sayısı
- Geliştirilen Prototip Ürün Sayısı
- Ortaklık Kurulan/İşbirliği Yapılan Kurum/Kuruluş/İşletme Sayısı
- Ar-Ge Personeli Sayısı
- Üretim Miktarı
- Makine Sayısı
- Uluslararası Geçerliliğe Sahip Sertifikasyonla Belgelendirilmiş Eğitim Sayısı
- Uluslararası Akreditasyonu Sağlanan Tesisi Sayısı

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı'nın genel amacı *“Bağımsız işletmeleri daha sürdürülebilir ve yenilikçi bir kaynak (atık, enerji vb.) kullanımı çerçevesinde bir araya getirmek, endüstriyel kaynaklı çevresel problemlerin önüne geçerek ekonomik getiri de sağlamaktır”* olarak belirlenmiştir.

Programın öncelikleri ise şu şekildedir:

1. Firmaların atık suyunun, geri dönüştürülemeyen atık ve yan ürünlerinin başka firmalarda girdi/hammadde olarak kullanılması
2. Atıklardan yüksek katma değerli ürün ve/veya enerji üretimi
3. Atık ısının su buharı veya enerji olarak diğer işletmelerde değerlendirilmesi

Programın performans göstergeleri ise şu şekildedir:

1. Sürekli İstihdam
2. Eğitim Harcamaları
3. Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı
4. Ürün Çeşidi Sayısı
5. Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı
6. Çevre Mevzuatına Uygun Tesis Sayısı
7. Tesis edilen biyogaz-biyokütle enerjisi sisteminin kurulu gücü
8. Tasarruf edilen su miktarı
9. Tasarruf edilen elektrik enerjisi miktarı
10. Tasarruf edilen doğalgaz miktarı
11. Tasarruf edilen hammadde miktarı
12. Tasarruf edilen kimyasal madde miktarı
13. Üretilen biyogaz – biyokütle kaynaklı enerji miktarı
14. Katılım sağlanan çevre ile ilgili organizasyon sayısı
15. Atık Isı ve Suyun Geri Dönüşümü ile Sağlanan Enerji Miktarı
16. Ortaklık Kurulan/İş Birliği Yapılan Kurum/Kuruluş/İşletme Sayısı
17. Çevre Dostu Ürün Sayısı
18. Üretilen Enerjinin Satışından Elde Edilen Gelir
19. Atıktan Elde Edilen Ürün Sayısı
20. Atıktan Elde Edilen Ürün Miktarı
21. Isı geri kazanım teknolojileri ile ilgili yatırım tutarı
22. Engellenen katı (tıbbi atık, tehlikeli atık, ambalaj atığı vb.) atık miktarı
23. Engellenen sıvı atık (endüstriyel atık su vb.) miktarı
24. Azaltılan atık ürün miktarı

3. PROGRAMLARIN SONUÇLARI

3.1. Bütçe Gerçekleşmeleri

Mali Destek Programlarının toplam bütçesi 16 milyon TL olup, hibe talep eden 42 proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Feragat, fesih ve yasal süreçle birlikte eksilmeler sonucu 24 proje başarı ile tamamlanmıştır. Bu projelerin başvuru formlarında Ajanstan talep edilen hibe miktarının toplam 8.458.467,88 TL olduğu görülmektedir (Tablo 2). Projelerini tamamlamış

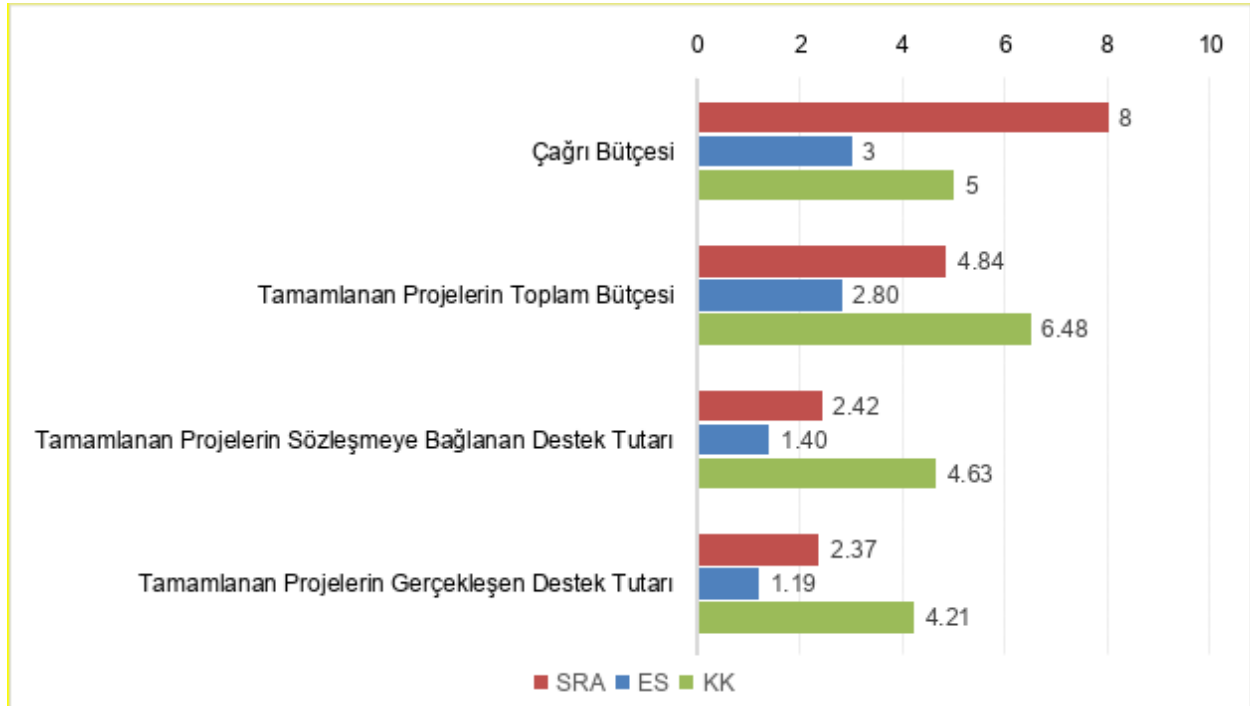
yararlanıcıların sözleşmelerindeki hibe miktarının çok büyük kısmını (%92) kullanabildiği görülmektedir. Gerçekleşen destek tutarı ise programların toplam bütçesinin %49'u oranındadır (7.940.570,92 TL).

Programlar bazında bütçe kullandırma oranları farklılık göstermektedir. Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı'nda programa ayrılan bütçenin %84'ü yararlanıcılara kullandırılırken (4.216.668,28TL), Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı'nda bütçenin %29'u (2.371.709,87 TL) kullanılabilmiştir. Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı'nda ise programa ayrılan bütçenin %40'ı (1.198.422,81 TL) yararlanıcılara kullandırılabilmiştir.

Tablo 2. Program Bütçeleri ve Gerçekleşen Hibe Ödemeleri

Mali Destek Programı	Program Destek Tutarı (TL)	Tamamlanan Projelerin Toplam Bütçesi (TL)	Tamamlanan Projelerin Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Tamamlanan Projelerin Gerçekleşen Destek Tutarı (TL)
Kırsalda Ekonomik Kalkınma	5.000.000,00	6.485.985,51	4.634.454,90	4.216.668,28
Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması	8.000.000,00	4.844.468,45	2.420.467,85	2.371.709,87
Endüstriyel Simbiyoz	3.000.000,00	2.807.090,25	1.403.545,13	1.198.422,81
TOPLAM	16.000.000,00	14.137.544,21	8.458.467,88	7.786.800,96

Şekil 3. Program Bütçeleri ve Gerçekleşen Hibe Ödemeleri (Milyon TL)

3.2. İstatistiki Bilgiler

Programlara toplam 123 proje başvurmuş; bunların %49'u teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 42 proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Desteklenmesine karar verilen projelerin %19'u (8 proje) çeşitli sebeplerden dolayı Ajansla sözleşme imzalamaktan feragat etmiş; dolayısıyla 34 proje için hibe desteği verilmeye başlanmıştır. Desteklenen projelerin %29'unun (10 proje) sözleşmesi, çeşitli nedenlerle feshedilmiştir. Dolayısıyla desteklenmeye hak kazanan projelerin %70'i (24 proje), toplam başvuran projelerin ise %19'u, mali destek programları kapsamında yürütülerek başarıyla tamamlanmıştır.

Tablo 3. Programlar Bazında Başvuru ve Tamamlanan Proje Sayıları

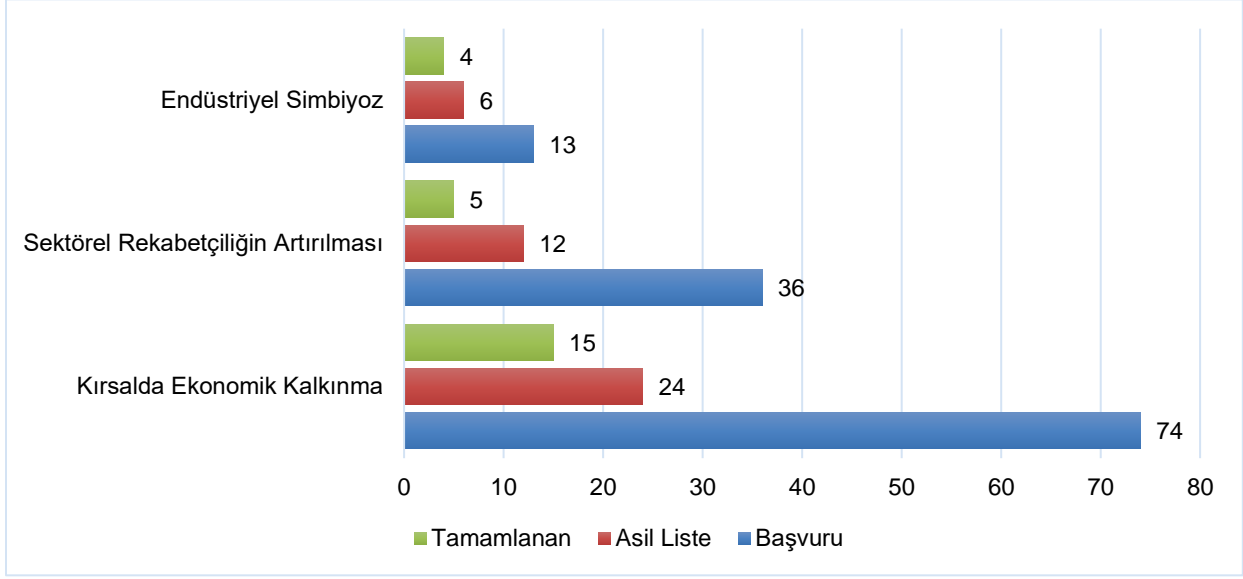
Mali Destek Programı	Başvuru	Asil Liste	Feragat	Fesih	Kapanışı yapılmayan	Tamamlanan
Kırsalda Ekonomik Kalkınma	74	24	6	3	-	15
Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması	36	12	1	6	-	5
Endüstriyel Simbiyoz	13	6	1	1	-	4
TOPLAM	123	42	8	10		24

Kaynak: Program İzleme Verileri, BEBKA

Programlar bazında ele alındığında, Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı'nda başvuran projelerin yaklaşık üçte biri desteklenmeye hak kazanmıştır (%32'si). Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programında da benzer şekilde proje başvurularının (%33'ü) desteklenmek üzere seçilmiştir. Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programında ise başvuran projelerin yaklaşık yarısı (%46) desteklenmek üzere seçilmiştir.

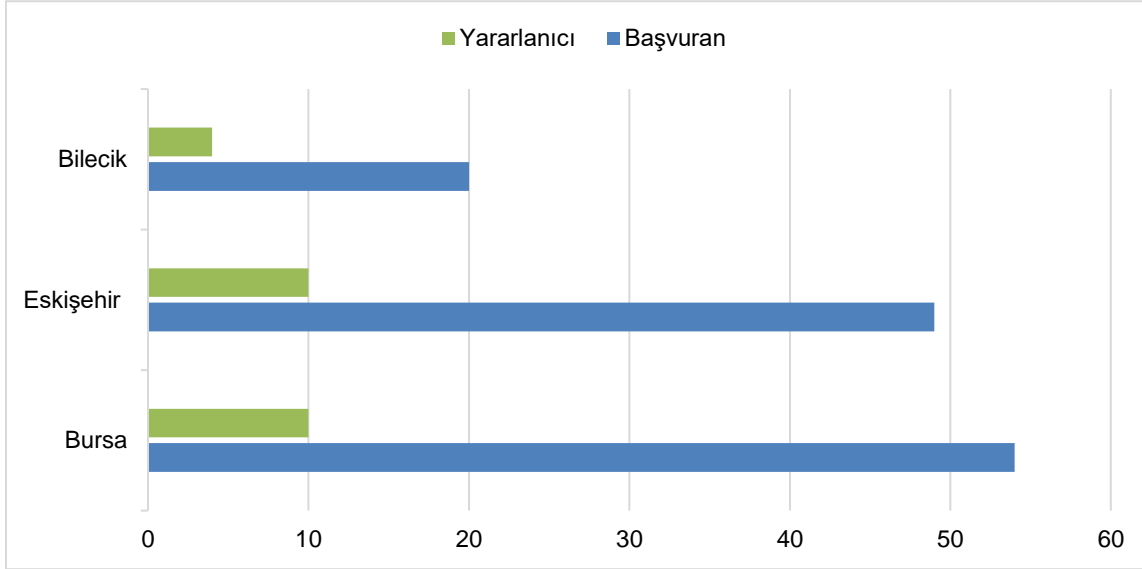
Sözleşmeden feragat edilen veya fesih edilen proje sayısı Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı'nda yüksek olmakla birlikte (9 proje), Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı'nda yüzdesel olarak daha yüksek bir orana (%58) ulaşıldığı görülmektedir. Bu programda, asil listeye alınan projelerin %58'i (7 proje) fiyatlar düzeyindeki beklenmedik artışlardan kaynaklı nedenlerle tamamlanamamıştır. Endüstriyel Simbiyoz programında bu nedenlerle tamamlanamayan projelerin oranı %33'tür.

Şekil 4. Programlar Bazında Başvuru ve Tamamlanan Proje Sayıları

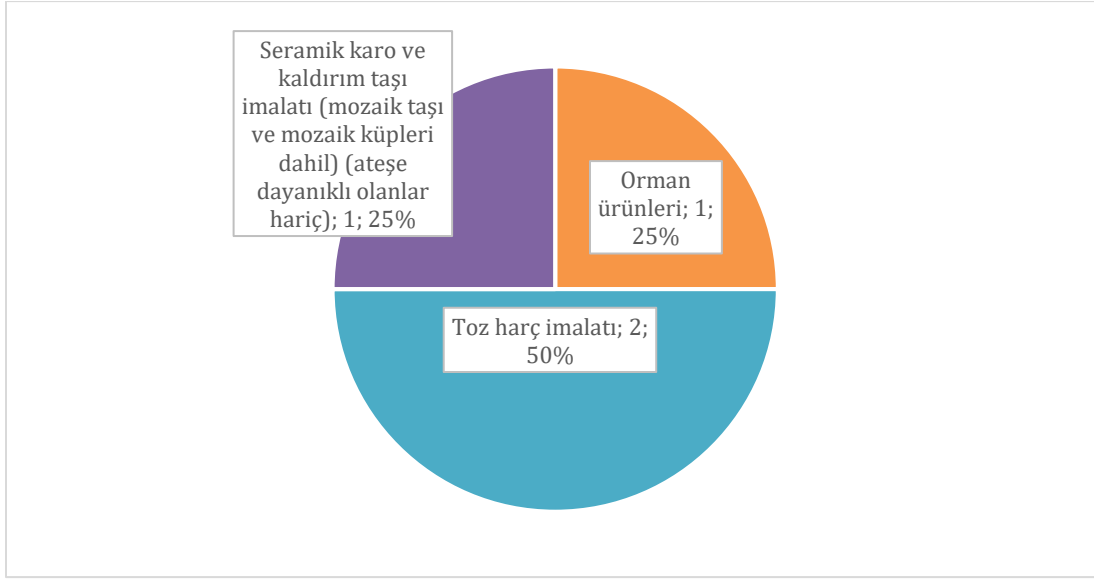
Programlara başvuran ve destekten yararlanan kurumların illerine bakıldığında, yapılan 123 proje başvurusunun 49'unun Eskişehir, 54'ünün Bursa, 20'sinin Bilecik'ten olduğu görülmektedir (sırasıyla %40, %44 ve %16) (Şekil 5). Destek almaya hak kazanan ve tamamlanmış 24 projenin 10'ar tanesi Bursa ve Eskişehir, 4'ü ise Bilecik firmasıdır.

Şekil 5. Programlara Başvuran ve Yararlanıcı Kurumların İller Bazında Dağılımı, n=123

2018 senesinde uygulanan mali destek programlarının ikisi kâr amacı güden kuruluşlara yönelik iken bir adedi kâr amaç gütmeyen kuruluşlara yönelik hazırlanmıştır.

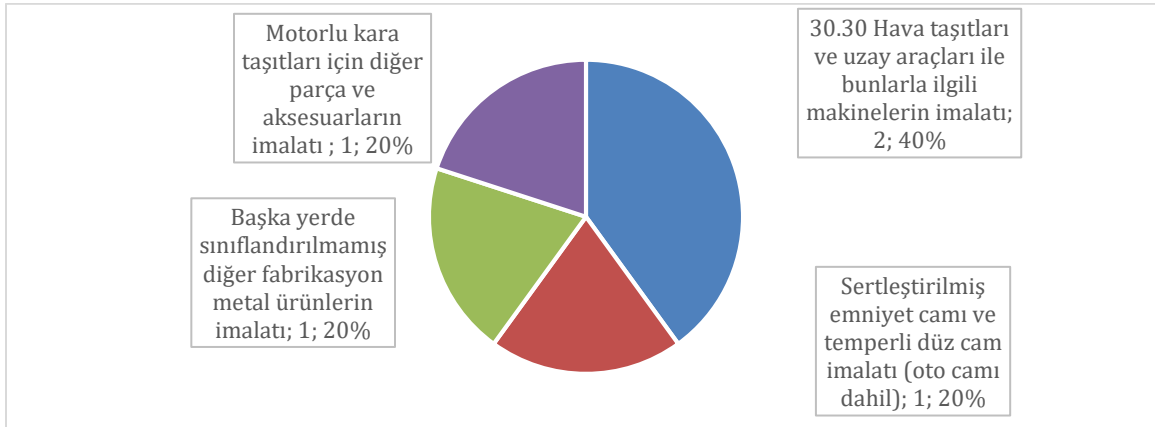
Şekil 6. Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı Yararlanıcılarının Sektörleri¹,n=4

Kaynak: Program İzleme Verileri, BEBKA

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programından anket çalışması yapılan 4 yararlanıcının sektör dağılımları ele alındığında; %50 oranıyla toz harç imalatı sektöründe 2 firma yer almakta iken, %25 oranlarında da orman ürünleri sektörü ve seramik karo ve kaldırım taşı imalatı sektörlerinde birer firmanın faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Şekil 6. Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması MDP Yararlanıcılarının Sektörleri²,n=5

Kaynak: Program İzleme Verileri, BEBKA

¹ Yararlanıcıların sektörleri NACE koduna göre sınıflandırılmıştır.

² Yararlanıcıların sektörleri NACE koduna göre sınıflandırılmıştır.

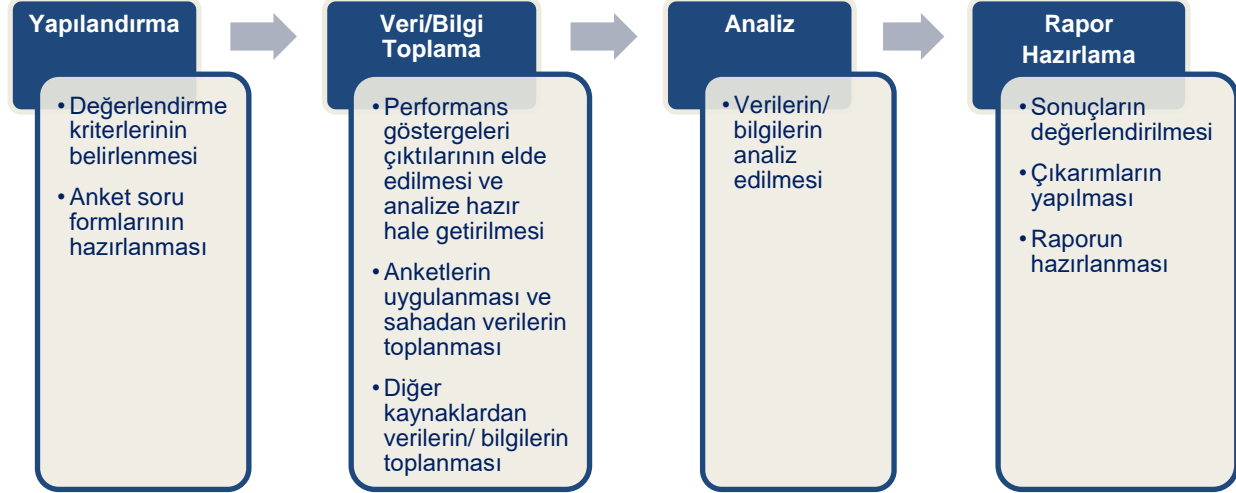
Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programından anket çalışması yapılan 5 yararlanıcının ise sektör dağılımları ele alındığında; %40 oranında “hava taşıtları ve uzay araçları ile bunlarla ilgili makinelerin imalatının” ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

4. PROGRAMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı 2018 yılı Mali Destek Programları için gerçekleştirilen değerlendirme ve etki analizi çalışmasının temel süreci Şekil 7’de gösterilmektedir.

Şekil 7. BEBKA Mali Destek Programları Değerlendirme ve Etki Analizi Süreci

4.1.1. Yapılandırma

Programların değerlendirilmesinde, Kalkınma Ajanslarınca Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslara göre ilgililik, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik kriterleri dikkate alınmıştır. Değerlendirme kriterleri, programların amaçları, öncelikleri ve performans göstergeleri göz önünde bulundurularak her bir program özelinde anket soru formları oluşturulmuştur.

4.1.2. Veri/Bilgi Toplama Süreci

İkincil veri kaynağı olarak; her bir proje için belirlenen performans göstergeleri ve hedef değerleri ile projelerin sonunda gerçekleşen değerler, Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS)'ndeki projelerin nihai rapor verilerinden elde edilmiş ve konsolide edilmiştir.

Birincil veri kaynağı olarak ise tüm yararlanıcılarla iletişime geçilerek anket formlarını doldurmaları talep edilmiştir. Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması MDP kapsamında projesini tamamlayan 5 yararlanıcının tamamı, Endüstriyel Simbiyoz MDP kapsamında projesini tamamlayan 4 yararlanıcının tamamı, Kırsalda Ekonomik Kalkınma MDP kapsamında projesini tamamlayan 15 yararlanıcının 12'si anket formlarını doldurarak Ajansa iletmıştır. Dönüş sağlayan yararlanıcılarla, doldurdukları anket formları üzerinden görüşmeler yapılmış ve anket uygulama süreci tamamlanmıştır. Ardından anket cevapları dijital ortama aktarılmış, konsolide edilmiş ve birincil veriler elde edilmiştir.

Bunun yanında programlara ait başvuru rehberleri, ulusal ve bölgesel politikalar ve planlar, bölgesel araştırma raporları ve ajans mevzuatı da incelenmiş ve programların değerlendirilmesinde girdi olarak kullanılmıştır.

4.1.3. Analiz

Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS)'den elde edilen verilerin, anket cevaplarının ve diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerin/verilerin analizleri yapılmış, birbirleriyle bağlantıları ve ilişkileri incelenmiştir.

4.1.4. Rapor Hazırlama

Analiz sonuçları değerlendirmiş ve gerekli çıkarımlar yapılmıştır. Elde edilen verilerin/bilgilerin, ortaya çıkan sonuçların ve yapılan değerlendirmelerin ve çıkarımların yer aldığı etki değerlendirme raporu hazırlanmıştır.

4.2. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programların İncelenmesi

4.2.1. İlgililik

2018 Yılı Mali Destek Programlarının ilgililik değerlendirilmesinde; program tasarımlarının, başta 10. Kalkınma Planı olmak üzere üst ölçekli plan ve stratejiler ile Bursa Eskişehir Bilecik 2014-2023 Bölge Planı'ndaki amaç, hedef, gelişme eksenleri ve öncelikleri ile uyumları incelenmiştir. Bunun yanında programların bölge koşullarına ve yararlanıcı ihtiyaçlarına uygunlukları ile yararlanıcıların programlara başvurma nedenlerinin programların amaç ve öncelikleriyle uyumu sorgulanmıştır.

4.2.1.1. Programların Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı (SRA)

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programının amacı; bölgede ön planda yer alan ve büyük gelişme potansiyeline sahip olan havacılık, savunma sanayi, raylı sistemler, teknik tekstil, kompozit sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin üretim altyapılarının ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi yoluyla verimliliğin ve katma değer artırılması, ithalat bağımlılığının azaltılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen öncelik alanları; program kapsamında ele alınan sektörlerde rekabet gücünü artırmaya yönelik teknik altyapının, kurumsal kapasitenin, üretim teknolojisinin geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması, ilgili sektörlerde katma değeri ve rekabetçiliğini artıracak, ithalat bağımlılığını azaltacak ürünlerin tasarlanması, üretilmesi, tanıtılması ve markalaşmasının sağlanmasıdır.

İlgili mali destek programının amaç, hedef ve öncelikleri, Bursa Eskişehir Bilecik 2014-2023 Bölge Planının "Uluslararası Alanda Yüksek Rekabet Gücünün Sağlanması" gelişme ekseninin önceliklerinden olan "Bölgenin Öncü ve Potansiyeli Olan Stratejik Sektörlerinin Geliştirilerek, İleri Teknoloji Kullanan Sanayi Üretimine Geçilmesi" ve "Ar-Ge ve Yenilikçilik Kapasitesinin Güçlendirilmesi ve Verimliliğin Artırılması" öncelikleri ile doğrudan örtüşmektedir. Bu çerçevede, ilgili mali destek programının 10. Kalkınma Planında da yer alan "Üretimde Verimliliğin

Artırılması”, “İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması” ve “Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ticarileştirme” programlarının bölgesel düzeyde etkinliğinin artırılması ve mevcut potansiyelin harekete geçirilerek ilgili alanlarda dönüşümün hızlandırılması konusunda önemli katkılar sağlaması amaçlanmıştır. İlgili mali destek programı aynı zamanda, 2015-2018 dönemini kapsayan Türkiye Sanayi Strateji Belgesinde yer alan “Sanayide bilgi ve teknolojiye dayalı yüksek katma değerli yerli üretimin geliştirilmesi” ile “Kaynakların etkin kullanıldığı, daha yeşil ve rekabetçi sanayi yapısına dönüşümün sağlanması” hedefleriyle aynı doğrultuda amaçlara sahiptir. Ayrıca, mali destek programı kapsamında ele alınan havacılık, savunma sanayi, teknik tekstil, kompozit sektörleri, 2023 yılı için belirlenen İhracat Strateji Belgesinde yer alan ülkelerin milli gelirlerine katkı yapacak bilgi yoğun sektörler arasında yer almakta ve bu kapsamda ele alındığında bu sektörlerin gelişiminin aynı zamanda ithalata olan bağımlılığın azaltılması konusunda son derece kritik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak; Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programının, bölge planında ve üst ölçekli plan ve stratejilerde yer alan amaç, hedef, strateji, öncelik ve tedbirlerin gerçekleşmesine katkı sağlamak üzere tasarlandığı görülmektedir.

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı (ES)

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programının amacı; bağımsız işletmeleri daha sürdürülebilir ve yenilikçi bir kaynak (atık, enerji vb.) kullanımı çerçevesinde bir araya getirmek, endüstriyel kaynaklı çevresel problemlerin önüne geçerek ekonomik getiri de sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen öncelik alanları; firmaların atık suyunun, geri dönüştürülemeyen atık ve yan ürünlerinin başka firmalarda girdi/hammadde olarak kullanılması, atıklardan yüksek katma değerli ürün ve/veya enerji üretimi, atık ısının su buharı veya enerji olarak diğer işletmelerde değerlendirilmesidir.

10. Kalkınma Planında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için küresel ölçekte başlayan yeni büyüme modeli arayışlarıyla birlikte “yeşil büyüme” kavramı önem kazanmıştır. Kalkınma planındaki “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” başlığı altında enerji, sanayi, tarım, ulaştırma, inşaat, hizmetler ve şehirleşme gibi alanlarda çevre dostu yaklaşımların barındırdığı yeni iş imkânları, gelir kaynakları, ürün ve teknolojilerin geliştirilmesine yönelik fırsatlar değerlendirilerek yeşil büyümenin sağlanması hedeflenmektedir. Plan kapsamında öncelikli dönüşüm alanları için hazırlanan Üretimde Verimliliğin Artırılması Programı Eylem Planında ise işletmelerin iyi örneklerle buluşturulması yoluyla deneyim aktarımının sağlanması ve işletmeler arası etkileşim düzeyinin yükseltilmesi amacıyla tanımlanan eylemler arasında endüstriyel simbiyoz yaklaşımına yer verilmiştir.

Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi (2015-2018) altında “Kaynakların etkin kullanıldığı, daha yeşil ve rekabetçi sanayi yapısına dönüşümün sağlanması” stratejik hedefi belirlenmiştir. Bu kapsamda, sanayinin sürdürülebilir büyümesine ve uluslararası rekabet gücünün artırılmasına katkı sağlayan eko-verimlilik uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla Ulusal Temiz Üretim/Eko-Verimlilik Programı Yürütülmesi Eylem Planında yer almıştır. Söz konusu program kapsamında kaynak verimliliğinin artırılması, ürünlerin yaşam döngüleri boyunca ortaya çıkan çevresel etkilerinin azaltılması, atıkların yeniden kullanımı/geri dönüşümü/geri kazanımı ve endüstriyel simbiyoz odak alanları yer almaktadır.

Ulusal Verimlilik Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018) kapsamında ise “Endüstriyel ortak yaşam (simbiyoz) uygulamalarına yönelik hukuki ve teknik altyapının güçlendirilmesi, bu yöndeki girişimler teşvik edilerek yaygınlaştırılması” stratejisi belirlenmiştir. Bu stratejinin gerçekleştirilmesinde kalkınma ajansları görev alacak kurumlar arasında tanımlanmıştır.

Ulusal planlarla uyumlu olarak bölge planında da endüstriyel simbiyoz yaklaşımına yer verilmiştir. Buna göre, “Dengeli Mekânsal Gelişme ve Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninde, “Sanayide atık oluşumu, su ve enerji tüketimini azaltmaya yönelik uygulamalara ve temiz üretime geçişin sağlanması” önceliği belirlenmiş olup bu öncelik altında yer verilen tedbirlerden biri de “firmalar arası iş birliği ve dayanışmayı artırarak hem çevresel hem ekonomik getiriler sağlayan endüstriyel simbiyoz uygulamalarının hayata geçirilmesi” olmuştur.

Sonuç olarak; Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programının, bölge planında ve üst ölçekli plan ve stratejilerde yer alan amaç, hedef, strateji, öncelik ve tedbirlerin gerçekleşmesine katkı sağlamak üzere tasarlandığı görülmektedir.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı (KK)

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programının amacı; TR41 Bölgesinde kırsal alanlarda tarım ve sanayi iş birliğinin güçlendirilmesi ve tarım dışı faaliyetler ile ekonomik çeşitliliğin sağlanarak gelir artışına katkı sağlanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen öncelik alanları; kırsalda üretilen tarım ürünlerinin katma değerlerinin ve pazarlama imkânlarının artırılması, kırsalda kurulu tarım işletmelerinde ve tesislerinde yürütülen tarımsal faaliyetlerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, kırsalda turizm ve yöreye özgü el sanatlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesidir.

Kırsal kalkınma ve kırsal alanda en önemli sektör olan tarımla ilgili kararlar, 10. Kalkınma Planının “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” ve “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme” ana eksenlerinde yer almaktadır.

“Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninde bulunan bileşenlerinden olan Kırsal Kalkınma başlığında; temel amacın kırsal kesimdeki asgari refah düzeyinin ülke ortalamasına yaklaştırılması olduğu, kırsal kalkınma politikasının temel hedefinin kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının, bulunduğu yörede iyileştirilmesinin olduğu, kırsal politikanın genel çerçevesini ise; kırsal ekonominin ve istihdamın güçlendirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması, sosyal ve fiziki altyapının iyileştirilmesi ile çevre ve doğal kaynakların korunmasının oluşturacağı ifade edilmektedir.

Yine aynı başlık altında politikalar kısmında; kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısının turizm, ticaret, gıda sanayi, küçük ölçekli üretim gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerle çeşitlendirileceği, orman köyleri başta olmak üzere, milli parklar gibi koruma alanlarının içinde veya civarında kurulu köyler ile dağ köylerinin dezavantajlı durumundan kaynaklanan kalkınma sorunlarını azaltmaya yönelik üretim ve gelir tabanlı destek araçlarının geliştirileceği belirtilmektedir.

Kırsal ekonominin önemli bileşeni olan tarım sektörüyle ilgili olarak 10. Kalkınma Planının “Yenilikçi Üretim, İstikrarlı Yüksek Büyüme” gelişme ekseninde bulunan bileşenlerinden olan Tarım ve Gıda

başlığında; tarım sektörünün toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini esas alan, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir kullanan bir tarım sektörünün oluşturulmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.

Yine aynı başlıkta politikalar kısmında; gıda güvenliğini teminen ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar gözetilerek etkin stok yönetimi, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılması, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve dış ticaret araçlarının etkin kullanılmasının sağlanacağı, üretici örgütlerinin pazara erişiminin kolaylaştırılacağı, tarım ve sanayi işletmelerinin işbirliği ve entegrasyonunun sağlanacağı, yerel ve geleneksel ürünlerin katma değerinin ve ihracata katkısının artırılacağı, katma değeri yüksek ürünlerin geliştirilmesine, gen kaynaklarının korunmasına, ıslah çalışmalarına, nanoteknoloji ve biyoteknolojiye yönelik araştırmalara öncelik verileceği, tarım ve gıda odaklı teknoparklar ile sektörel teknoloji platformlarının tesis edilmesinin sağlanacağı belirtilmektedir.

Bölge planındaki üç gelişme ekseninden biri olan “Dengeli Mekânsal Gelişme ve Sürdürülebilir Çevre” ekseninde kırsal kalkınma konusu yer almakta, yine kırsalda önemli sektör olan tarım konusu ise “Uluslararası Alanda Yüksek Rekabet Gücü” ekseninde yerini bulmaktadır.

“Dengeli Mekânsal Gelişme ve Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninin “Kırsal Yaşamın Sürdürülebilirliğinin Sağlanması ve Kırsal Kalkınma” önceliğinde aşağıdaki tedbirler belirlenmiştir:

- Agroturizm, ekoturizm, yayla turizmi, gastronomi turizmi ve doğa turizmi açısından zengin bir potansiyele sahip olan bölgenin altyapı ve tanıtım açısından desteklenerek kırsal ekonominin canlandırılması,
- Yerel kültürel değerlerin yaşatılması amacıyla aynı zamanda ticari değeri olabilecek ürünlerin üretiminin desteklenmesi,
- Kırsal yörelerin ekonomik değer arz eden doğal kaynak potansiyeli ile mevcut tarımsal ürün deseni esas alınarak kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısının el sanatları, su ürünleri yetiştiriciliği gibi alternatif ekonomik faaliyetler lehine çeşitlendirilmesi,
- Odun dışı orman ürünlerinin gelir getirici ürün olarak değerlendirilmesi, tıbbi ve aromatik bitki potansiyeline yönelik envanterin tamamlanması.

“Uluslararası Alanda Yüksek Rekabet Gücü” gelişme ekseninin “Güvenli Gıda Üretmek Üzere Kaynakların Verimli Kullanılmasıyla Tarımın Sürdürülebilirliğinin Sağlanması” önceliğinde aşağıdaki tedbirler belirlenmiştir:

- Tarımsal ürünlerin pazarlanmasının geliştirilmesine yönelik olarak üretici ve tüketici arasındaki aracı basamaklarının azaltılması, ürünlerin depolama ve nakliye olanaklarının geliştirilmesi, rekabet üstünlüğü sağlayan ürünlerin tanıtımı gibi faaliyetlerin yürütülmesi,
- Gıda denetimlerinin düzenliliğinin, gıda ve tarım analiz laboratuvarlarının geliştirilmesinin sağlanması, gıda güvenliğiyle ilgili üreticinin ve tüketicinin eğitilmesi,
- Tarım ve tarıma dayalı sanayinin birlikte sürdürülebilirliğini sağlayacak rekabet gücünü artırıcı çalışmaların yürütülmesi.

10. Kalkınma Planında “Küresel Eğilimler ve Türkiye Etkileşimi” bölümündeki “Gıda, Su ve Doğal Kaynakların Etkin Kullanımı” başlığında, enerjinin de içinde olduğu tarım girdilerindeki fiyat artışının gıda fiyatlarının aşırı artmasına ve dalgalanmasına yol açtığı vurgulanmıştır. Ayrıca, “Yaşanabilir Mekanlar, Sürdürülebilir Çevre” ekseninde Çevrenin Korunması başlığı altında üretim ve hizmetlerde yenilenebilir enerji gibi çevre dostu uygulamaların destekleneceği vurgusu yapılmaktadır. Her iki açıdan da gerek tarımda bir girdi olarak enerji gerekse de çevre koruma amaçlı yenilenebilir enerji kullanımının altı çizilmektedir.

Bölge planındaki “Dengeli Mekânsal Gelişme ve Sürdürülebilir Çevre” gelişme ekseninde dengeli mekânsal gelişme ve sürdürülebilir çevre hedefine ulaşmanın önemli bir bileşeni olarak nitelendirilen enerji konusunda enerji taleplerinin mümkün olduğunca yenilenebilir enerji kaynakları ile karşılanması, enerji verimliliğinin artırılması vurgusu yapılmaktadır.

Sonuç olarak; Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı, bölge planında ve üst ölçekli plan ve stratejilerde yer alan amaç, hedef, öncelik ve tedbirlerin gerçekleşmesine ve bölgede ihtiyaç duyulan kırsal kalkınmaya katkı sağlamak üzere tasarlandığı görülmektedir.

4.2.1.2. Programların Bölge Koşullarına ve Yararlanıcı İhtiyaçlarına Uygunluğu

2018 Yılı Mali Destek Programlarının öncelikli alanlarının belirlenmesi için çalışmalar yürüten Ajansımız, bölgede ortak akıl ve sinerji oluşturmak amacıyla 2017 yılında kamu, özel sektör ve STK temsilcilerinin katılımıyla bir geniş çaplı bir toplantı düzenlemiştir. Mali destek programlarının çerçevesiyle ilgili katılımcılara yapılan detaylı bilgilendirmenin ardından katılımcıların görüş ve önerileri alınmıştır. 2018 yılı Mali Destek Programlarının hazırlık çalışmaları kapsamında birçok firma ve kurum ziyareti gerçekleştirilmiştir. Farklı sektörlerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda programların amaçları ve öncelikleri belirlenmiştir.

Bunun yanında etki değerlendirme çalışması kapsamında yapılan anket çalışmasında yararlanıcıların ilgili sorulara verdikleri cevaplar, programların yararlanıcıların dolayısıyla da bölgenin ihtiyaçlarına uygun olduklarını göstermektedir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı (SRA)

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programının oluşturulması ve genel çerçevesinin belirlenmesi amacıyla başta özel sektör firmaları olmak üzere birçok çatı kurum ve kuruluş ziyaretleri yapılmış olup hem bölgemiz hem de ülkemiz için stratejik olarak görülen alanlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu saha ziyaretleri, 2016 yılında uygulanan Havacılık, Raylı Sistemler ve Savunma Sanayi Mali Destek Programının kapsamında yer alan havacılık, raylı sistemler ve savunma sanayi sektörlerine ek olarak, teknik tekstil ve kompozit alanlarında da benzer ihtiyaçları ortaya koymuş ve özellikle özel sektör firmalarının bu alanlarda finansman desteğine olan ihtiyacını açığa çıkarmıştır. Firma ziyaretleri, çatı kurum ve kuruluşlarla yapılan toplantılar ve görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler, özel sektör tarafından dile getirilen ihtiyaçlar, bölgesel ve makro ölçekli planlarda yer alan amaç ve hedefler çerçevesinde ele alınmış ve bölgede ön planda yer alan ve ileri teknoloji ürün üretimi kapsamında büyük potansiyele sahip olan havacılık, savunma sanayi, raylı sistemler, teknik tekstil, kompozit sektörlerinde faaliyet gösteren

işletmelere yönelik olarak Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Sanayi Mali Destek Programı tasarlanmıştır.

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı (ES)

Üst ölçekli plan ve stratejiler ile bölge planında endüstriyel simbiyoz ile ilgili belirlenen amaç, hedef ve öncelikler doğrultusunda Ajansımız tarafından Bursa, Eskişehir ve Bilecik illerinde kaynakların etkin kullanımının sağlanarak bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliği amacıyla 2014 yılında "Endüstriyel Simbiyoz Programı" başlatılmıştır. Program ile bölgedeki endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yönelik olarak farkındalığın artırılması, bölgesel ve sektörel analizlerin yapılarak mevcut potansiyelin ve stratejinin belirlenmesi, fizibilite çalışmalarının yapılması, iletişim faaliyetlerinin yürütülmesi ve endüstriyel simbiyoz uygulamalarının sürdürülebilirliğine ve yaygınlaştırılmasına yönelik altyapının oluşturulmasının sağlanması hedeflenmiştir.

Program kapsamında sanayinin sektörel yapısı ve dağılımı, OSB'ler, büyük sektörler, bölgesel dağılımlar, bölgede ortaya çıkan atıklar vb. incelenmiş ve ilgili kurumlardan ilave güncel veriler temin edilerek sektörel analiz çalışması yapılmıştır. Ayrıca endüstriyel simbiyoz kavramının katılımcılara tanıtıldığı, birbiri ile çıktı ve kaynak alışverişi yapabilecek firmaların eşleştirildiği ve potansiyel simbiyoz fırsatlarının tespit edildiği bilgilendirme toplantıları ve çalıştay düzenlenmiş ve çok sayıda potansiyel proje tespit edilmiştir.

Bunun yanında bölgemizde yapılan endüstriyel simbiyoz çalışmaları hakkında bilgilendirme yapmak ve yönlendirici olmak amacıyla kurum ve firma temsilcileri ile görüşmeler yapılmış, konunun yaygınlaşması amacıyla üniversite ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla ulusal ölçekte bir de konferans düzenlenmiştir.

Ayrıca Ajansımız tarafından Bursa Eskişehir Bilecik Endüstriyel Simbiyoz Fizibilite Raporu ve 3 adet sektörel ön fizibilite değerlendirme raporu hazırlanmış, Newton Kâtip Çelebi Fonundan alınan bütçe ile bölgedeki endüstriyel simbiyoz alanında uluslararası bir proje yürütülmüştür. Proje kapsamında bölgede endüstriyel simbiyoz alanında kapasite artışı için eğitimler alınmış, İngiltere'deki iyi uygulamalarını incelemek amacı ile teknik ziyaret düzenlenmiştir.

Fizibilite raporu, ön fizibilite değerlendirme raporları, çalıştaylar ve yapılan görüşmelerde elde edilen çıktılar sonucunda, sanayi yoğun bölgemizde bir endüstriyel simbiyoz ağı oluşturularak pek çok projenin hayata geçirilebileceği görülmüştür. Bu projelerin hayata geçirilmesi için özel sektör yatırımlarına mali destek sağlanması gereği ortaya çıkmış ve buradan hareketle Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı tasarlanmıştır.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı (KK)

2012 yılı itibariyle nüfusu 20 binin altındaki yerleşim yerlerinde ve köy/beldelerde yaşayan nüfus, Bursa için %11,03'ü, Eskişehir için %15,19 ve Bilecik için %38,53'tür. Toplamda TR41 Bölgesinde kırsal alanda yaşayan nüfus 495.247'dir, bu nüfus da bölge nüfusunun %13,45'ine karşılık gelmektedir. Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programının hedef kitlesi, kırsalda yaşayan bu nüfusa hizmet veren kâr amacı gütmeyen tüzel kişiler olarak belirlenmiştir.

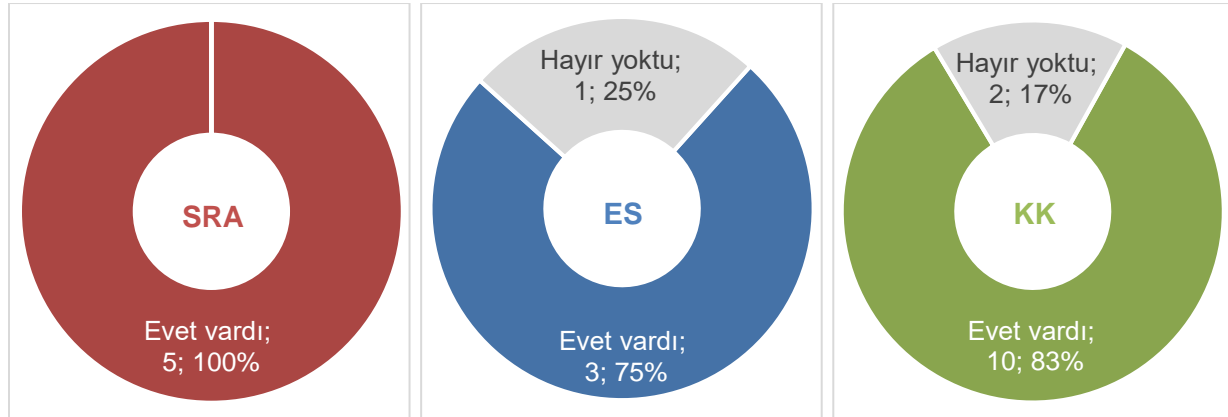
Kırsal kalkınmaya yönelik destekler programının ilan edildiği tarih itibarıyla Bursa'da Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Bursa İl Koordinatörlüğü aracılığı ile Eskişehir ve Bilecik illerinde ise Tarım ve Orman İl Müdürlükleri aracılığı ile verilebilmektedir. Söz konusu destekler özel sektör işletmelerine yönelik olup, kâr amacı gütmeyen kurumlara yönelik herhangi bir destek bulunmamaktadır.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı tasarlanırken, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Bursa İl Koordinatörlüğü, bölge illerinin Tarım ve Orman İl Müdürlükleri ile görüşmeler yapılmış, desteklerin birbiri ile uyum ve tamamlayıcılığının yanında bölge ihtiyaçları ön planda tutulmuştur.

Destek Alan Yararlanıcılarla Yapılan Anketlerin Sonuçları

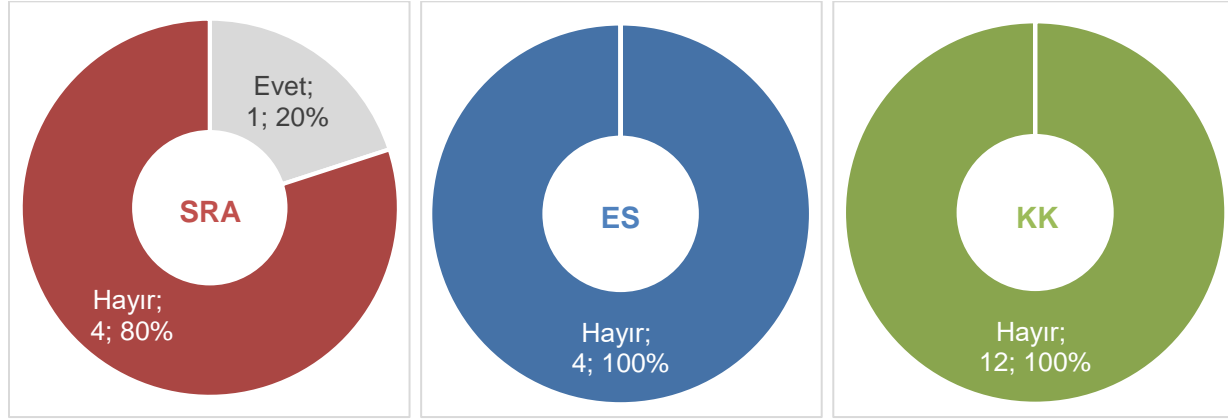
Programlar kapsamında destek alan yararlanıcılarla yapılan anketlerde yer alan “Program ilanından önce bu proje fikri var mıydı?” sorusuna 21 yararlanıcının 18'i (%85,7) evet cevabını vermiştir. Bu da programların yararlanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda tasarlandığını ortaya koymaktadır.

Şekil 8. Yararlanıcıların Program İlanından Önce Proje Fikirlerinin Olması Durumu

Bunun yanında ankete katılan yararlanıcılardan 20'si (%95,2), projesi için daha önce başka bir kurumun desteğine başvurmadığını belirtmiş olup, bu da programların yararlanıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlandığını doğrulamaktadır.

Şekil 9. Yararlanıcıların Program İlanından Önce Başka Kurumların Desteklerine Başvuru Durumları

Yararlanıcılara programlara başvuru nedenlerinin sorulduğu bir diğer anket sorusuna verilen cevaplar, yararlanıcı ihtiyaçları ile programların amaç ve önceliklerinin uyumlu olduğunu göstermektedir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı (SRA)'ndan destek alan yararlanıcılar, programa başvurularındaki ana nedenlerinin; teknik altyapılarını ve üretim teknolojilerini geliştirmek, üretim kapasitelerini artırmak, katma değeri yüksek, yenilikçi ürünler üretmek/geliştirmek ve rekabet güçlerini artırmak olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında üretim verimliliğini artırmak, ihracatı artırmak, kurumsal kapasiteyi geliştirmek, ithalatı azaltmaya yönelik ürünler tasarlamak ve üretmek, istihdam sağlamak diğer başvuru nedenleridir.

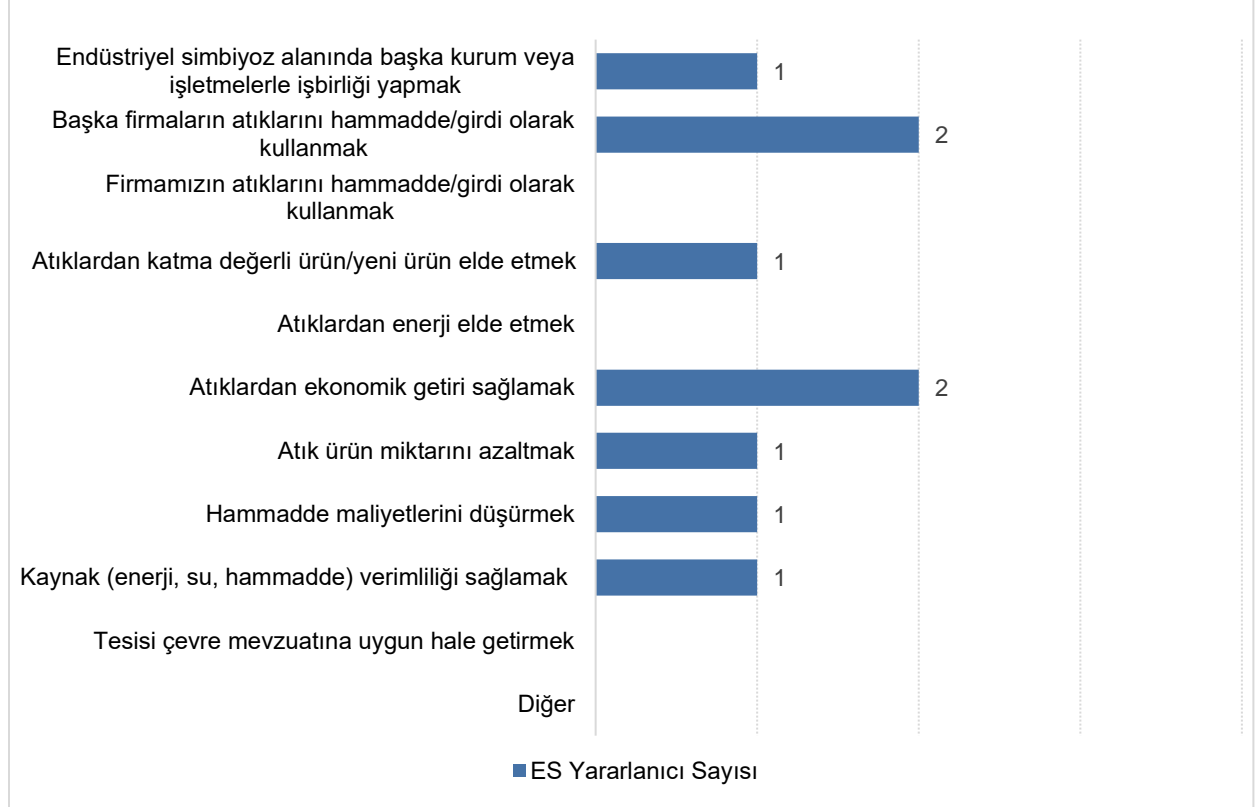
Şekil 10. SRA Yararlanıcılarının Programa Başvurma Nedenleri

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı (ES)'nden destek alan yararlanıcılar, programa başvurularındaki ana nedenlerinin; başka firmaların atıklarını hammadde/girdi olarak kullanmak ve atıklardan ekonomik getiri sağlamak olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında endüstriyel

simbiyoz alanında başka kurum veya işletmelerle iş birliği yapmak, atıklardan katma değerli ürün/yeni ürün elde etmek, atık ürün miktarını azaltmak, hammadde maliyetlerini düşürmek ve kaynak (enerji, su, hammadde) verimliliği sağlamak diğer başvuru nedenleridir.

Şekil 11. ES Yararlanıcılarının Programa Başvurma Nedenleri

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı (KK)'ndan destek alan yararlanıcılar ise programa başvurularındaki ana nedenlerinin; tarım ürünlerinin katma değerlerini artırmak, tarım ürünlerinin satış ve pazarlama imkânlarını artırmak, kırsal nüfusun yaşam kalitesini, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini artırmak ve kırsalda istihdam olanaklarını artırmak olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında kırsalda turizm olanaklarını geliştirmek ve/veya çeşitlendirmek, kırsalda tarım ve sanayi iş birliğini güçlendirmek, katma değerli hayvansal ürünlerin üretilmesini sağlamak, bitkisel ve hayvansal ürünlerin depolama imkânlarını artırmak, kırsalda yöreye özgü el sanatlarını geliştirmek ve/veya çeşitlendirmek diğer başvuru nedenleridir.

Şekil 12. KK Yararlanıcılarının Programa Başvurma Nedenleri

4.2.2. Etkinlik

2018 Yılı Mali Destek Programlarının etkinlik değerlendirilmesinde; başvuru ve uygulama süreçlerinin Ajans ve yararlanıcılar tarafından etkin bir şekilde yürütülüp yürütülmediği ve programlar sonucunda elde edilen çıktı ve sonuçların kullanılan kaynaklarla ne derece orantılı olduğu incelenmiştir.

4.2.2.1. Programların Başvuru Sürecinin Etkinliği

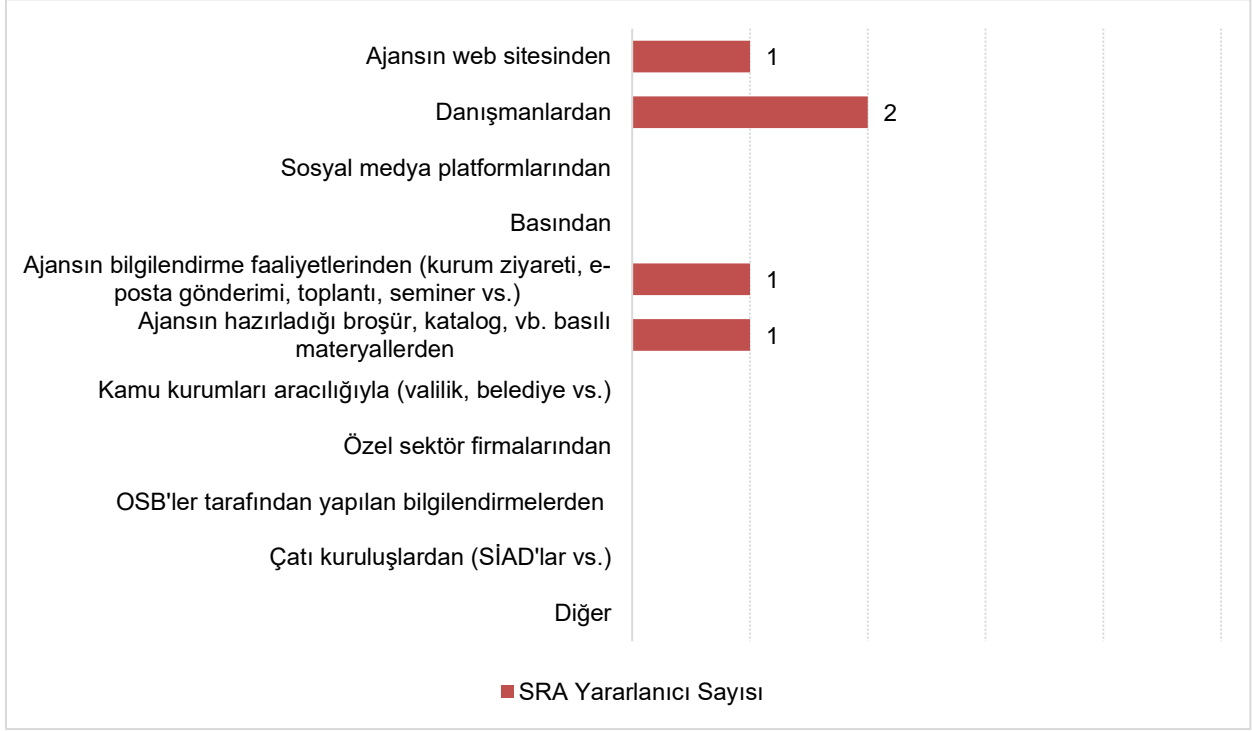
Ankete katılan yararlanıcılar başvuru süreçlerinin genel olarak etkin yürütüldüğü yönünde görüş bildirmişlerdir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması MDP yararlanıcılarının ikisi programdan danışmanlar sayesinde (%40) haberdar olduklarını, diğerleri de Ajansın internet sitesi, Ajans bilgilendirme faaliyetleri ve Ajansın hazırladığı basılı materyaller vasıtasıyla programdan haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

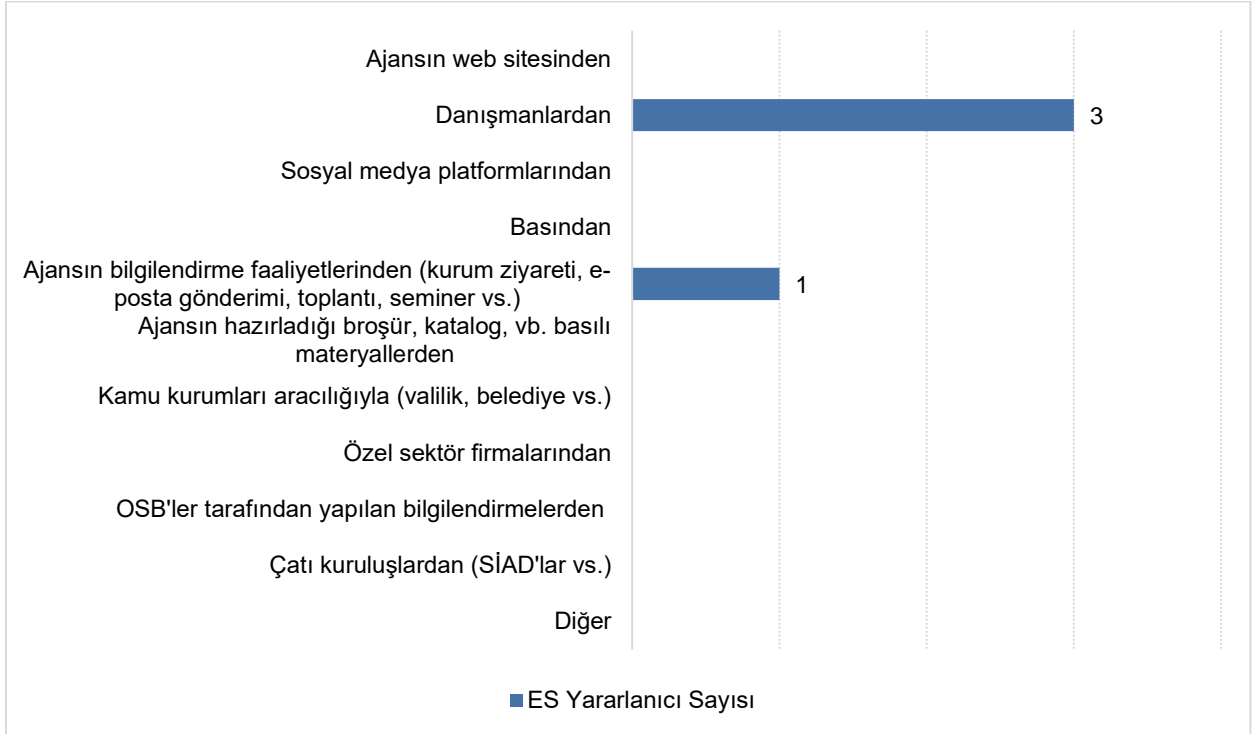
Endüstriyel Simbiyoz MDP yararlanıcılarının üçü (%75'i) programdan danışmanlar sayesinde haberdar olduklarını, diğer yararlanıcı ise programdan Ajansın bilgilendirme faaliyetleri sayesinde haberdar olduğunu ifade etmiştir.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma MDP yararlanıcılarının büyük kısmı (%41,7) programdan Ajansın bilgilendirme faaliyetleri sayesinde haberdar olduklarını, diğerleri ise Ajansın internet sitesi ve kamu kurumları aracılığıyla programdan haberdar olduklarını ifade etmişlerdir.

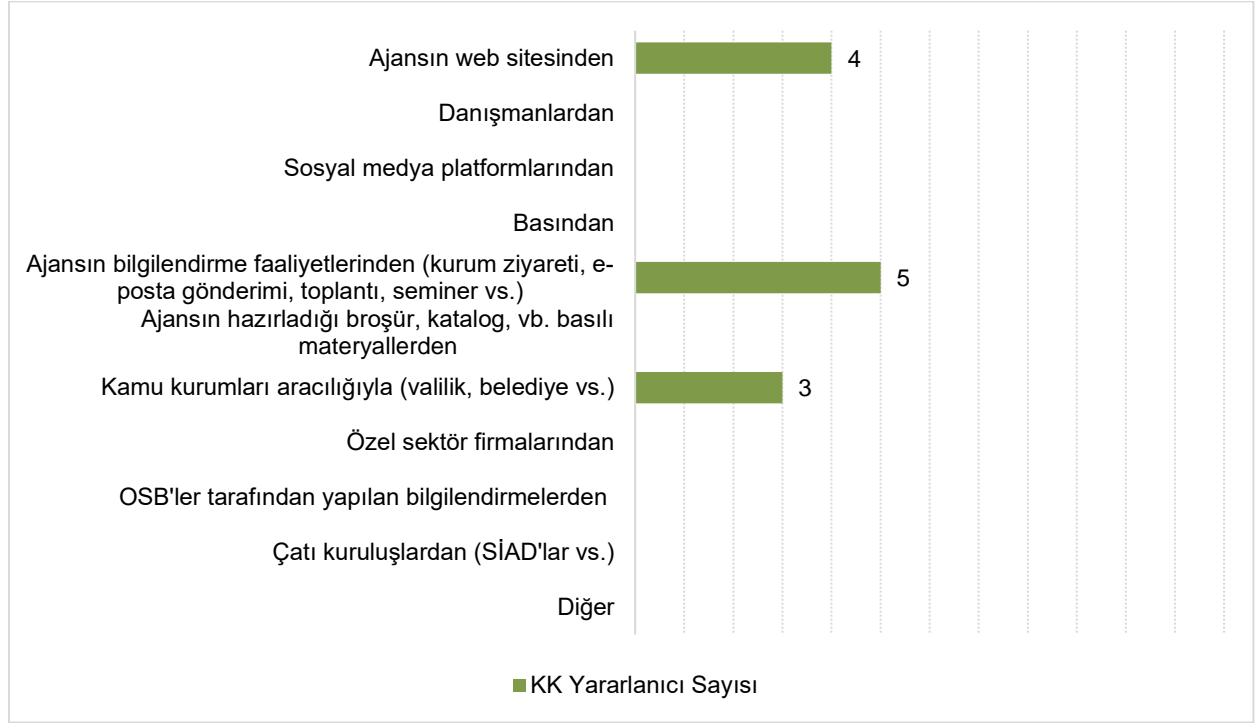
Şekil 13. SRA Yararlanıcılarının Programdan Haberdar Olma Yolları

Şekil 14. ES Yararlanıcılarının Programdan Haberdar Olma Yolları

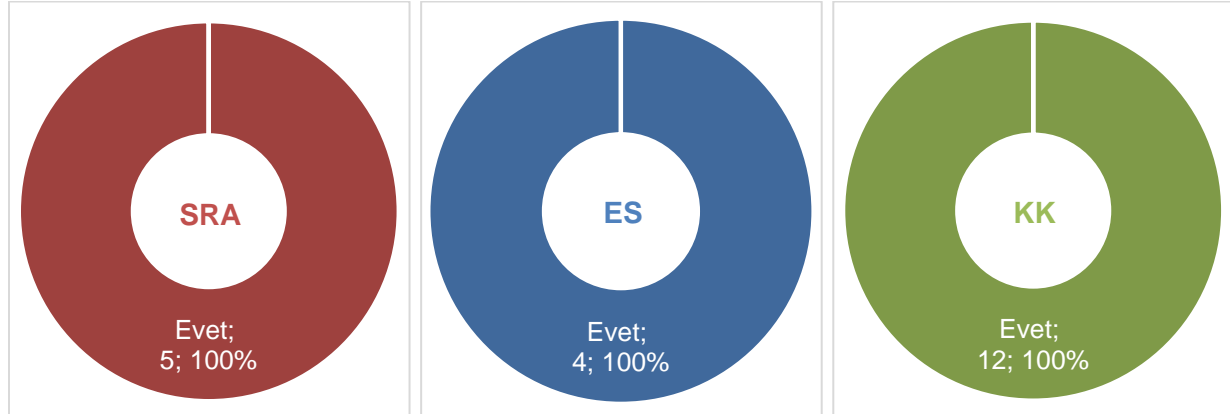

Şekil 15. KK Yararlanıcılarının Programdan Haberdar Olma Yolları

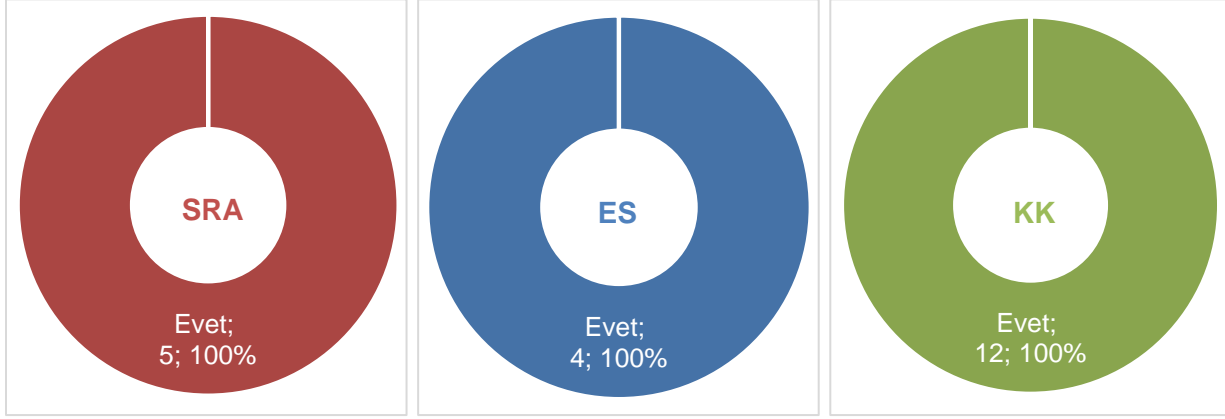

Yararlanıcıların tamamı başvuru rehberi ve eklerinin açık ve anlaşılır olduğunu ve programlara başvuru süresi olan 84 günün yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Şekil 16. Programların Başvuru Rehberleri ve Ekleri Açık ve Anlaşılrlığı

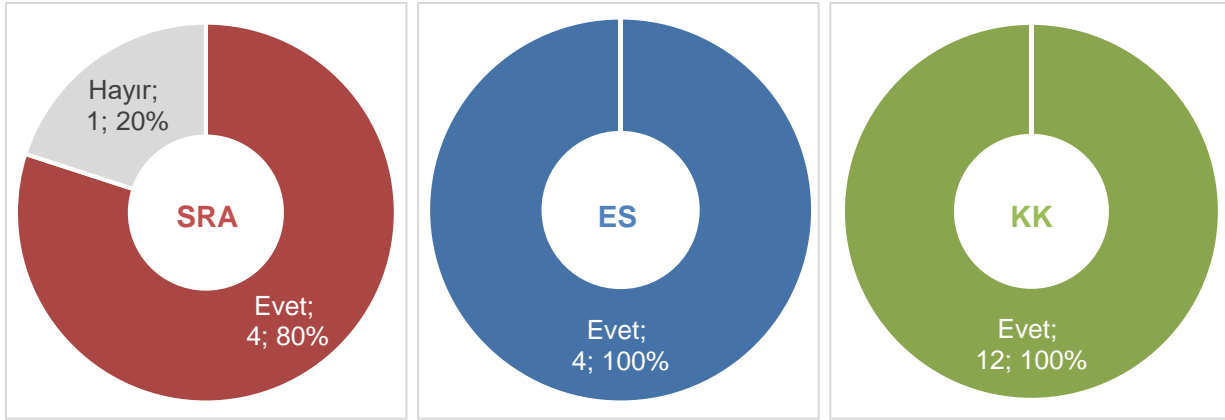

Şekil 17. Programların Başvuru Süresi Yeterli miydi Sorusu

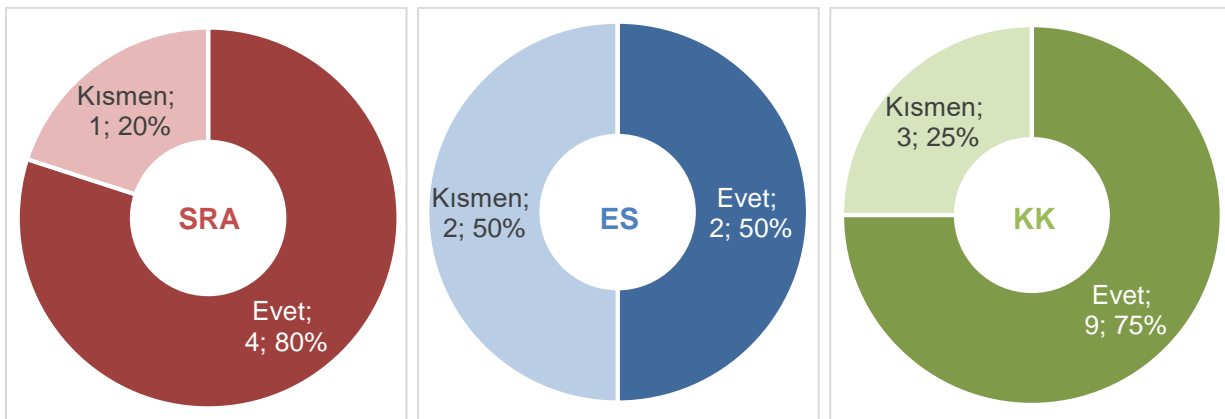
Her üç programda da proje uygulama süresi asgari 9 ay azami 24 ay olarak belirlenmiştir. SRA yararlanıcıların %80'i, ES ve KK yararlanıcıların ise tamamı bu süreleri yeterli bulmuşlardır.

Şekil 18. Programların Uygulama Süresi Yeterliliği

Yararlanıcılar başvuru ve sözleşme için istenen bilgi ve belgelerin gerekliliği/kapsamı/içeriği konusunda genelde olumlu görüş bildirmişlerdir. Bununla birlikte istenen bazı resmî belgelerin, bilgilerin elektronik sistemden alınabileceği veya kontrol edilebileceği ifade edilmiştir.

Şekil 19. Başvuru ve Sözleşme için İstenen Bilgi ve Belgelerin Gerekliliği/ Kapsamı/ İçeriğinin Uygunluğu

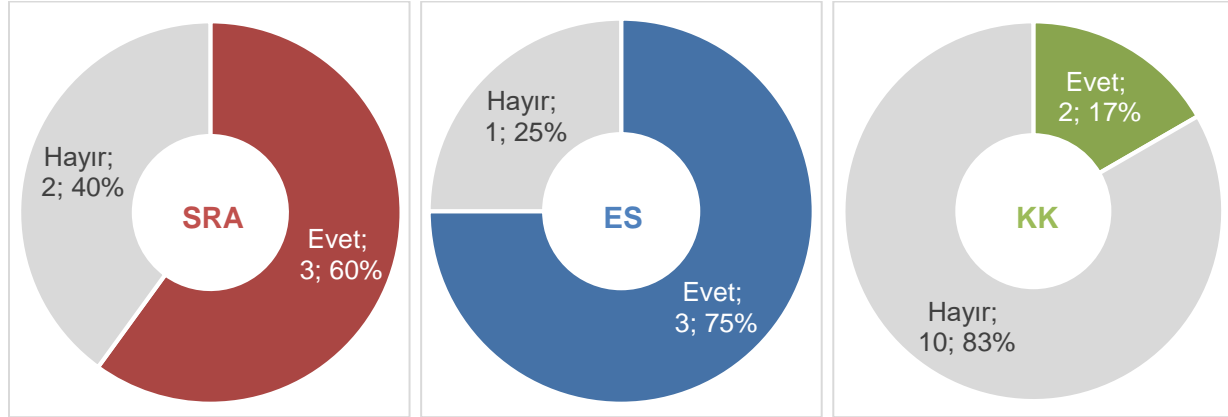
SRA yararlanıcıların %60'ı, ES yararlanıcılarının %75'i, KK yararlanıcıların ise %17'si program başvuru sürecinde danışmanlık desteği aldıklarını ifade etmişlerdir.

SRA yararlanıcılarının gerekçeleri arasında; alınabilecek tüm desteklerle ilgili hali hazırda genel danışmanlık desteği almış olmaları, başvuru ve proje yönetim süreçlerinde profesyonel yönetim ihtiyacı duymaları, başvuru sürecini hızlı ilerletmek istemeleri yer almaktadır.

ES yararlanıcıları, başvuru sürecinin sorunsuz ilerlemesinin sağlanması, proje tecrübelerinin olmaması, hali hazırda profesyonel yönetim danışmanlığı almış olmaları gerekçeleri ile danışmanlık desteği aldıklarını ifade etmişlerdir.

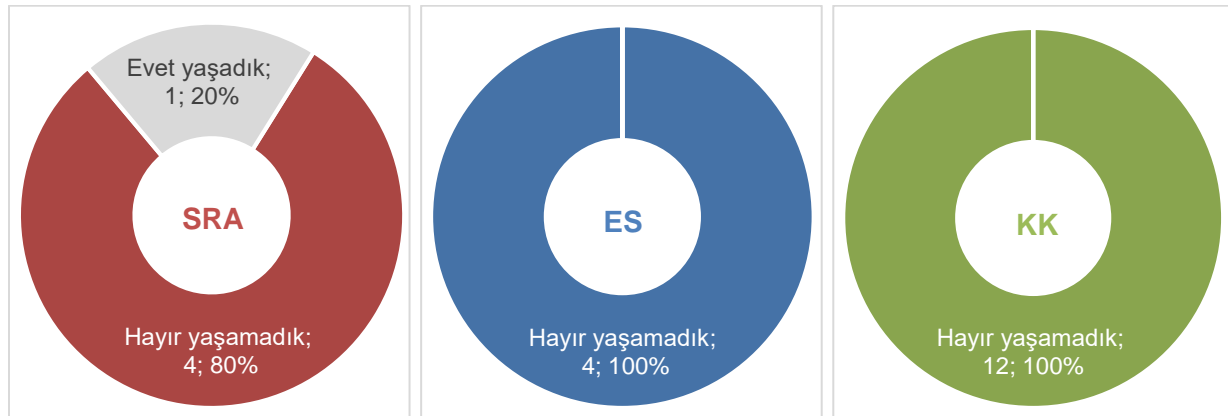
KK yararlanıcılarından biri, proje birimlerinin olmadığını, kamu çalışanının kendi iş yükünden dolayı proje yazma işine vakit ayıramadığını ve kalkınma ajansları proje formatının diğer destek sağlayıcı kurumlara göre daha zorlayıcı olduğunu ve bu yüzden danışmanlık desteği aldıklarını ifade etmiştir.

Şekil 20. Başvuru Sürecinde Danışmanlık Desteği Durumu

Ankete cevap veren 21 yararlanıcıdan 20'si başvuru sürecinde herhangi bir zorluk (KAYS işlemleri, başvuru formunun doldurulması, evrakin hazırlanması, BEBKA prosedürleri vs.) yaşamadığını ifade etmiştir. Kısmen de olsa zorluk yaşadığını belirten yararlanıcımız ise BEBKA prosedürleri konusunda zorlandığını belirtmiştir.

Şekil 21. Başvuru Sürecinin Zorluk Durumu

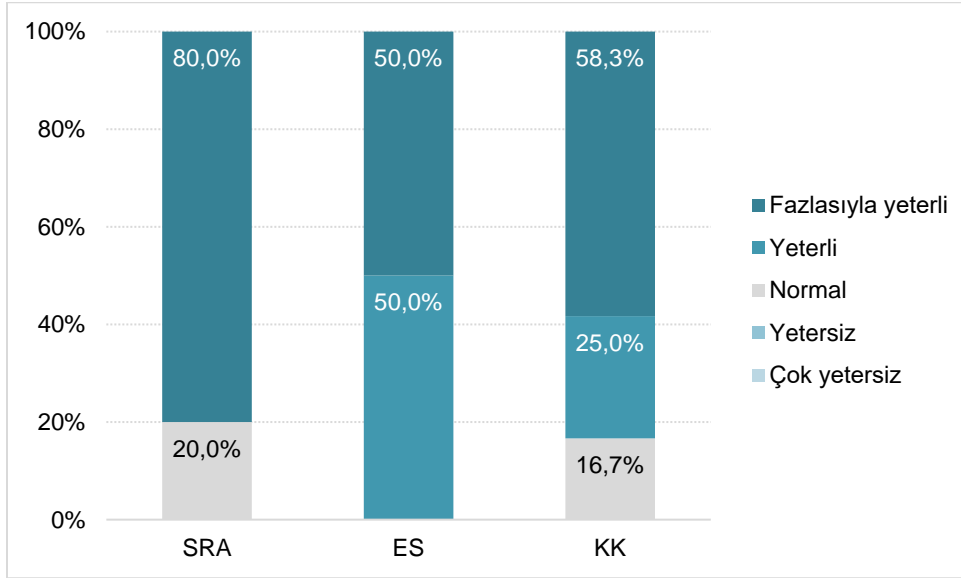
Ankete cevap veren 21 yararlanıcıımızdan 20'si sözleşme imzalama sürecinde herhangi bir zorluk (KAYS işlemleri, evrakların hazırlanması, BEBKA prosedürleri, sözleşme imzalama süresi vs.) yaşamadığını ifade etmiştir. Zorluk yaşadığını belirten yararlanıcıımız, kamu kurumunun en üst yetkilisi tarafından imzalanan bazı belgelerde noter onayının da talep edilmesini zorluk olarak ifade etmiştir.

Şekil 22. Sözleşme İmzalama Sürecinin Zorluk Durumu

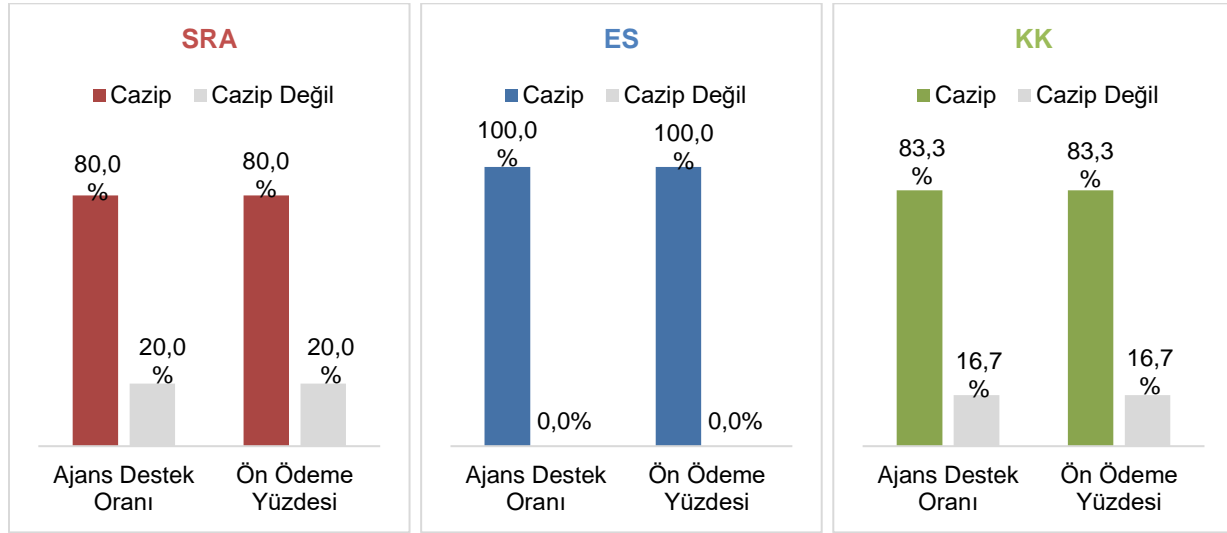
Yararlanıcıların büyük kısmı başvuru aşamasında Ajans uzmanlarından yeterli desteği aldıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 23. Başvuru Aşamasında Ajans Uzmanlarından Aldığınız Destek Yeterli miydi Sorusu

Ajans destek oranı, Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması MDP ve Endüstriyel Simbiyoz MDP'de %50, Kırsalda Ekonomik Kalkınma MDP'de ise maksimum %75 olarak uygulanırken, ön ödeme yüzdesi tüm programlarda Ajans destek tutarının %40'ı olarak belirlenmiştir. Yararlanıcıların büyük bölümü Ajans destek oranı ve ön ödeme yüzdesinin cazip olduğunu belirtmiştir.

Şekil 24. Yararlanıcılarının Programları Finansal Olarak Değerlendirmeleri

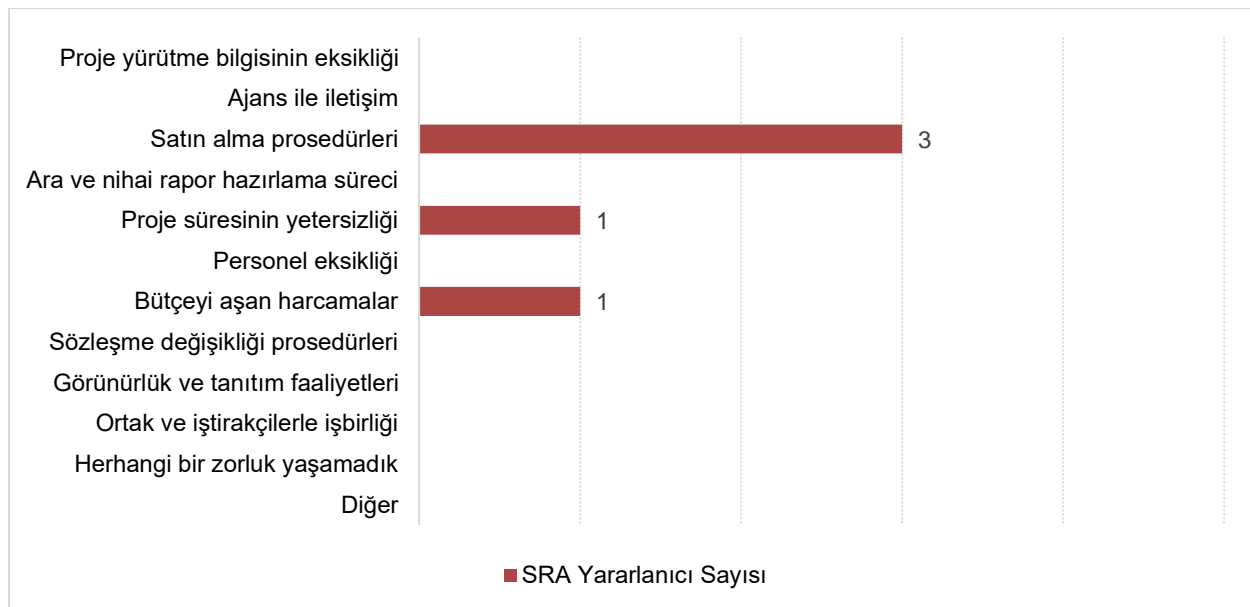

4.2.2.2. Programların Uygulama Sürecinin Etkinliği

Ankete katılan yararlanıcılar genel olarak proje uygulama sürecinin etkin olarak yürütüldüğünü ifade etmişlerdir. Nihai raporlardan elde edilen verilere göre Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması MDP ve Endüstriyel Simbiyoz MDP projelerinin performans göstergelerindeki başarı yüzdeleri bunu doğrularken, Kırsalda Ekonomik Kalkınma MDP projelerinin performans göstergelerindeki başarı yüzdeleri bu programdaki etkinliğin beklenen düzeyde gerçekleşmediğini göstermektedir.

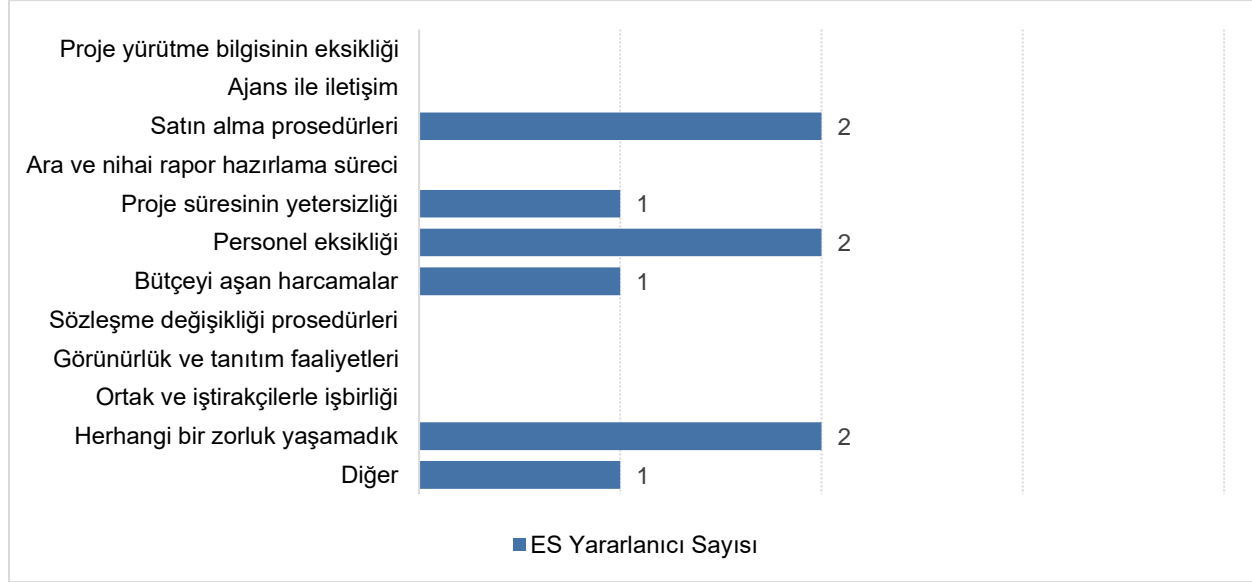
SRA yararlanıcılarının proje uygulama sürecinde en fazla zorluk yaşadıkları konu satın alma prosedürleri olmuştur. Diğer zorluk yaşadıkları konular ise bütçeyi aşan harcamalar ve proje süresinin yetersizliği olmuştur.

Şekil 25. SRA Yararlanıcılarının Proje Uygulama Sürecinde En Fazla Zorluk Yaşadıkları Konular

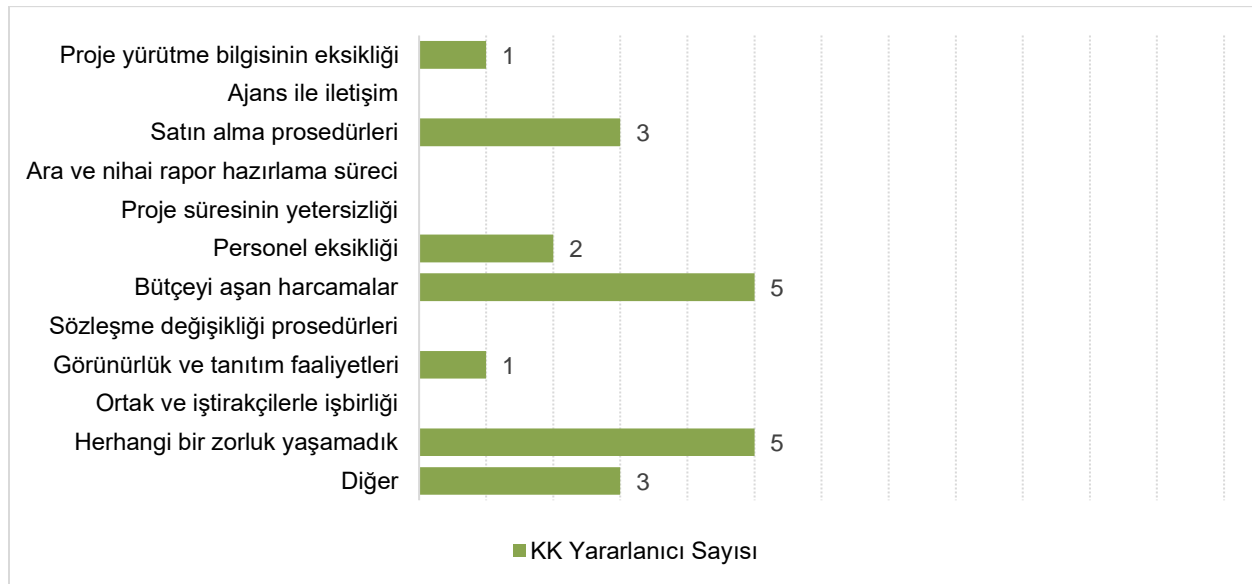
ES yararlanıcılarının proje uygulama sürecinde en fazla zorluk yaşadıkları konular; satın alma prosedürleri ve personel eksikliği olmuştur. Diğer zorluk yaşadıkları konular ise bütçeyi aşan harcamalar, proje süresinin yetersizliği ve pandemi sürecinin makine alımlarını etkilemesi olmuştur.

Şekil 26. ES Yararlanıcılarının Proje Uygulama Sürecinde En Fazla Zorluk Yaşadıkları Konular

KK yararlanıcılarının proje uygulama sürecinde en fazla zorluk yaşadıkları konu bütçeyi aşan harcamalar olmuştur. Diğer zorluk yaşadıkları konular ise satın alma prosedürleri, personel eksikliği, proje yürütme bilgisinin eksikliği, görünürlük ve tanıtım faaliyetleri, belediye şirketince yapılan istihdamın ayrı bir tüzel kişilik olması nedeniyle kabul edilmemesi, yapı kayıt ve yapı kullanım belgelerinin temin sürecinin uzun olması nedeniyle nihai ödemelerin gecikmesi olmuştur.

Şekil 27. KK Yararlanıcılarının Proje Uygulama Sürecinde En Fazla Zorluk Yaşadıkları Konular

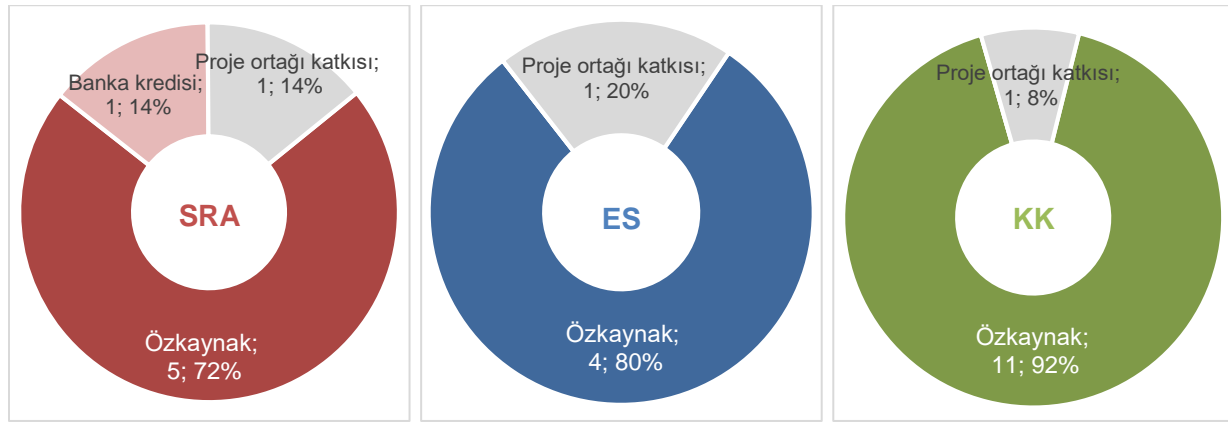

Yararlanıcıların satın alma prosedürleri konusunda zorlanmalarının başlıca nedenleri arasında; özel sektör firmalarının mevcut satın almaları herhangi bir mevzuata tabi olmadan gerçekleştirmeleri ve proje kapsamında uygulamak zorunda oldukları kalkınma ajansları satın alma mevzuatına aşına olmamaları gösterilebilir.

Yararlanıcılar satın alma prosedürleri, proje yürütme bilgisinin eksikliği gibi sorunları danışmanlık desteği ve/veya Ajans izleme uzmanı desteği ile, bütçeyi aşan harcamalar zorluğunu banka kredisi kullanarak, ek bütçe oluşturarak veya kendi öz kaynakları ile, süre yetersizliği sorununu ise proje süresinin uzatılması ile aştıklarını ifade etmişlerdir.

Yararlanıcılar projenin eş finansmanının büyük kısmını öz kaynakları ile karşıladıklarını belirtmiştir.

Şekil 28. Yararlanıcıların Projenin Eş finansmanının Kaynağı

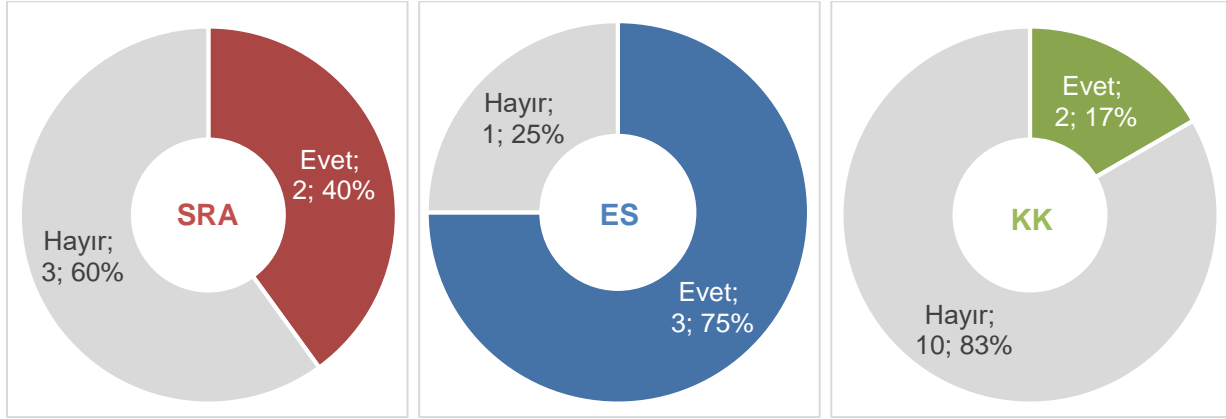
SRA yararlanıcıların %40'ı, ES yararlanıcılarının %75'i, KK yararlanıcıların ise %17'si program uygulama aşamasında danışmanlık desteği aldıklarını ifade etmişlerdir.

SRA yararlanıcılarının gerekçeleri arasında; hali hazırda profesyonel danışmanlık desteği almış olmaları, uygulama sürecinin kurallara uygun ve düzgün yürütülmek istenmesi yer almaktadır.

ES yararlanıcıları, uygulama sürecinin sorunsuz ilerlemesinin sağlanması, proje uygulama tecrübelerinin olmaması, hali hazırda profesyonel yönetim danışmanlığı almış olmaları gerekçeleri ile danışmanlık desteği aldıklarını ifade etmişlerdir.

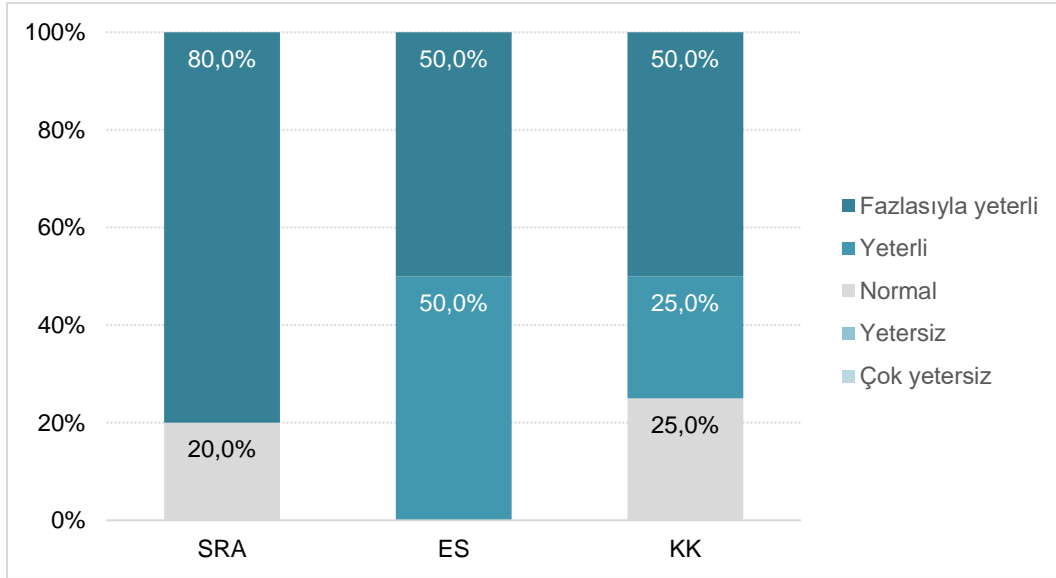
KK yararlanıcılarından biri, proje birimlerinin olmaması, proje uygulama sürecinin ve raporlamaların karmaşık olması nedenleriyle danışmanlık desteği aldıklarını ifade etmiştir.

Şekil 29. Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Desteği Durumu

Yararlanıcıların büyük kısmı başvuru aşamasında olduğu gibi proje uygulama aşamasında da Ajans uzmanlarından yeterince destek aldıklarını ifade etmişlerdir.

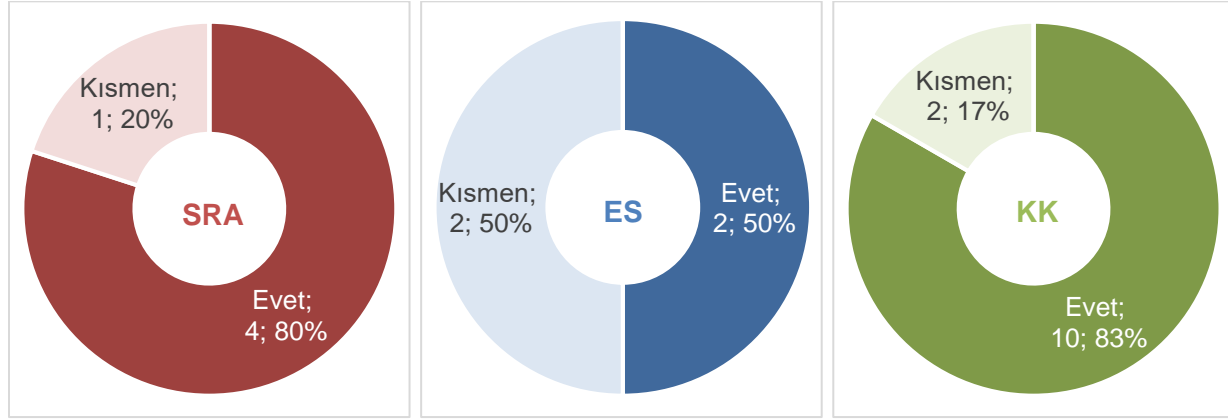
Şekil 30. Proje Uygulama Aşamasında Ajans Uzmanlarından Aldığınız Destek Durumu

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri, BEBKA, 2023

Yararlanıcılar proje uygulama aşamasında talep edilen belgelerin (satın alma evrakları, ara ve nihai raporlar, zeyilnameler ve bildirim mektupları) gerekliliği/kapsamı/içeriği konusunda genelde olumlu görüş bildirmişlerdir. Bununla birlikte kâr amacı güden kurumlar, satın alma mevzuatının daha çok kamu alımlarına uygun olduğunu, satın almaları kalkınma ajansları satın alma mevzuatına göre gerçekleştirmenin kendileri açısından zorlayıcı olduğunu ve ithalat için uygulamanın çok zor olduğunu ifade etmişlerdir. Bir kamu kurumu da yapı kullanım izin belgesi ve yapı kayıt belgesi talep edilmesinin gereksiz/zorlayıcı olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 31. Proje Uygulama Aşamasında Talep Edilen Belgelerin Gerekliliği/ Kapsamı/ İçeriğinin Uygunluğu

Projelerinde ortağı ve iştirakçisi bulunan yararlanıcıların büyük kısmı (%90) kendilerinden aldıkları desteklerin, yaptıkları iş birliklerinin yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

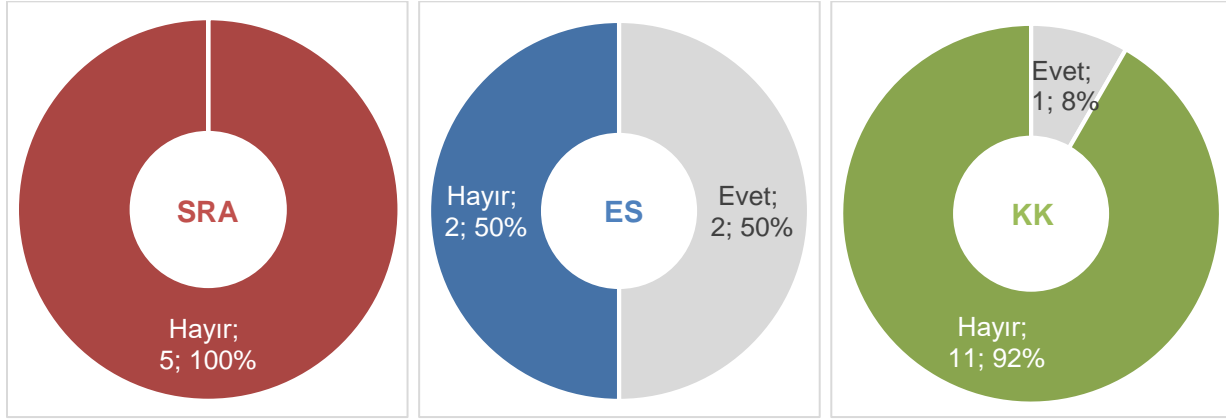
Projesinde ortağı olan SRA yararlanıcısı birlikte Ar-Ge çalışmaları gerçekleştirdiğini, ES yararlanıcıları ortakların/iştirakçilerin atık hammaddelerin girdi olarak kullanılmasına ve tedarikine, atık hammaddeleri ücretsiz temin etmelerine katkı sağladıklarını, KK yararlanıcıları ortakların/iştirakçilerin projenin yerelde sahiplenilmesi, projenin uygulanmasına ve faaliyetlerin gerçekleşmesine katkı sağlanması, projeye eş finansman sağlanması, teknik personel görevlendirmesi gibi konularda destekleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bir KK yararlanıcısı ise ortağın/iştirakçinin proje uygulama süresince herhangi bir katkısı olmadığını belirtmiştir.

Şekil 32. Projenin Ortakları ve/veya İştirakçilerinden Aldığınız Destek, Yaptığınız İş Birliklerinin Yeterliliği

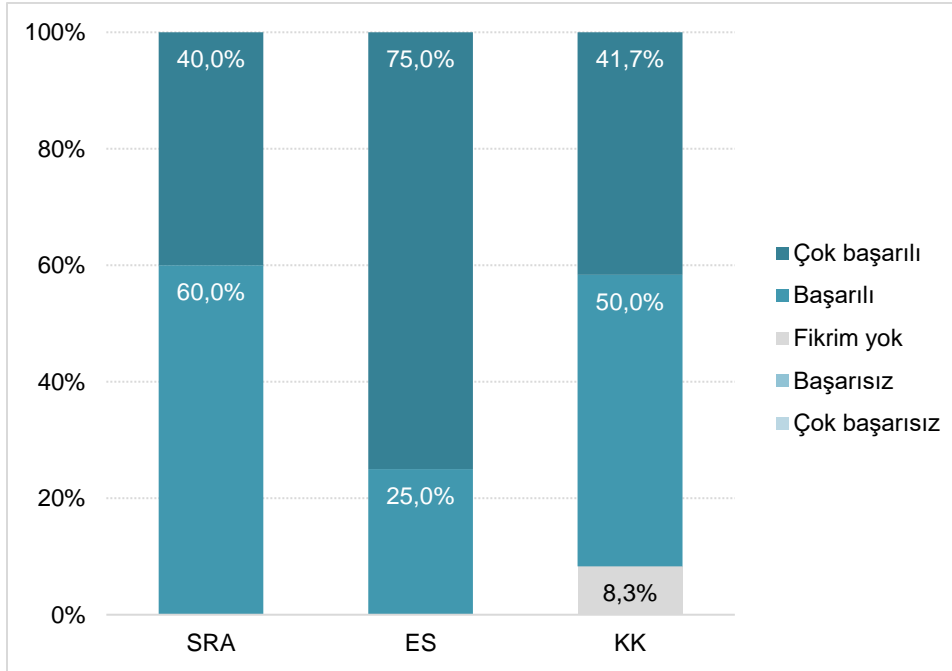
SRA yararlanıcılarının tamamı, ES yararlanıcılarının %50'si, KK yararlanıcıların ise %92'si proje bütçesinde yer alan satın almaların tamamını gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Satın almaların tamamını gerçekleştiremeyen ES yararlanıcıları bunun gerekçelerinin pandemi süreci ve döviz kurundaki artış olduğunu ifade etmiş, bir yararlanıcı ihtiyaçların işletme içerisinde karşılandığını, bir yararlanıcı da kalan satın almaları proje sonrasında da gerçekleştirmediğini belirtmiştir. Satın almaların tamamını gerçekleştiremeyen bir KK yararlanıcısı ise bazı kalemlerin kurumun kendi imkanları ile temin edildiğinden, bazı kalemlere ihtiyaç kalmadığından ve bir kalemin de tesisin fiziki imkanlarının uygun olmamasından dolayı satın alınmadığını ifade etmiştir.

Şekil 33. Proje Bütçesinde Yer Alan Ancak Gerçekleştirilemeyen Satın Almalar

Ankete katılan yararlanıcıların büyük kısmı proje yürütme konusunda kendilerini başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 34. Projenizi Yürütme Konusundaki Öz Değerlendirme

Nihai rapor verilerine göre SRA yararlanıcılarının performans göstergelerini gerçekleştirme konusundaki başarı yüzdeleri Tablo 4'te gösterilmektedir. Tablodan da görüleceği üzere performans göstergelerinin birçoğunda hedeflenen değerlere ulaşılmış olması, SRA yararlanıcılarının verilen mali desteği ve kaynaklarını etkin şekilde kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 4. SRA Yararlanıcılarının Performans Göstergelerini Gerçekleştirme Başarı Yüzdesi

Sıra No	Performans Göstergesi	Hedefleyen Yararlanıcı Sayısı	Gerçekleştiren Yararlanıcı Sayısı	Başarı Yüzdesi
1	Toplam Üretim Değeri (TL)	3	3	%100

Sıra No	Performans Göstergesi	Hedefleyen Yararlanıcı Sayısı	Gerçekleştiren Yararlanıcı Sayısı	Başarı Yüzdesi
2	Yurt İçi Satış Tutarı (TL)	2	2	%100
3	Yurt Dışı Satış Tutarı (TL)	1	1	%100
4	Sürekli İstihdam (Kişi)	3	2	%66,7
5	İstihdam Edilen Kadın Sayısı (Kişi)	1	0	%0
6	Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı (Kişi)	1	1	%100
7	Eğitime Katılan Kişi Sayısı (Kişi)	1	1	%100
8	Müşteri Sayısı (Adet)	3	3	%100
9	Yurtdışı Müşteri Sayısı (Adet)	2	2	%100
10	İhracat Yapılan Ülke Sayısı (Adet)	2	2	%100
11	Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	3	3	%100
12	Alınan Sertifika Sayısı (Adet)	1	1	%100
13	Geliştirilen Prototip Ürün Sayısı (Adet)	1	1	%100
14	Ortaklık Kurulan/ İş Birliği Yapılan Kurum/ Kuruluş /İşletme Sayısı (Adet)	2	2	%100
15	Makine Sayısı (Adet)	5	5	%100
16	Eğitim Sayısı (Adet)	3	3	%100
17	Eğitim Süresi (Saat)	1	1	%100

Nihai rapor verilerine göre ES yararlanıcılarının performans göstergelerini gerçekleştirme konusundaki başarı yüzdeleri Tablo 5'te gösterilmektedir. Tablodan da görüleceği üzere performans göstergelerinin birçoğunda hedeflenen değerlere ulaşılmış olması, ES yararlanıcılarının verilen mali desteği ve kaynaklarını etkin şekilde kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 5. ES Yararlanıcılarının Performans Göstergelerini Gerçekleştirme Başarı Yüzdesi

Sıra No	Performans Göstergesi	Hedefleyen Yararlanıcı Sayısı	Gerçekleştiren Yararlanıcı Sayısı	Başarı Yüzdesi
1	Toplam Üretim Değeri (TL)	4	3	%75
2	Yurt İçi Satış Tutarı (TL)	4	3	%75
3	Yurt Dışı Satış Tutarı (TL)	2	2	%100
4	Sürekli İstihdam (Kişi)	3	3	%100
5	Ar-Ge Harcamaları (TL)	1	1	%100

Sıra No	Performans Göstergesi	Hedefleyen Yararlanıcı Sayısı	Gerçekleştiren Yararlanıcı Sayısı	Başarı Yüzdesi
6	Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	4	4	%100
7	Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	4	4	%100
8	Çevre Mevzuatına Uygun Tesis Sayısı (Adet)	1	1	%100
9	Tasarruf Edilen Hammadde Miktarı (Ton)	2	2	%100
10	Katılım Sağlanan Çevre ile İlgili Organizasyon Sayısı (Adet)	2	2	%100
11	Ortaklık Kurulan/İş Birliği Yapılan Kurum/Kuruluş/İşletme Sayısı (Adet)	4	4	%100
12	Çevre Dostu Ürün Sayısı (Adet)	4	4	%100
13	Engellenen Katı (tıbbi atık, tehlikeli atık, ambalaj atığı vb.) Atık Miktarı (Ton)	2	2	%100
14	Azaltılan Atık Ürün Miktarı (Metreküp)	1	1	%100

Nihai rapor verilerine göre KK yararlanıcılarının performans göstergelerini gerçekleştirme konusundaki başarı yüzdeleri Tablo 6'da gösterilmektedir. Tablodan da görüleceği üzere program özelinde önemli olan birçok performans göstergesinde hedeflenen değerlere ulaşamamıştır. Bu da KK yararlanıcılarının satın almalarının büyük kısmını tamamlasalar da verilen mali desteği ve kaynaklarını etkin şekilde kullanamadıklarını göstermektedir.

Tablo 6. KK Yararlanıcılarının Performans Göstergelerini Gerçekleştirme Başarı Yüzdesi

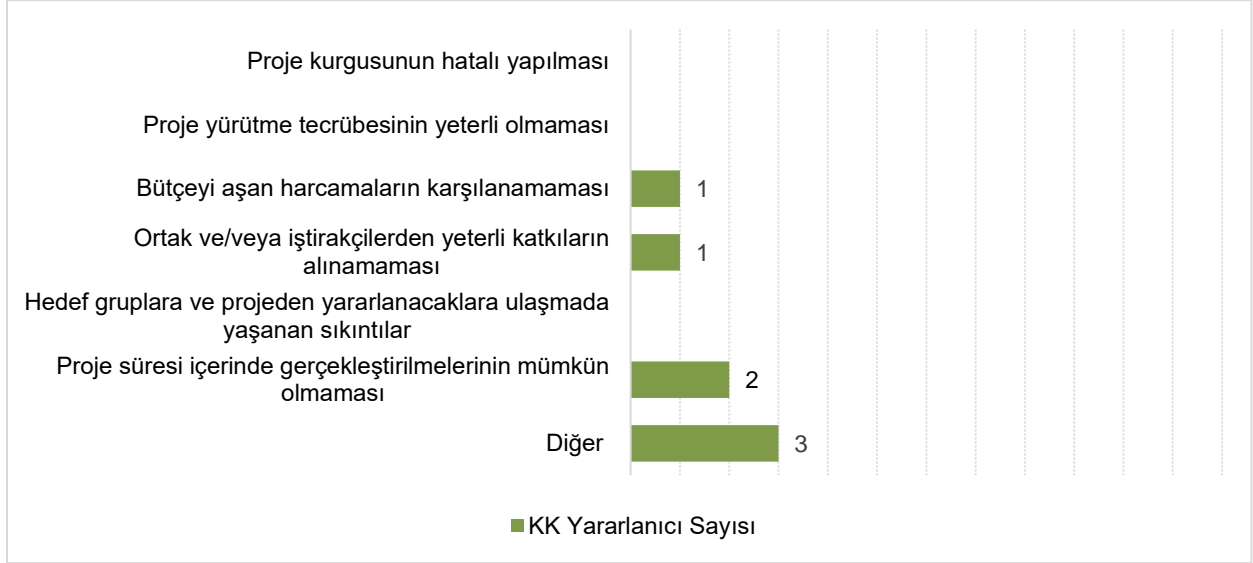
Sıra No	Performans Göstergesi	Hedefleyen Yararlanıcı Sayısı	Gerçekleştiren Yararlanıcı Sayısı	Başarı Yüzdesi
1	Toplam Üretim Değeri (TL)	3	2	66,7%
2	Yurt İçi Satış Tutarı (TL)	2	1	50,0%
3	Sürekli İstihdam (Kişi)	5	2	40,0%
4	Geçici İstihdam (Kişi)	5	3	60,0%
5	Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü (Metrekare)	1	1	100,0%
6	Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü (Metrekare)	2	2	100,0%
7	Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekân/Merkez Sayısı (Adet)	6	6	100,0%
8	Eğitime Katılan Kişi Sayısı (Kişi)	9	5	55,6%
9	Eğitim Süresi (Saat)	8	5	62,5%
10	Eğitim Sayısı (Adet)	9	6	66,7%
11	Eğitim Harcamaları (TL)	1	0	0,0%

BURSA ESKİŞEHİR BİLECİK KALKINMA AJANSI

Sıra No	Performans Göstergesi	Hedefleyen Yararlanıcı Sayısı	Gerçekleştiren Yararlanıcı Sayısı	Başarı Yüzdesi
12	Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı (Adet)	2	1	50,0%
13	Marka Başvuru Sayısı (Adet)	2	0	0,0%
14	Marka Tescil Sayısı (Adet)	1	0	0,0%
15	Alınan Sertifika Sayısı (Adet)	1	1	100,0%
16	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	4	2	50,0%
17	Yerli Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	2	1	50,0%
18	Yabancı Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	1	0	0,0%
19	Turizm Yatak Kapasitesi (Adet)	1	0	0,0%
20	Alternatif Turizm Tesisi Yatak Kapasitesi (Adet)	2	1	50,0%
21	Açık Alan Büyüklüğü (Metrekare)	6	6	100,0%
22	Kapalı Alan Büyüklüğü (Metrekare)	7	7	100,0%
23	Projeden Faydalanan Köy Sayısı (Adet)	4	4	100,0%
24	Projeden Faydalanan Mahalle Sayısı (Adet)	7	4	57,1%
25	Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi (MW)	1	0	0,0%
26	Yenilenebilir Enerji ile Sulanan Alan Miktarı (Dekar)	1	0	0,0%
27	Tarımsal Ürünlerin Depolanmasına Yönelik Tesis Kapasitesi (Adet)	1	1	100,0%
28	Tarımsal Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Tesis Sayısı (Adet)	4	4	100,0%
29	Tarımsal Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Tesis Kapasitesi (Adet)	4	2	50,0%
30	Tarımsal Ürünlerin Paketlenmesine Yönelik Tesis Sayısı (Adet)	3	3	100,0%
31	Tarımsal Ürünlerin Paketlenmesine Yönelik Tesis Kapasitesi (Adet)	2	0	0,0%
32	Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	5	3	60,0%
33	Üretim Kapasitesi (Metreküp)	4	2	50,0%
34	Müşteri Sayısı (Adet)	5	1	20,0%
35	Yurtdışı Müşteri Sayısı (Adet)	1	0	0,0%
36	İhracat Yapılan Ülke Sayısı (Adet)	1	0	0,0%

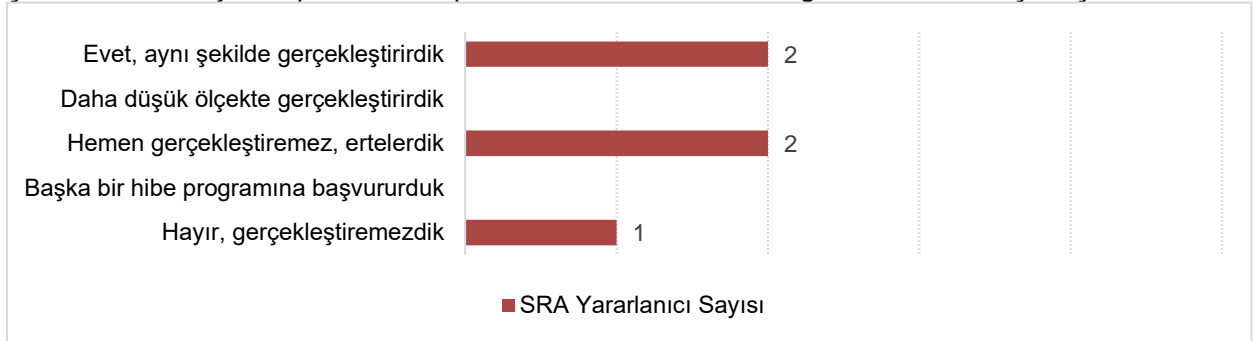
Ankete katılan ve performans göstergeleri hedeflerini gerçekleştiremediğini belirten KK yararlanıcılarının gerekçeleri arasında; proje süresi içerisinde gerçekleştirilmelerinin mümkün olmaması, bütçeyi aşan harcamaların karşılanamaması, ortak ve/veya iştirakçilerden yeterli katkıların alınamaması ve pandemi koşulları vb. diğer nedenler yer almaktadır.

Şekil 35. KK Yararlanıcılarının Gerçekleştiremedikleri Performans Göstergelerinin Gerekçeleri

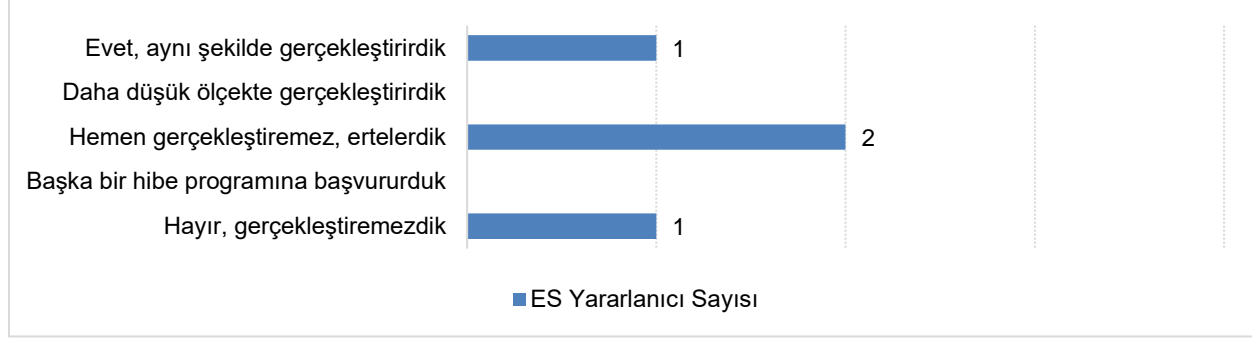
Proje kapsamında yaptıkları yatırımı destek almadan da gerçekleştirebilir miydiniz sorusuna SRA yararlanıcılarının %40'ı evet aynı şekilde gerçekleştirdik, %40'ı hemen gerçekleştiremez ertelerdik, %20'si ise gerçekleştiremezdik yanıtını vermiştir.

Şekil 36. SRA Projesi Kapsamında Yapılan Yatırımın BEBKA Desteği Olmaksızın Gerçekleştirme Durumu

Proje kapsamında yaptıkları yatırımı destek almadan da gerçekleştirebilir miydiniz sorusuna ES yararlanıcılarının %25'i evet aynı şekilde gerçekleştirdik, %50'si hemen gerçekleştiremez ertelerdik, %25'si ise gerçekleştiremezdik yanıtını vermiştir.

Şekil 37. ES Projesi Kapsamında Yapılan Yatırımın BEBKA Desteği Olmaksızın Gerçekleştirme Durumu

Proje kapsamında yaptıkları yatırımı destek almadan da gerçekleştirebilir miydiniz sorusuna KK yararlanıcılarının %25'i evet aynı şekilde gerçekleştirdik, %25'i daha küçük ölçekte gerçekleştirdik, %25'i hemen gerçekleştiremez ertelerdik, %25'i gerçekleştiremezdik yanıtını vermiştir.

Şekil 38. KK Projesi Kapsamında Yapılan Yatırımın BEBKA Desteği Olmaksızın Gerçekleştirme Durumu

4.2.3. Etkililik

2018 Yılı Mali Destek Programlarının etkililik değerlendirilmesinde; projeler sonucunda elde edilen çıktılar ve sonuçlar ile programların temel amaç ve önceliklerinin karşılaştırması yapılmış, bu anlamda doğru projelerin desteklenip desteklenmediği incelenmiştir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programının temel amaç ve önceliklerine yönelik olarak toplam 29 gösterge belirlenmiş olup bu göstergelerden 17'si destek alan yararlanıcılar tarafından hedef gösterilmiştir. Nihai rapordan elde edilen verilere göre göstergelere ulaşılma düzeyi Tablo 7'de gösterilmektedir. İstihdam edilen kadın sayısı göstergesinde hedefe ulaşılma düzeyi %50 olurken diğer tüm göstergelerde bu oran %100 ve üzerinde olmuştur. Bu durum programın amaç ve önceliklerine uygun projelerin desteklendiğini, programın etkililik açısından son derece başarılı olduğunu göstermektedir.

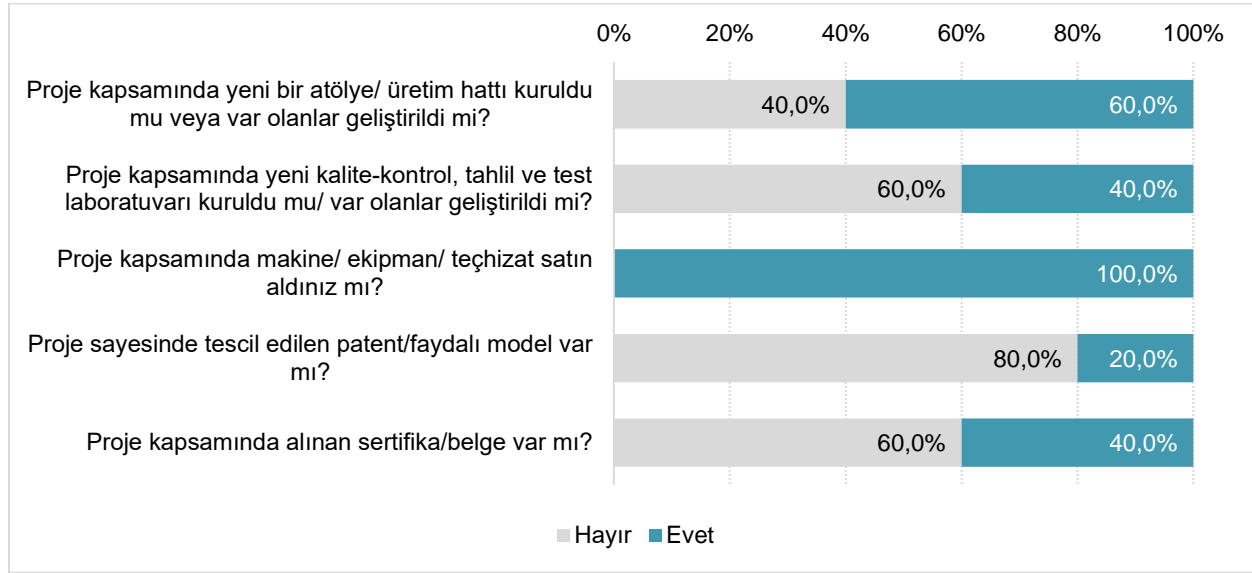
Tablo 7. SRA Projelerinde Performans Göstergelerine Ulaşılma Düzeyi

Sıra No	Performans Göstergesi	Proje Öncesi	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Oranı
1	Toplam Üretim Değeri (TL)	23.440.302	30.037.047	49.970.646	166,4%
2	Yurt İçi Satış Tutarı (TL)	19.880.752	24.537.047	45.369.483	184,9%
3	Yurt Dışı Satış Tutarı (TL)	341.680	1.500.000	3.953.677	263,6%
4	Sürekli İstihdam (Kişi)	135	149	170	114,1%
5	İstihdam Edilen Kadın Sayısı (Kişi)	4	6	3	50,0%
6	Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı (Kişi)	5	6	6	100,0%
7	Eğitime Katılan Kişi Sayısı (Kişi)	1	6	16	266,7%
8	Müşteri Sayısı (Adet)	91	117	138	117,9%
9	Yurtdışı Müşteri Sayısı (Adet)	41	47	68	144,7%
10	İhracat Yapılan Ülke Sayısı (Adet)	15	19	26	136,8%
11	Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	70	82	89	108,5%
12	Alınan Sertifika Sayısı (Adet)	1	2	2	100,0%
13	Geliştirilen Prototip Ürün Sayısı (Adet)	0	5	7	140,0%
14	Ortaklık Kurulan/ İş Birliği Yapılan Kurum/ Kuruluş /İşletme Sayısı (Adet)	0	3	7	233,3%
15	Makine Sayısı (Adet)	245	257	267	103,9%
16	Eğitim Sayısı (Adet)	0	13	13	100,0%
17	Eğitim Süresi (Saat)	0	12	118	983,3%

Diğer Proje Çıktıları

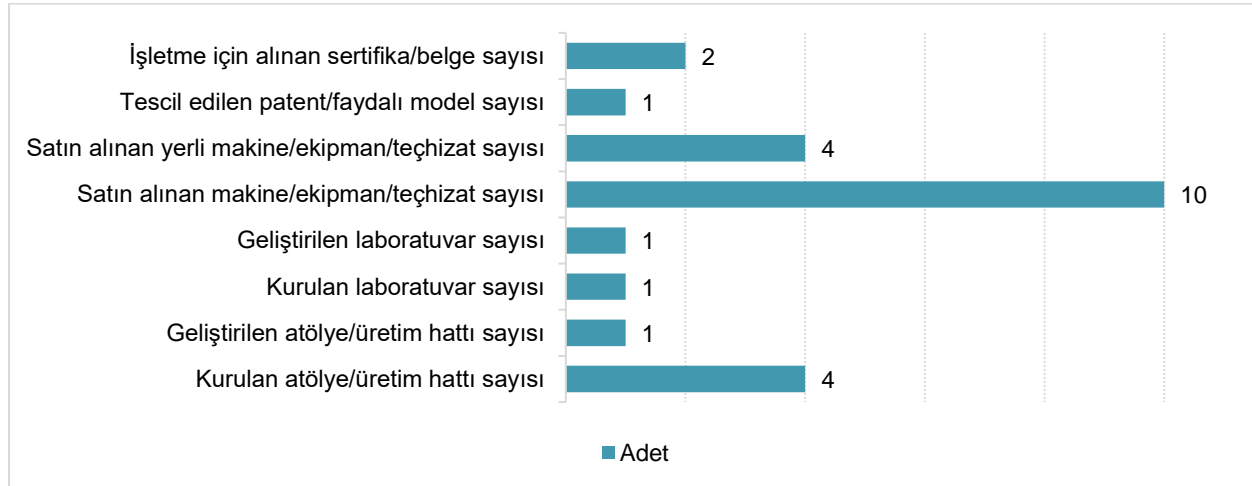
SRA yararlanıcılarıyla yapılan anket çalışmasında, projelerdeki performans göstergelerine ek olarak elde edilen diğer proje çıktıları da sorulmuştur. Yararlanıcıların %100'ü proje kapsamında makine/ekipman/teçhizat alımı gerçekleştirdiklerini, %60'ı atölye/üretim hattı kurulduğunu veya geliştirildiğini, %40'ı kalite-kontrol, tahlil veya test laboratuvarı kurulduğunu veya geliştirildiğini, %20'si patent/faydalı model alındığını, %40'ı da işletmeleri için sertifika/belge aldıklarını ifade etmiştir. Bu çıktıların da programın amaç ve öncelikleri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 39. SRA Projelerindeki Diğer Çıktılara Ulaşılma Oranları

Anket verilerine göre SRA projeleri kapsamında kurulan atölye/üretim hattı sayısı 4, geliştirilen atölye/üretim hattı sayısı 1, kurulan laboratuvar sayısı 1, geliştirilen laboratuvar sayısı 1, 4'ü yerli olmak üzere satın alınan makine/ ekipman/ teçhizat sayısı 10, tescil edilen patent/faydalı model sayısı 1 ve işletme için alınan sertifika/belge sayısı 2'dir.

Şekil 40. SRA Projelerinin Diğer Somut Çıktıları

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı'nın temel amaç ve önceliklerine yönelik olarak toplam 24 gösterge belirlenmiş olup bu göstergelerden 14'ü destek alan yararlanıcılar tarafından hedef gösterilmiştir. Nihai raporlardan elde edilen verilere göre göstergelere ulaşılma düzeyi Tablo 8'de gösterilmektedir. Göstergelerin tamamında hedefe ulaşılma düzeyi %100 ve üzerinde olmuştur. Bu durum programın amaç ve önceliklerine uygun projelerin desteklendiğini, programın etkililik açısından son derece başarılı olduğunu göstermektedir.

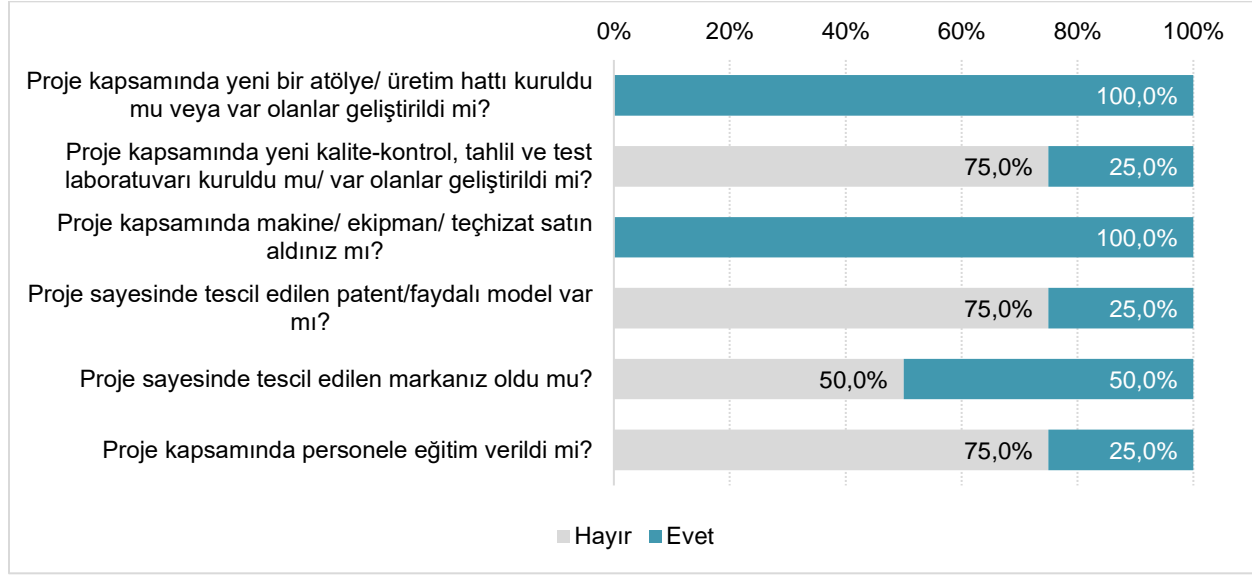
Tablo 8. ES Projelerinde Performans Göstergelerine Ulaşılma Düzeyi

Sıra No	Performans Göstergesi	Proje Öncesi	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Oranı
1	Toplam Üretim Değeri (TL)	131.991.577	158.123.453	297.237.490	188,0%
2	Yurt İçi Satış Tutarı (TL)	126.998.559	15.177.8211	272.980.818	179,9%
3	Yurt Dışı Satış Tutarı (TL)	2.760.300	3.069.501	7.928.537	258,3%
4	Sürekli İstihdam (Kişi)	209	222	236	106,3%
5	Ar-Ge Harcamaları (TL)	939.357	1.033.293	2.932.818	283,8%
6	Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	124	136	137	100,7%
7	Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	0	11	12	109,1%
8	Çevre Mevzuatına Uygun Tesis Sayısı (Adet)	0	1	1	100,0%
9	Tasarruf Edilen Hammadde Miktarı (Ton)	0	1.788	2.250	125,8%
10	Katılım Sağlanan Çevre ile İlgili Organizasyon Sayısı (Adet)	0	4	4	100,0%
11	Ortaklık Kurulan/İş Birliği Yapılan Kurum/Kuruluş/İşletme Sayısı (Adet)	0	16	16	100,0%
12	Çevre Dostu Ürün Sayısı (Adet)	12	18	25	138,9%
13	Engellenen Katı (tıbbi atık, tehlikeli atık, ambalaj atığı vb.) Atık Miktarı (Ton)	0	1.870	2.080	111,2%
14	Azaltılan Atık Ürün Miktarı (Metreküp)	0	41	500	1.219,5%

Diğer Proje Çıktıları

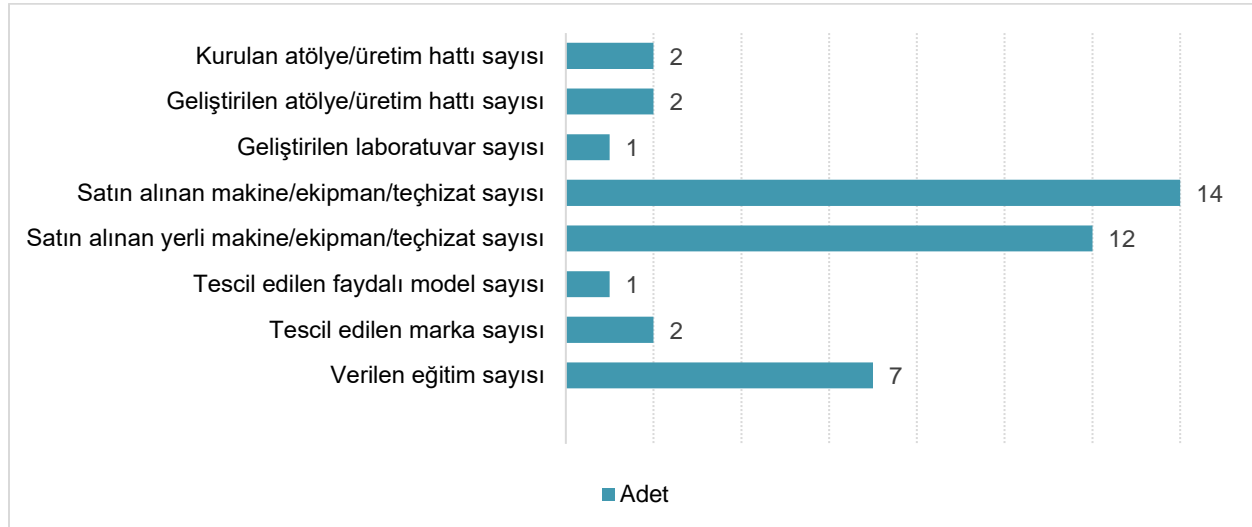
ES yararlanıcılarıyla yapılan anket çalışmasında, projelerdeki performans göstergelerine ek olarak elde edilen diğer proje çıktıları da sorulmuştur. Yararlanıcıların %100'ü proje kapsamında makine/ekipman/teçhizat alımı gerçekleştirdiklerini, %100'ü atölye/üretim hattı kurulduğunu veya geliştirildiğini, %25'i kalite-kontrol, tahlil veya test laboratuvarı kurulduğunu veya geliştirildiğini, %25'i patent/faydalı model alındığını, %50'si marka tescilli aldıklarını, %25'i ise personele eğitim verildiğini ifade etmiştir. Bu çıktıların da programın amaç ve öncelikleri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 41. ES Projelerindeki Diğer Çıktılara Ulaşılma Oranları

ES projeleri kapsamında kurulan atölye/üretim hattı sayısı 2, geliştirilen atölye/üretim hattı sayısı 2, geliştirilen laboratuvar sayısı 1, 12'si yerli olmak üzere satın alınan makine/ ekipman/ teçhizat sayısı 14, alınan faydalı model sayısı 1, tescil edilen marka sayısı 2 ve verilen eğitim sayısı 7'dir.

Şekil 42. ES Projelerinin Diğer Somut Çıktıları

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı'nın temel amaç ve önceliklerine yönelik olarak toplam 42 gösterge belirlenmiş olup bu göstergelerden 36'sı destek alan yararlanıcılar tarafından hedef gösterilmiştir. Nihai raporlardan elde edilen verilere göre göstergelere ulaşılma düzeyi Tablo 9'da gösterilmektedir. Göstergelerden 12'sinde hedefe ulaşılma düzeyi %100 ve üzerinde olmuştur. 14 göstergede hedefe tam ulaşılamasa da belli bir düzeyde gerçekleşme oranı yakalanabilmiştir. Başarı oranının %0 olduğu gösterge sayısı ise 10'dur. Bu sonuçlar, belirlenen performans göstergeleri bakımından programın amaç ve önceliklerine uygun projelerin

desteklendiğini ancak elde edilen sonuç ve çıktılar bakımından programın amaç ve önceliklerine hedeflenen düzeyde ulaşamadığını göstermektedir.

Tablo 9. KK Projelerinde Performans Göstergelerine Ulaşılma Düzeyi

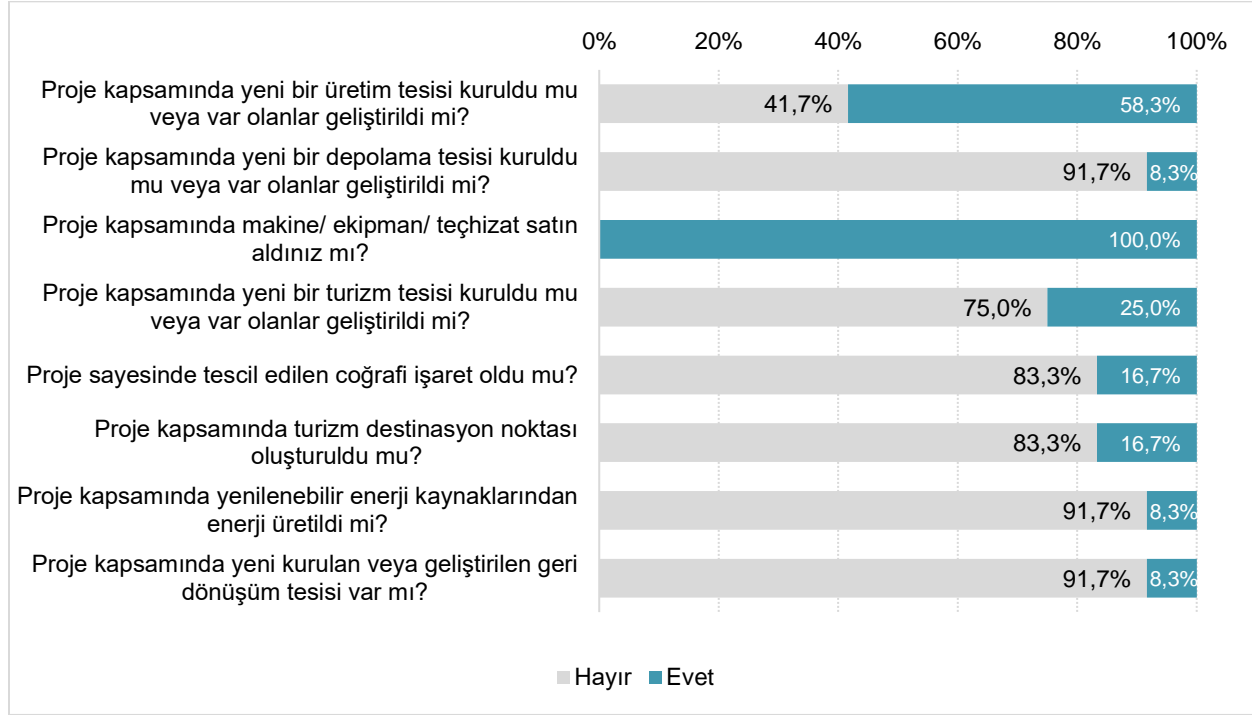
Sıra No	Performans Göstergesi	Proje Öncesi	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Oranı
1	Toplam Üretim Değeri (TL)	734.431	1.373.404	1.806.113	131,5%
2	Yurt İçi Satış Tutarı (TL)	829.697	1.451.970	1.758.613	121,1%
3	Sürekli İstihdam (Kişi)	6	22	11	50,0%
4	Geçici İstihdam (Kişi)	0	15	13	86,7%
5	Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü (Metrekare)	0	1.000	2.000	200,0%
6	Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü (Metrekare)	0	1.500	2.500	166,7%
7	Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekân/Merkez Sayısı (Adet)	0	10	11	110,0%
8	Eğitime Katılan Kişi Sayısı (Kişi)	0	2.958	1.392	47,1%
9	Eğitim Süresi (Saat)	0	1.766	609	34,5%
10	Eğitim Sayısı (Adet)	0	136	49	36,0%
11	Eğitim Harcamaları (TL)	0	1.000	0	0,0%
12	Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı (Adet)	0	71	56	78,9%
13	Marka Başvuru Sayısı (Adet)	0	4	0	0,0%
14	Marka Tescil Sayısı (Adet)	0	1	0	0,0%
15	Alınan Sertifika Sayısı (Adet)	0	50	111	222,0%
16	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	25.200	45.750	1.000	2,2%
17	Yerli Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	20.400	40.750	1.000	2,5%
18	Yabancı Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	4.800	5.000	0	0,0%
19	Turizm Yatak Kapasitesi (Adet)	70	70	0	0,0%
20	Alternatif Turizm Tesisi Yatak Kapasitesi (Adet)	45	115	45	39,1%
21	Açık Alan Büyüklüğü (Metrekare)	0	38.369	38.390	100,1%
22	Kapalı Alan Büyüklüğü (Metrekare)	18	1.413	1.420	100,5%
23	Projeden Faydalanan Köy Sayısı (Adet)	1	18	21	116,7%

Sıra No	Performans Göstergesi	Proje Öncesi	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Oranı
24	Projeden Faydalanan Mahalle Sayısı (Adet)	0	193	133	68,9%
25	Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi (MW)	0	106	0	0,0%
26	Yenilenebilir Enerji ile Sulanan Alan Miktarı (Dekar)	0	800	0	0,0%
27	Tarımsal Ürünlerin Depolanmasına Yönelik Tesis Kapasitesi (Adet)	1	8	8	100,0%
28	Tarımsal Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Tesis Sayısı (Adet)	1	4	5	125,0%
29	Tarımsal Ürünlerin İşlenmesine Yönelik Tesis Kapasitesi (Adet)	2.500	5.000	9	0,2%
30	Tarımsal Ürünlerin Paketlenmesine Yönelik Tesis Sayısı (Adet)	1	3	2	66,7%
31	Tarımsal Ürünlerin Paketlenmesine Yönelik Tesis Kapasitesi (Adet)	0	5.000	0	0,0%
32	Ürün Çeşidi Sayısı (Adet)	1	22	32	145,5%
33	Üretim Kapasitesi (Metreküp)	2.502	10.016	468	4,7%
34	Müşteri Sayısı (Adet)	145	1.110	3	0,3%
35	Yurtdışı Müşteri Sayısı (Adet)	0	1	0	0,0%
36	İhracat Yapılan Ülke Sayısı (Adet)	0	1	0	0,0%

Diğer Proje Çıktıları

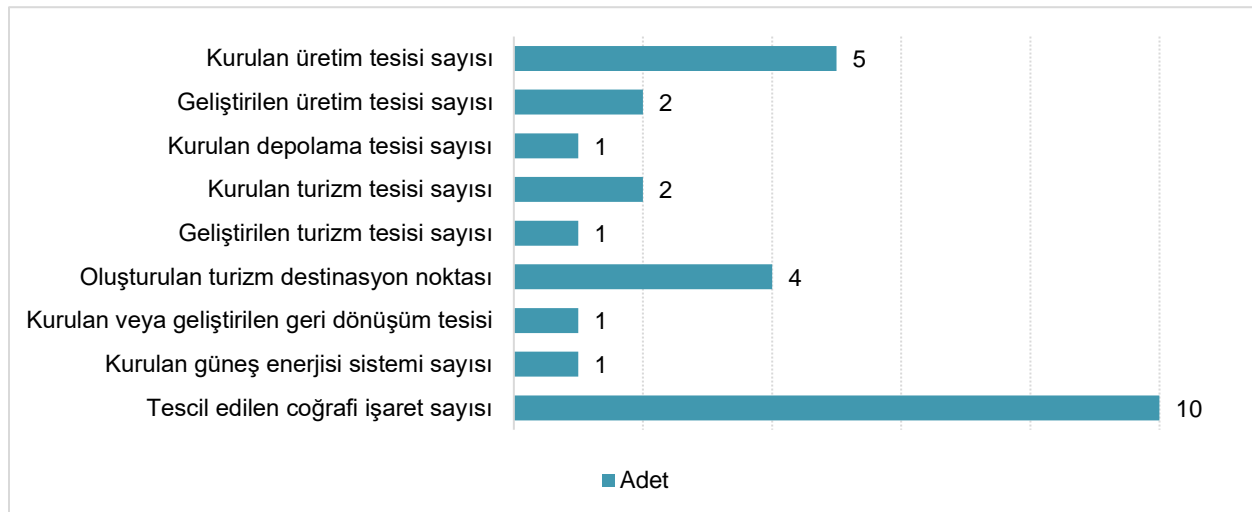
KK yararlanıcılarıyla yapılan anket çalışmasında, projelerdeki performans göstergelerine ek olarak elde edilen diğer proje çıktıları da sorulmuştur. Yararlanıcıların %100'ü proje kapsamında makine/ekipman/teçhizat alımı gerçekleştirdiklerini, %58,3'ü üretim tesisi kurulduğunu veya geliştirildiğini, %8,3'ü depolama tesisi kurulduğunu veya geliştirildiğini, %8,3'ü geri dönüşüm tesisi kurulduğunu veya geliştirildiğini, %25'i turizm tesisi kurulduğunu veya geliştirildiğini, %16,7'si turizm destinasyon noktası oluşturulduğunu, %16,7'si coğrafi işaret alındığını, %8,3'ü ise yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Elde edilen diğer proje çıktılarının programın amaç ve öncelikleri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 43. KK Projelerindeki Diğer Çıktılara Ulaşılma Oranları

KK projeleri kapsamında kurulan üretim tesisi sayısı 5, geliştirilen üretim tesisi sayısı 2, kurulan depolama tesisi sayısı 1, kurulan turizm tesisi sayısı 2, geliştirilen turizm tesisi sayısı 1, oluşturulan turizm destinasyon noktası 4, kurulan veya geliştirilen geri dönüşüm tesisi sayısı 1, kurulan güneş enerjisi sistemi sayısı 1 ve tescil edilen coğrafi işaret sayısı 10'dur.

Şekil 44. KK Projelerinin Diğer Somut Çıktıları

4.2.4. Etki

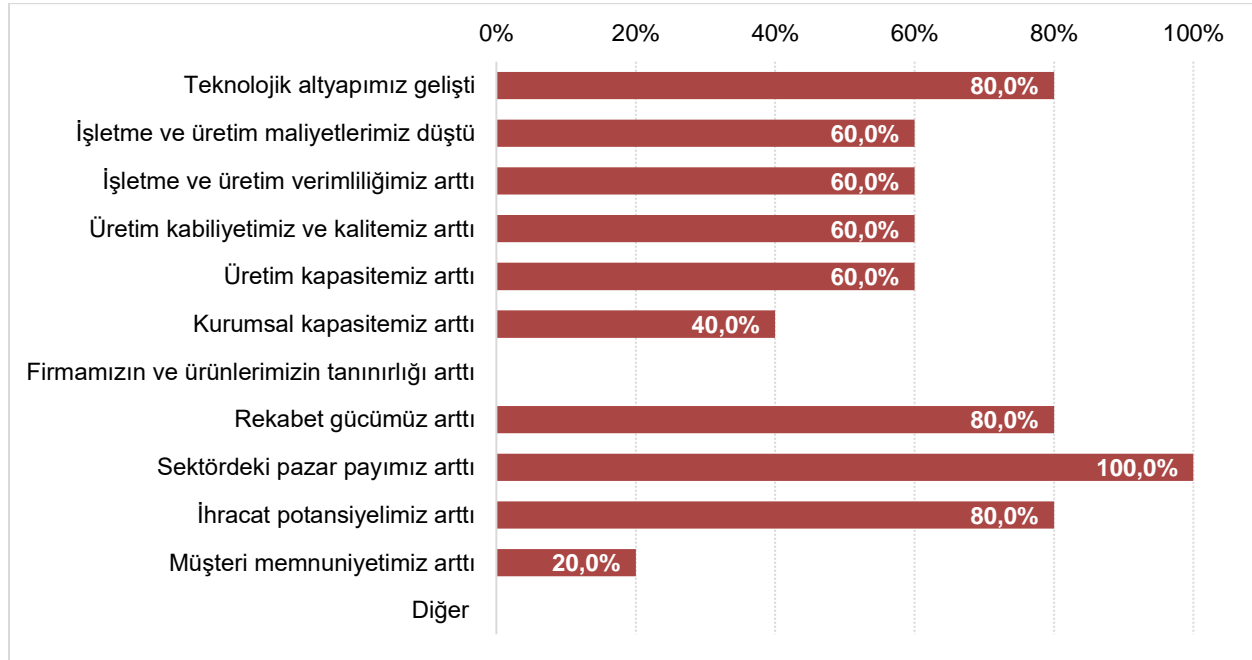
2018 Yılı Mali Destek Programlarının etki değerlendirilmesinde; projeler tamamlandıktan sonraki süreçte projelerin olumlu ya da olumsuz, beklenen veya beklenmeyen, doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve çevresel değişiklikleri incelenmiştir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı

Anket sorularına verilen cevaplar, SRA projelerinin olumlu yöndeki etkilerinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.

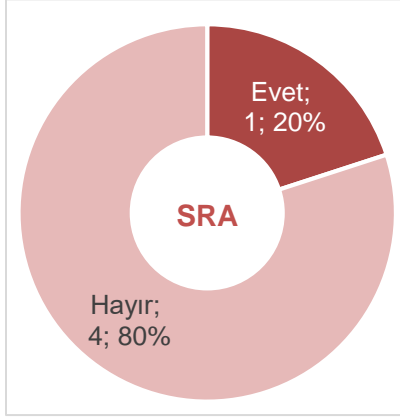
SRA projelerinin yararlanıcılara sağladığı kazanımlar Şekil 45'te gösterilmektedir. Yararlanıcıların tamamı projeleri sayesinde sektördeki pazar paylarının arttığını belirtmiştir. Yararlanıcıların %80'i teknolojik altyapılarının geliştiğini, rekabet güçlerinin arttığını, ihracat potansiyellerinin arttığını, %60'ı işletme ve üretim maliyetlerinin düştüğünü, işletme ve üretim verimliliklerinin arttığını, üretim kabiliyeti, kalitesi ve kapasitelerinin arttığını ifade etmiştir.

Şekil 45. SRA Projesinin Firmaya Sağladığı Kazanımlar

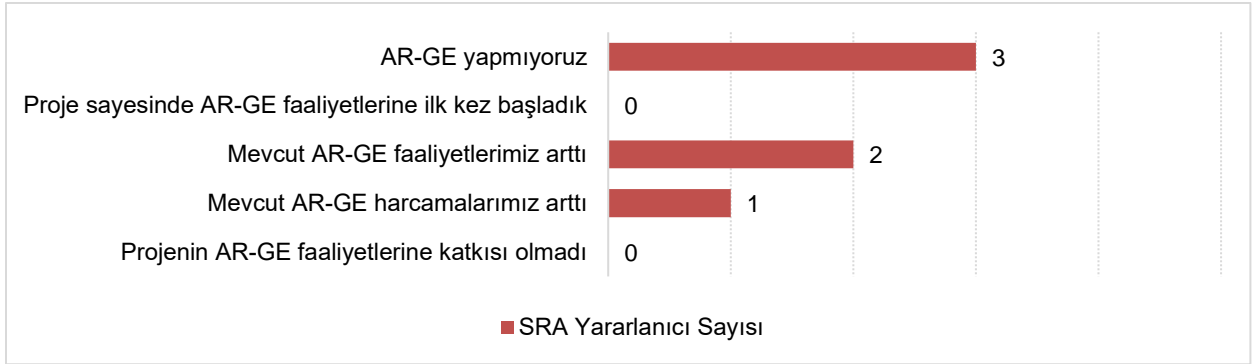
Bir yararlanıcı proje sayesinde kaynak verimliliği sağladığını ve %100 oranında hammadde tasarrufu elde ettiğini belirtmiştir.

Şekil 46. SRA Projesi Sayesinde Kaynak (hammadde, su, enerji) Verimliliği Durumu

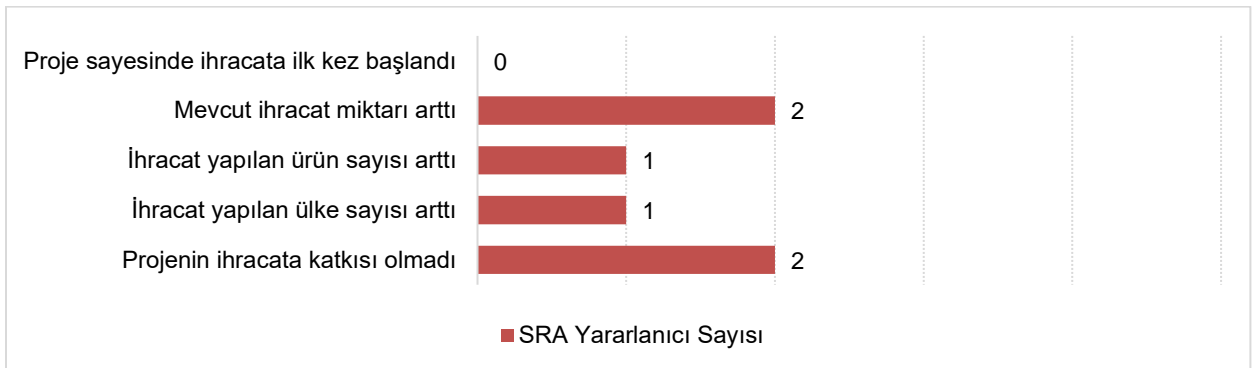
AR-GE yaptığını belirten yararlanıcılar proje sayesinde AR-GE faaliyetlerinin arttığını, bir yararlanıcı bununla birlikte AR-GE harcamalarının da %45 oranda arttığını ifade etmiştir.

Şekil 47. SRA Projesinin AR-GE Faaliyetlerine Katkıları

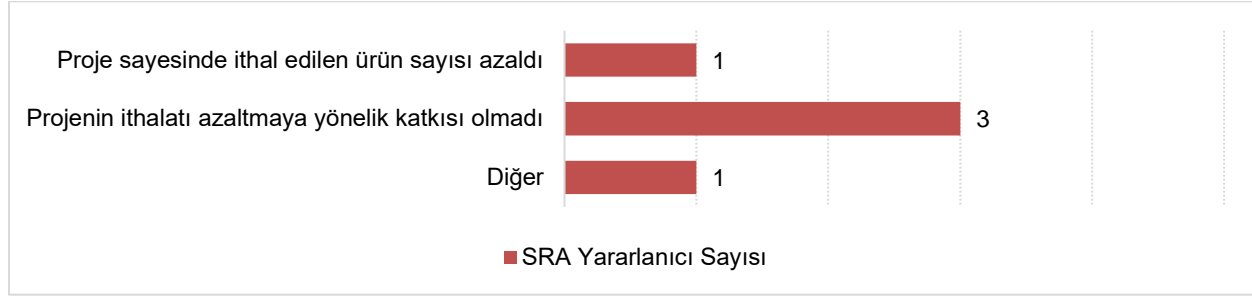
Yararlanıcıların %40'ı proje sayesinde mevcut ihracat miktarlarının arttığını, %25'i ihracat yapılan ürün sayısının %25'i de ihracat yapılan ülke sayısının arttığını ifade etmiştir.

Şekil 48. SRA Projesinin İhracata Katkıları

SRA yararlanıcılarının %25'i proje sayesinde ithal edilen ürün sayısının azaldığını, %25'i de yurtdışına yaptırılan bir prosesin yurt içinde yapılmaya başlandığını ifade etmiştir.

Şekil 49. SRA Projesinin İthalatı Azaltmaya Katkısı

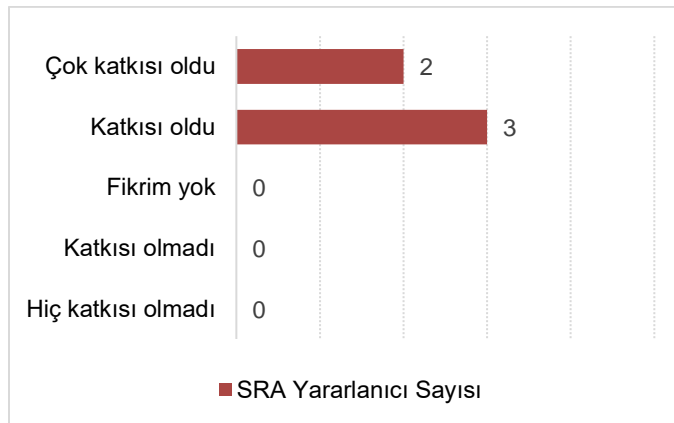
Ankete verdikleri cevaplara göre yararlanıcıların projeleri sayesinde cirolarında, net karlarında, ihracatlarında, yurt içi satışlarında, müşteri sayılarında ve istihdam sayılarında meydana gelen artış oranları Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10. SRA Projeleri Sayesinde Yararlanıcıların Göstergelerindeki Durum

	Ciro	Net Kar	İhracat	Yurt içi satış	Müşteri Sayısı	İstihdam
Yararlanıcı-1	%20	%20	%10	%90	%0	%10
Yararlanıcı-2	%10	%3	%0	%10	%10	%10
Yararlanıcı-3	%100 üzeri	%100 üzeri	%100 üzeri	%60	%60	%0
Yararlanıcı-4	%1	%1	%1	%0	%1	%5
Yararlanıcı-5	%5	%4	%2	%3	%15	%2

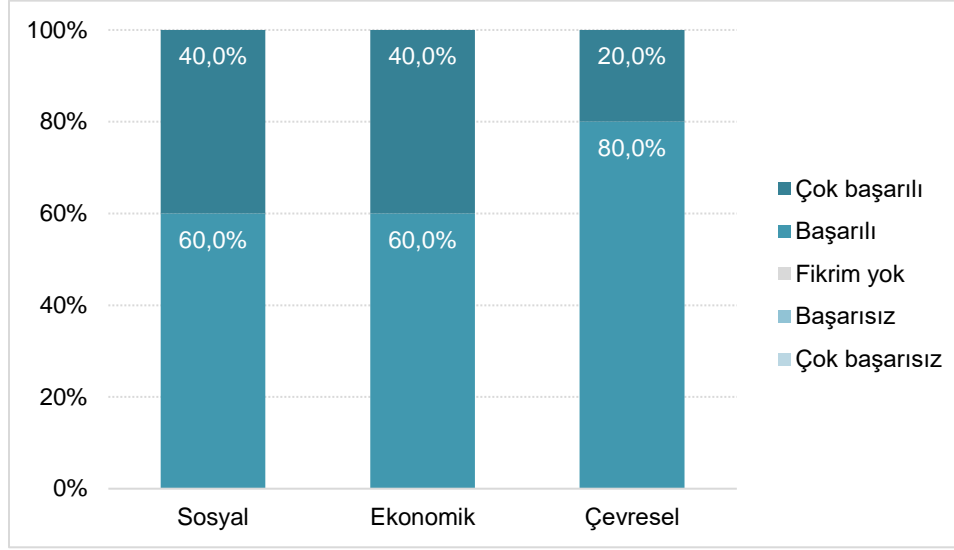
Yararlanıcıların tamamı projelerinin firmalarındaki sorunların çözümüne ve ihtiyaçların karşılanmasına önemli katkılar sağladığı belirtmiştir.

Şekil 50. SRA Projesinin, Program Öncelikleri ve Hedefleriyle Tanımlanan; Firmada Yaşanan Sorunların Çözümüne ve İhtiyaçların Karşılanmasına Katkısı

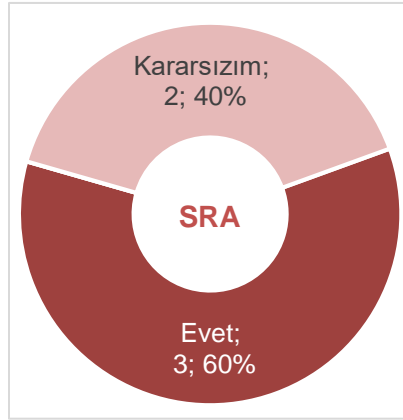
Yararlanıcıların tamamı projelerini sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri bakımından başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 51. SRA Projesinin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkileri ile Birlikte Değerlendirildiğinde Başarı Durumu

Yararlanıcıların %60'ı projelerinin diğer firmaları da teşvik ettiğini, olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir.

Şekil 52. SRA Projesinin Diğer Firmaları Teşvik Etme ve Olumlu Yönde Etkileme Durumu

Yararlanıcıların tamamı, projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ve davranışsal değişimlere yol açtığını belirtmektedir. Bu kazanımlar; projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğin artması (%60), yeni projeler gerçekleştirme arzusunun/ motivasyonunun artması (%60), müşteriler /tedarikçiler/ diğer paydaşlarla iletişimin ve işbirliklerinin güçlenmesi (%60), ürün, hizmet ve süreçlerdeki sorunları tespit ve analiz etme yeteneğinin artması (%60), proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yeteneğin artması (%40), firma içi iletişimin ve işbirliklerinin güçlenmesi (%20), diğer yönetsel bilgi ve becerinin (organizasyonel yönetim, kalite yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi vb.) artmasıdır (%20).

Şekil 53. SRA Projesinin Yol Açtığı Yeni ve Farklı Uygulamalar, Yaklaşımlar ve Davranışsal Değişimler

SRA Yararlanıcıların Projelerinin En Önemli Sonucu/Çıktısı/Başarısı Hakkındaki Görüşleri

SRA Yararlanıcılarına sorduğumuz “Projenizin en önemli sonucu/çıktısı/başarısı nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“Projemiz kapsamında firmamıza kazandırılan makine ve ekipmanlarımız ile; firmamızın maliyet tasarrufuna, hız ve kapasitesinin artmasına, rekabet edebilirliğinin artmasına, kurumsal ve mali kapasitemizin gelişmesine katkı sağlanmış, işletmemizin gelişimine katkı değer oluşturulmuştur.”

“Proje büyümemize katkı sağladı, firmamıza kalite ve imalat açısından değer kattı. Proje ve devamında destek aldığımız diğer projelerle birlikte 3 senede satışlarımızı 4’e katladık.”

“Proje kapsamında üretim prosesimize dahil olan makine/teçhizatlar halen önemli katkılar yapmaktadır. Ayrıca ERP yazılımımız süreçlerimizi yönetme, analiz etme ve raporlama noktasında önemli katkılar vermektedir.”

“Proje sayesinde yurtdışında yapılan kritik bir kabiliyet yurtiçinde yapılabilecek hale gelindi.”

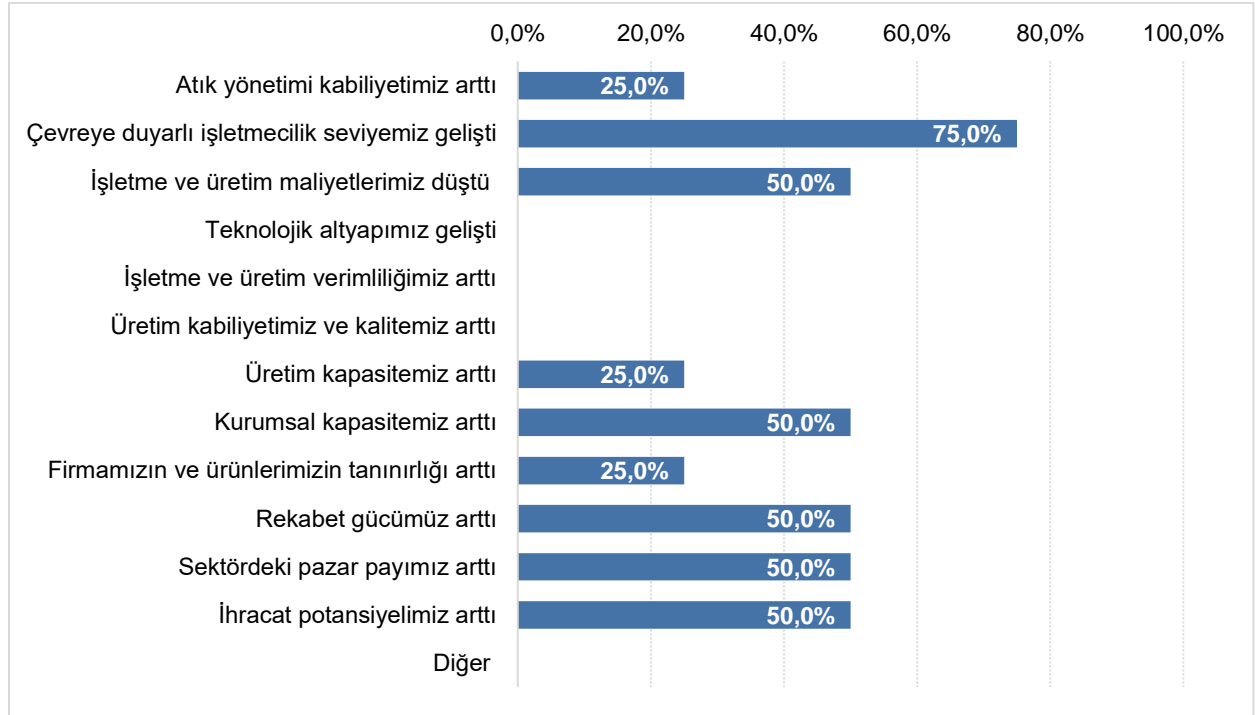
“Proje sayesinde üretim kapasitemiz ve ürün çeşitliliğimiz arttı.”

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı

Anket sorularına verilen cevaplar, ES projelerinin olumlu yöndeki etkilerinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.

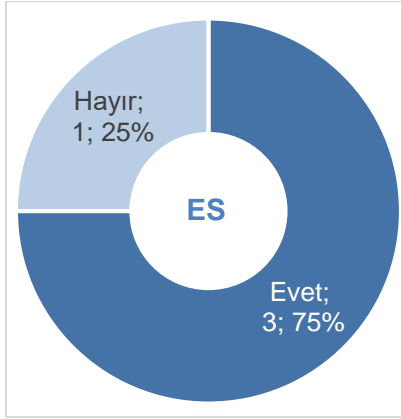
ES projelerinin yararlanıcılara sağladığı kazanımlar Şekil 54'te gösterilmektedir. Yararlanıcıların %75'i çevreye duyarlı işletmecilik seviyelerinin geliştiğini, %50'si işletme ve üretim maliyetlerinin düştüğünü, rekabet güçlerinin arttığını, sektördeki pazar paylarının arttığını, ihracat potansiyellerinin arttığını ve kurumsal kapasitelerinin arttığını ifade etmiştir.

Şekil 54. ES Projenizin Firmanıza Sağladığı Kazanımlar Nelerdir Sorusu

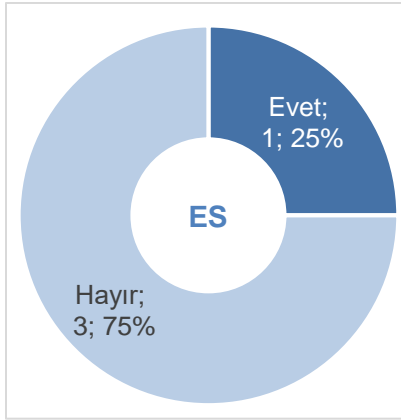
Yararlanıcıların %75'i proje sayesinde kaynak verimliliği sağladığını ifade etmiştir. Bunlardan üçü %100, %25 ve %20 oranlarında hammadde tasarrufu sağladığı, biri de %10 oranda enerji verimliliği elde ettiğini belirtmiştir.

Şekil 55. ES Projemiz Sayesinde Kaynak (hammadde, su, enerji) Verimliliği Sağladınız mı Sorusu

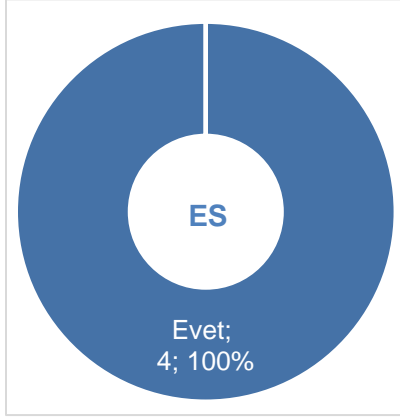
Yararlanıcılardan biri proje sayesinde firmalarının atık miktarında yaklaşık %30 oranda azalış olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 56. ES Projemiz Kapsamında Firmanızın Atık Miktarında Azalış Oldu mu Sorusu

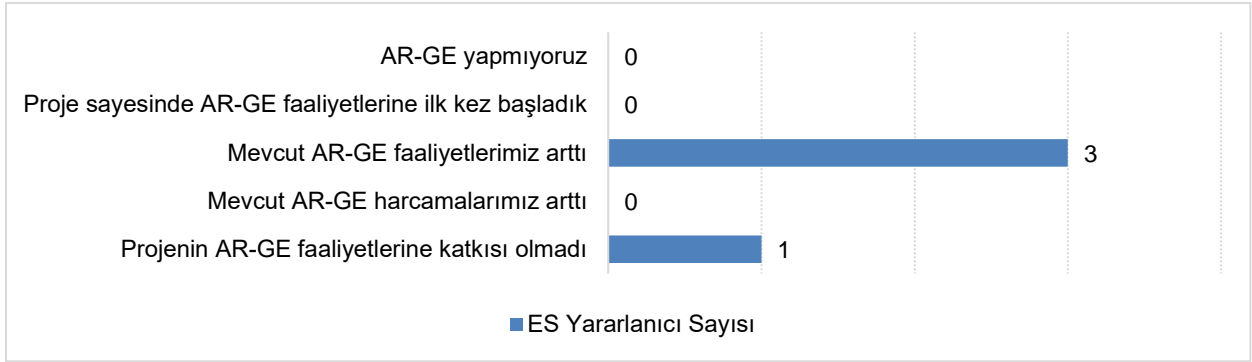
ES yararlanıcılarının tamamı projeleri kapsamında atıkların geri dönüşümüne yönelik faaliyetlerin gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bunlardan biri mermer atıklarında %70 oranda geri dönüşüm sağlandığını ve bu atıklardan 5 çeşit ürün elde edildiğini, diğeri cam atıklarında %90 oranda geri dönüşüm sağlandığını ve bu atıklardan 3 çeşit ürün elde edildiğini, diğeri vitriye filterpres, bor ve kiremit atıklarında %30 oranda geri dönüşüm sağlandığını ve bu atıklardan modüler kaplama tuğla elde edildiğini, bir diğeri yararlanıcımız ise PVC atıklarının geri dönüşümü için denemeler yapıldığını ancak atıktaki aşırı fiyat artışı nedeniyle imalata geçilemediğini ifade etmiştir.

Şekil 57. ES Projeniz Kapsamında Atıkların Geri Dönüşümüne Yönelik Bir Faaliyet Gerçekleşti Mi Sorusu

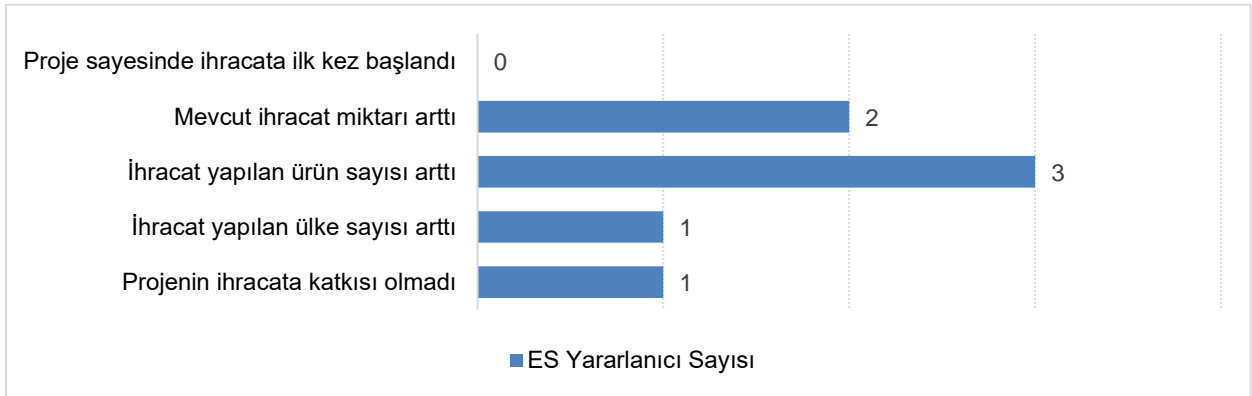
AR-GE yaptığını belirten yararlanıcıların %75'i proje sayesinde AR-GE faaliyetlerinin arttığını ifade etmiştir.

Şekil 58. ES Projenizin AR-GE Faaliyetlerinize Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu

Yararlanıcıların %75'i projesi sayesinde ihracat yapılan ürün sayısının arttığını, %50'si mevcut ihracat miktarının arttığını, %25'i ise ihracat yapılan ülke sayısının arttığını ifade etmiştir.

Şekil 59. ES Projenizin İhracatınıza Ne Gibi Katkıları Oldu Sorusu

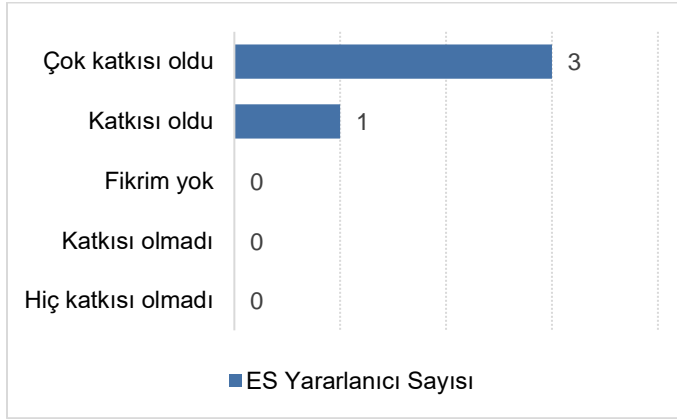
Ankete verdikleri cevaplara göre ES yararlanıcılarının projeleri sayesinde cirolarında, net karlarında, ihracatlarında, yurt içi satışlarında, müşteri sayılarında ve istihdam sayılarında meydana gelen artış oranları Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. ES Projeleri Sayesinde Yararlanıcıların Değerlerindeki Artış Oranları

	Ciro	Net Kar	İhracat	Yurt içi satış	Müşteri Sayısı	İstihdam
Yararlanıcı-1	%20	%35	%30	%30	%25	%15
Yararlanıcı-2	%0	%0	%0	%0	%0	%2
Yararlanıcı-3	%3	%1	%2	%3	%2	%2
Yararlanıcı-4	%100	Cevap yok	Cevap yok	%40	%50	%100 üzeri

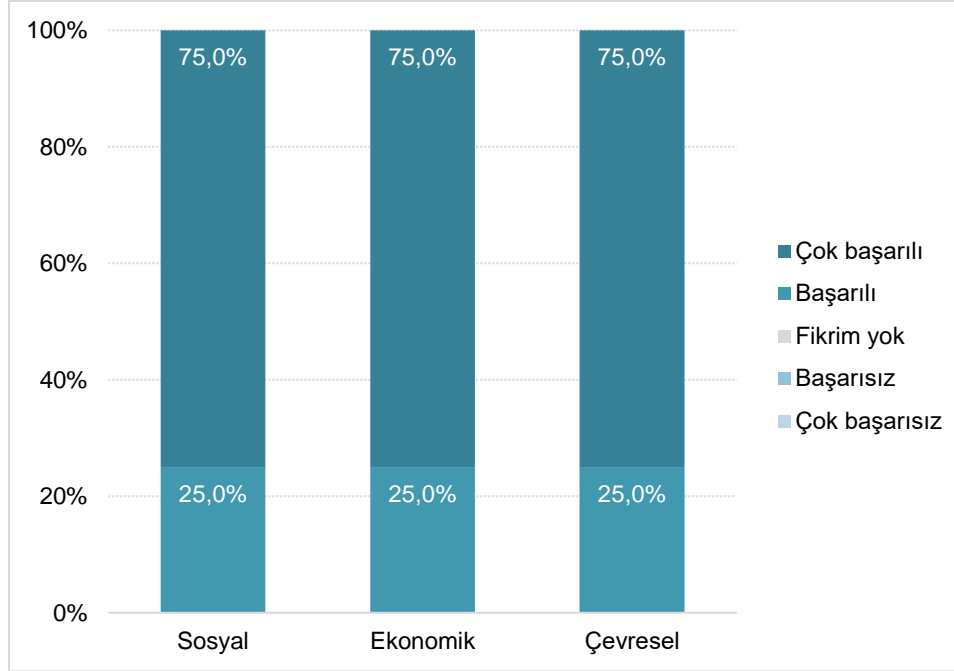
Yararlanıcıların tamamı projelerinin firmalarındaki sorunların çözümüne ve ihtiyaçların karşılanmasına önemli katkılar sağladığını belirtmiştir.

Şekil 60. ES Projeniz, Program Öncelikleri ve Hedefleriyle Tanımlanan; Firmanızca Yaşanan Sorunların Çözümüne ve İhtiyaçların Karşılanmasına Ne Derece Katkı Sağladı Sorusu

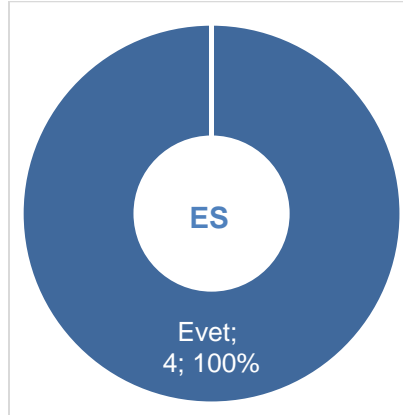
Yararlanıcılar projelerini sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri bakımından oldukça başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 61. ES Projenizin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkilerini Birlikte Değerlendirdiğinizde, Projenizi Ne Derece Başarılı Buluyorsunuz Sorusu

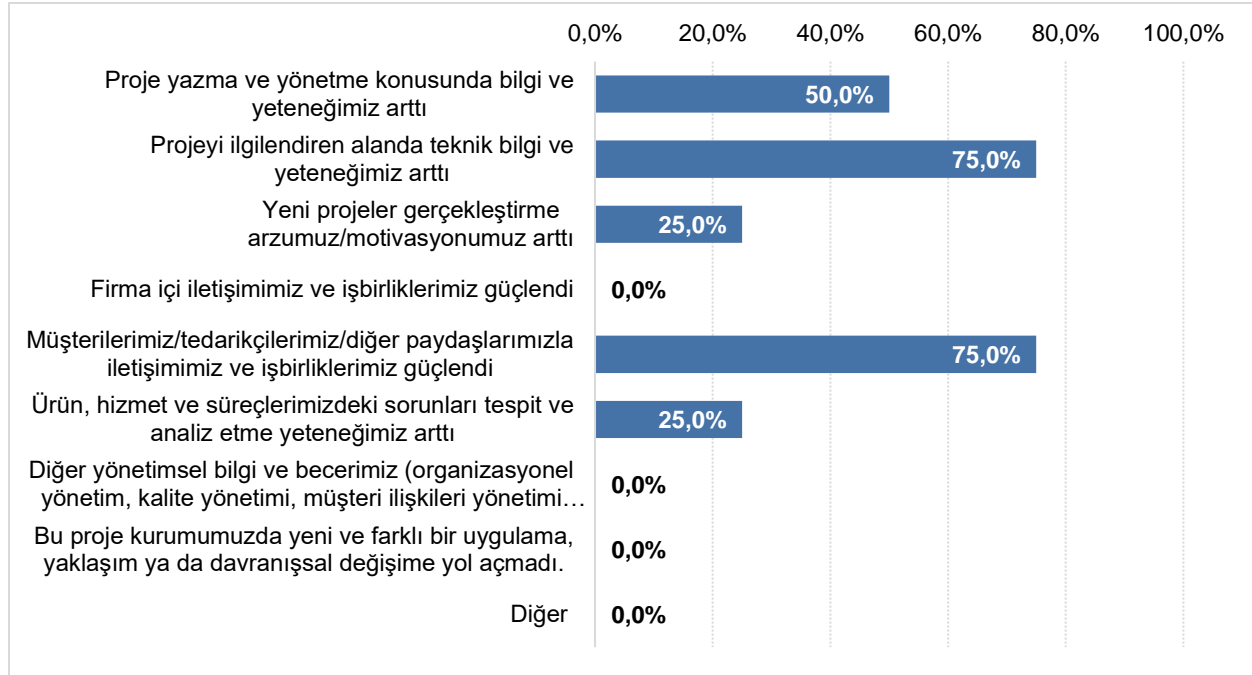
Yararlanıcıların tamamı projelerinin diğer firmaları da teşvik ettiğini, olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir.

Şekil 62. ES Projenizin Diğer Firmaları Teşvik Ettiğini, Onlar Üzerinde Olumlu Yönde Etki Ettiğini Düşünüyor musunuz Sorusu

Yararlanıcıların tamamı, projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ve davranışsal değişimlere yol açtığını belirtmektedir. Bu kazanımlar; projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğin artması (%75), müşteriler /tedarikçiler/ diğer paydaşlarla iletişimin ve iş birliklerinin güçlenmesi (%75), proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yeteneğin artması (%50), yeni projeler gerçekleştirme arzusunun/ motivasyonunun artması (%25), ürün, hizmet ve süreçlerdeki sorunları tespit ve analiz etme yeteneğinin artmasıdır (%25).

Şekil 63. ES Projeniz Kurumunuzda Ne Tür Yeni ve Farklı Uygulamalara, Yaklaşımlara ve Davranışsal Değişimlere Yol Açtı Sorusu

ES Yararlanıcıların Projelerinin En Önemli Sonucu/Çıktısı/Başarısı Hakkındaki Görüşleri

ES Yararlanıcılarına sorduğumuz “Projenizin en önemli sonucu/çıktısı/başarısı nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır:

“Proje sayesinde firmamıza kazandırılmış olan makine ve ekipmanlar ile firmamızın maliyet tasarrufuna, üretim kapasitemizin artmasına, rekabet edebilirliğimizin artmasına, kurumsal ve mali kapasitemizin gelişimine katkı sağlanmıştır. Atıkları aldığımız firmaların atık bertaraf maliyetlerinin düşmesi ve gelir elde edilmesi ile iş birliklerimiz sürdürülebilir hale gelmiştir.”

“Projenin en önemli sonucu yeni bir üretim hattı yatırımının yapılmış olmasıdır.”

“Proje sayesinde ürün performansı %20 artmış, maliyet %100 azalmıştır. Bu denli büyük fayda sağlanması ile endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygınlaştırılmasına katkı sağlanmıştır. Ürün performansının artmasıyla yurtiçi satış ve ihracat artışı sağlanmıştır. Müşteri memnuniyeti artmış, pazar payımız artmış, Ür-Ge ve Ar-Ge çalışmaları ile gelişme sağlanmıştır. Ayrıca kapasite artışı, rekabet avantajı ve %15 gelir artışı sağlanmıştır.”

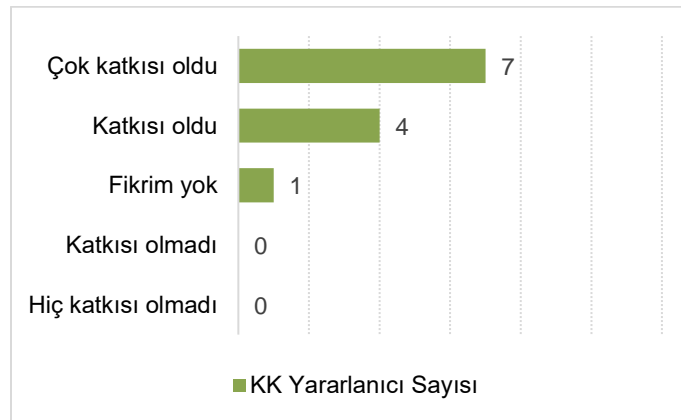
“Proje kapsamında endüstriyel atıklardan üretim yaptığımız için Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmalarına sürekli devam etmekteyiz. Proje kapsamında geliştirdiğimiz ürün ile müşteri ve pazar gereksinimlerini karşılamaya devam ediyoruz. Ayrıca proje kapsamında tescil ettirdiğimiz markanın dışında endüstriyle simbiyoz kapsamındaki ürünlere özel başka bir marka başvurusu daha yaptık. Bu marka ile yurtiçi ve yurtdışı pazarda tanıtım çalışmalarına başlayacağız.”

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı

Anket sorularına verilen cevaplar, KK projelerinin olumlu yöndeki etkilerinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir.

Yararlanıcıların %91,6'sı projesinin kurumunun veya bölge ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kırsal kalkınmaya önemli katkılar sağladığını belirtmiştir.

Şekil 64. KK Projeniz, Kurumunuzun veya Bölge İhtiyaçlarının Karşılanmasına ve Kırsal Kalkınmaya Ne Derece Katkı Sağladı Sorusu

KK projelerinin, bölgenin kırsal kalkınmasına sağladığı kazanımlar Şekil 65'te gösterilmektedir. Yararlanıcıların %50'si projelerinin bölgede katma değerli tarımsal ürünlerin üretilmesine katkı

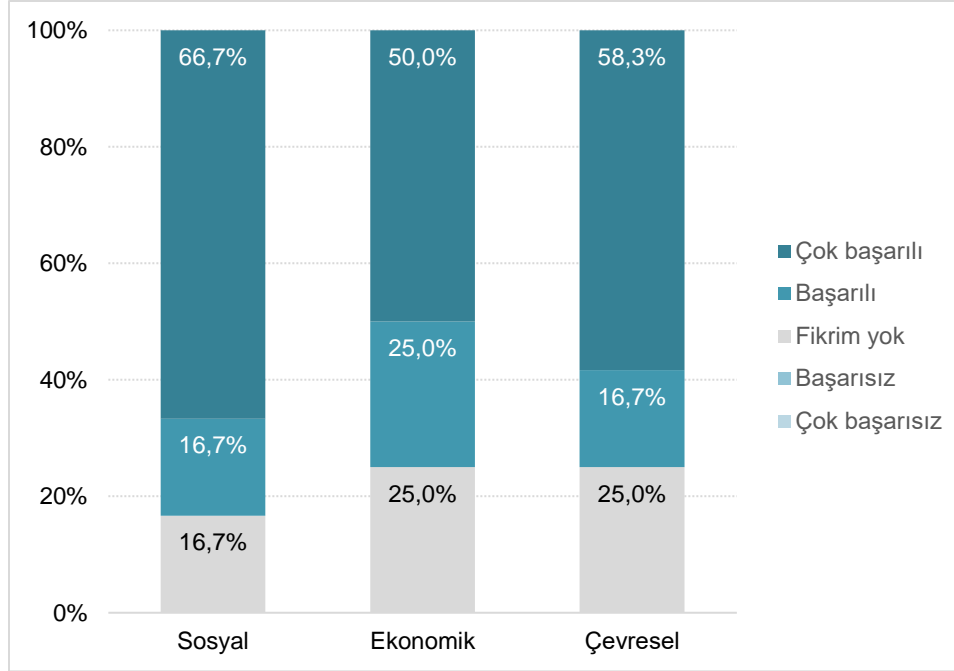
sağlandığını, %41,7'si bölgedeki tarımsal/hayvansal ürünlerin satış ve pazarlamasına katkı sağlandığını, %33,3'ü bölgedeki tarımsal/hayvansal ürünlerin depolama imkanlarının artmasına katkı sağlandığını, %25'i bölgedeki tarımsal/hayvansal ürünlerin tanıtımına katkı sağlandığını, %33,3'ü bölgenin turizm potansiyelinin artmasına katkı sağlandığını, %25'i bölge turizminin itibar ve tanınırlığının artmasına katkı sağlandığını ifade etmiştir.

Şekil 65. KK Projenizin Bölgenin Kırsal Kalkınmasına Sağladığı Kazanımlar Nelerdir Sorusu

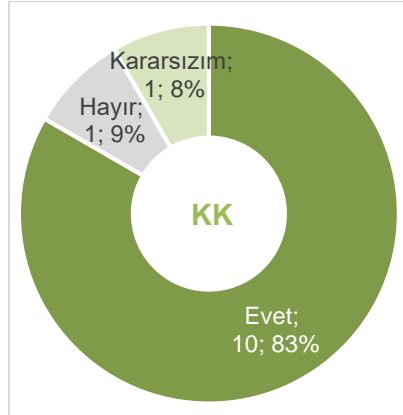
KK projelerini sosyal etkileri bakımından çok başarılı bulan yararlanıcıların oranı %66,7, başarılı bulanların oranı ise %16,7'dir. Projelerini ekonomik etkileri bakımından çok başarılı bulan yararlanıcıların oranı %50, başarılı bulan yararlanıcıların oranı ise %25'tir. Projelerini çevresel etkileri bakımından çok başarılı bulan yararlanıcıların oranı %58,3 iken başarılı bulan yararlanıcıların oranı %16,7'dir.

Şekil 66. KK Projesinin Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkilerini Birlikte Değerlendirdiğinizde, Projenizi Ne Derece Başarılı Buluyorsunuz Sorusu

Yararlanıcıların %83,3'ü projenin bölgedeki diğer kurumları teşvik ettiğini, onlar üzerinde olumlu yönde etki ettiğini düşünmektedir.

Şekil 67. KK Projesinin Bölgedeki Diğer Kurumları Teşvik Ettiğini, Onlar Üzerinde Olumlu Yönde Etki Ettiğini Düşünüyor Musunuz Sorusu

Yararlanıcıların %91,7'si projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ve davranışsal değişimlere yol açtığını belirtmektedir. Bu kazanımlar; proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yeteneğin artması (%58,3), yeni projeler gerçekleştirme arzusunun/ motivasyonunun artması (%58,3), diğer kurum ve paydaşlarla iletişimin ve iş birliklerinin güçlenmesi (%50), projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğin artması (%41,7), kurum içi iletişimin ve iş birliklerinin güçlenmesidir (%33,3).

Şekil 68. KK Projeniz Kurumunuzda Ne Tür Yeni ve Farklı Uygulamalara, Yaklaşımlara ve Davranışsal Değişimlere Yol Açtı Sorusu

KK Yararlanıcıların Projelerinin En Önemli Sonucu/Çıktısı/Başarısı Hakkındaki Görüşleri

KK Yararlanıcılarına sorduğumuz “Projenizin en önemli sonucu/çıktısı/başarısı nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

- “Projenin en önemli başarısı; bölgede yetiştirilen ürünlerin tanıtımı, satışı ve aile ekonomisine katkı sağlanmasıdır.”
- “Proje kurumumuzun kırsal mahallerde yürüttüğü “tarımsal ürün çeşitliliğini artırmak”, iyi tarım uygulamaları” ve “organik/ekolojik” ürün üretimi” çalışmalarına katkı sağlamıştır. Proje sayesinde bitkisel atıklardan doğal kompostlaştırma işlemiyle organik gübre üretim teknikleri konusunda farkındalık artırılmıştır. Projede elde ettiğimiz başarı sonucunda kurumumuz budama atıklarından kompost üretimi için uygulamalara başlamış ve kompost kapasitesini geliştirmeye yönelik projeleri faaliyet planına eklemiştir.”
- “Projenin en önemli başarısı; yem bitkilerinin paketlenerek ürünlerin bozulmasının, küflenmesinin önüne geçilmiş ve bu sayede hayvansal ölümlerin de önüne geçilmiş oldu.”
- “Proje sayesinde kırsalda yaşayan ve tıbbi-aromatik bitkiler ile geçimini sağlayan orman köylülerine (özellikle kadınlar) yeni istihdam alanı oluşturulmuştur. Tıbbi-aromatik bitkilere olan ilgi ve farkındalığın artması ile uzun vadede kültüre olumlu katkılar yapacağı, yeni endüstriyel ürünlere dayalı sektörlerin (ilaç, kozmetik vb.) gelişmesine ve yeni iş alanlarının oluşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.”
- “Proje, yerel üreticinin, tarımsal kalkınma kooperatifin desteklenmesini ve tarımsal üretimin artırılmasını sağlayan örnek bir proje olmuştur. Yörede toplanan meyve ve sebzelerin nihai ürün haline getirilerek tüketiciye aracısız doğrudan satılması sağlanmış, bu sayede çiftçimiz ürününden daha fazla kazanç elde etmiş ve böylece tarımsal üretim teşvik edilmiştir. Proje sayesinde gıda işleme tesisinde 11 yöre kadını istihdam edilmiş ve bölgedeki kadın istihdam oranı artırılmıştır.”
- “Proje sayesinde ilçemizdeki kırsal turizm tesisimizin fiziki eksiklikleri tamamlandı, tesisimize 5 yeni hizmet kalemi eklendi ve yerli, yabancı turistlere tam kapasite hizmet

vermeye başladı. Tesisimiz Avrupa Mükemmeliyet Turizm Destinasyonları Girişimi (EDEN) yarışmasında ikincilik ödülünü kazandı ve ülkemizin yurtdışında tanıtımına katkı sağladı.”

- “Proje bölgenin tanınmasına ve bölgede turizm atağının başlatılmasına katkı sağladı.”
- “Proje, hayvancılığın geliştirilmesine ve kırsal kesimde gelir artışına katkı sağladı. Ayrıca proje yine BEBKA desteğiyle gerçekleştirilen başka bir projenin de önünü açtı.”
- “Projenin en önemli başarısı bölge ekonomisine katkı sağlamasıdır.”
- “Proje sayesinde ilçemizde bulunan turizm alanlarında sosyal hizmet açısından eksik olan mescit, tuvalet gibi tesis ihtiyaçları giderilmiş oldu.”
- “Proje sayesinde ilçemizin dokuma kültürü tekrar canlandı, dokuma kültürüne ilgi son derece arttı.”
- “Projenin en önemli başarısı; bölgeye yaş sebze işleme ve paketlenme tesisinin kazandırılmış olmasıdır.”

4.2.5. Sürdürülebilirlik

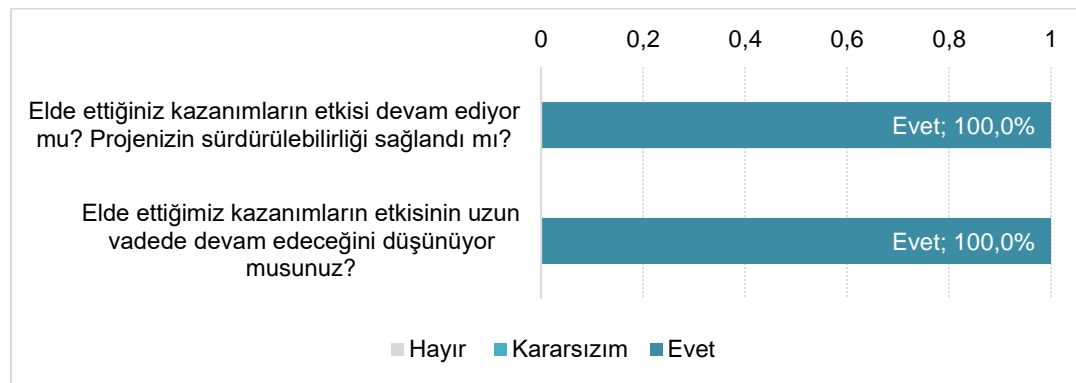
2018 Yılı Mali Destek Programlarının sürdürülebilirlik değerlendirilmesinde; projelerin çıktığı ve sonuçlarının projeler tamamlandıktan sonraki süreçte devam ettirilebilirlik durumları incelenmiştir.

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı

Ankete verilen cevaplara göre; projeler kapsamında satın alınan makine ve ekipmanların kullanılmaya devam ettiği, yararlanıcıların projenin devamı niteliğinde yeni girişimlerde buldukları ve yeni destekler aldıkları göz önünde bulundurulduğunda tüm SRA projelerinin etkilerinin ve sağladığı kazanımların devam ettiği ve sürdürülebilirliklerinin sağlandığı görülmektedir.

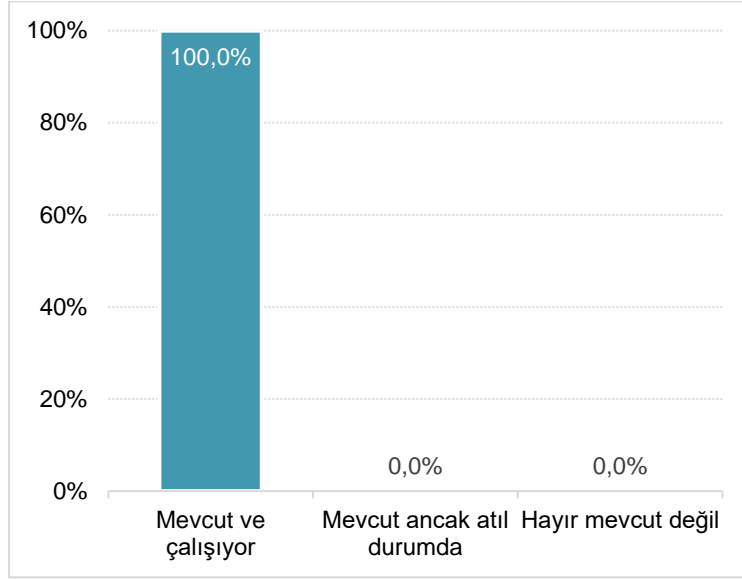
SRA yararlanıcılarının %100’ü projeleri sayesinde elde edilen kazanımların devam ettiğini, projelerinin sürdürülebilirliğinin sağlandığını ve bu kazanımların etkisinin uzun vadede de devam edeceğini düşündüklerini ifade etmiştir.

Şekil 69. SRA Projeleriniz Sayesinde Elde Ettiğiniz Kazanımların Etkisi Sürdürülebilir mi Soruları

Yararlanıcıların tamamı proje kapsamında alınan makine/ ekipman/ teçhizatların halen mevcut ve çalışır vaziyette olduğunu belirtmiştir.

Şekil 70. SRA Projeniz Kapsamında Satın Alınan Makine/ Ekipman/ Teçhizatlar Halen Mevcut mu Sorusu

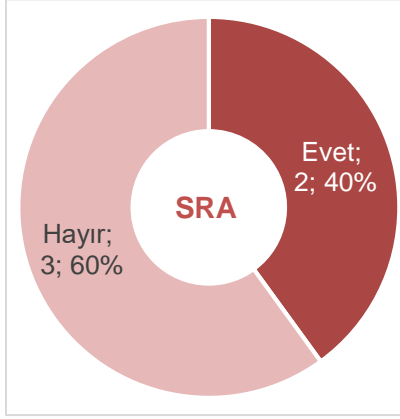
Yararlanıcıların %80'i proje sonrasında projenin devamı niteliğinde veya projeye bağlantılı olarak yeni projeler başlattıklarını, %60'ı yeni personel istihdam ettiklerini, %60'ı eğitimler/ danışmanlıklar aldıklarını, %40'ı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirdiklerini, %20'si ise yeni iş birlikleri yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 71. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde veya Projeye Bağlantılı Gelişmeler

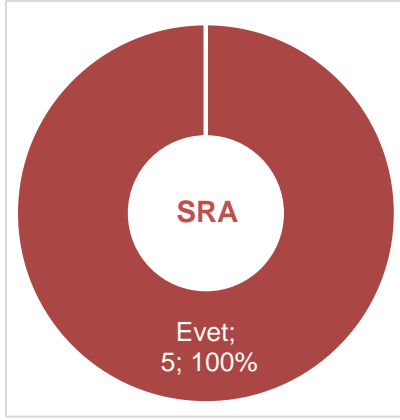
SRA yararlanıcıların %40'ı proje sonrasında projenin devamı niteliğinde başka bir kurumdan da destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu yararlanıcılar KOSGEB'in destek programlarından yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 72. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde Başka Bir Kurumdan Destek Alma Durumu

SRA yararlanıcılarının tamamı firmaları için uygun bir program açılması halinde BEBKA desteklerine tekrar başvuracaklarını belirtmişlerdir.

Şekil 73. Firma için Uygun Bir Program Olması Halinde BEBKA Desteklerine Tekrar Başvuru Tercihi

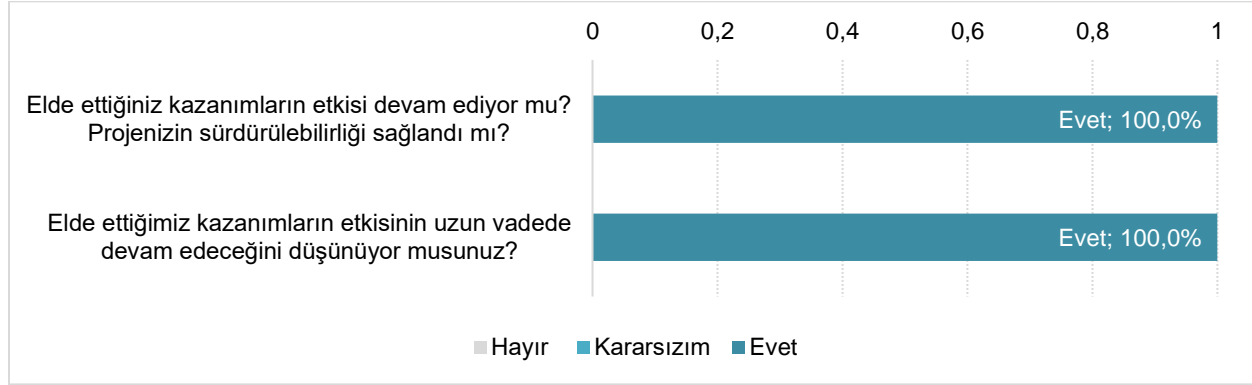

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı

Ankete verilen cevaplardan; projeler kapsamında satın alınan makine ve ekipmanların %75 oranda kullanılmaya devam ettiği, yararlanıcıların %75'inin projenin devamı niteliğinde yeni girişimlerde buldukları göz önünde bulundurulduğunda SRA projelerinin etkilerinin ve sağladığı kazanımların büyük oranda devam ettiği, sürdürülebilirliklerinin büyük oranda sağlandığı görülmektedir.

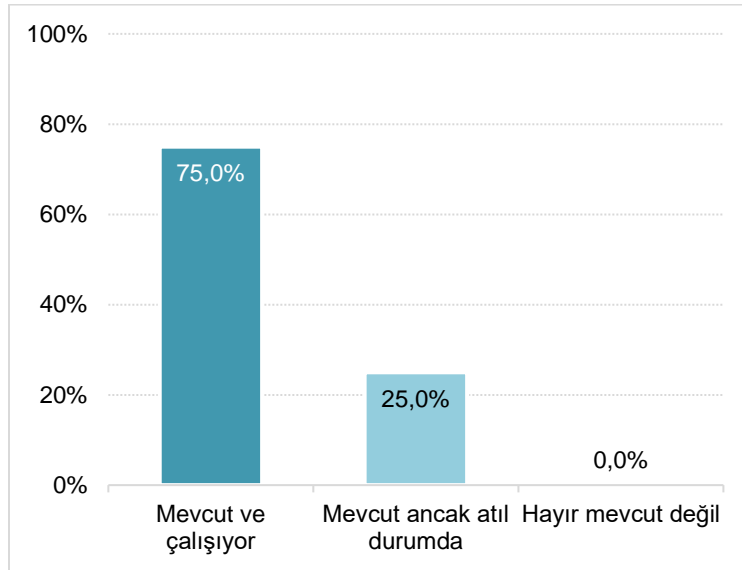
ES yararlanıcılarının %100'ü projeleri sayesinde elde edilen kazanımların devam ettiğini, projelerinin sürdürülebilirliğinin sağlandığını ve bu kazanımların etkisinin uzun vadede de devam edeceğini düşündüklerini ifade etmiştir.

Şekil 74. ES Projesi Sayesinde Elde Edilen Kazanımların Etkisinin Sürdürülebilirliği

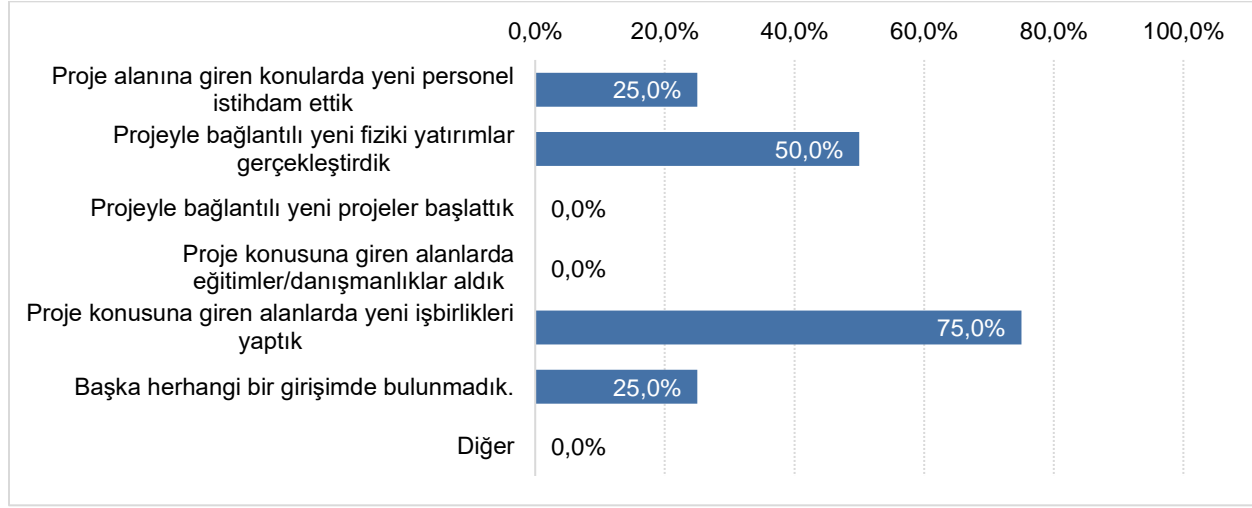
Yararlanıcıların üçü (%75) proje kapsamında alınan makine/ ekipman/ teçhizatların halen mevcut ve çalışır vaziyette olduğunu belirtmiştir. Bir yararlanıcımız ise kullandıkları atığın fiyatında aşırı artış olması nedeniyle ürün karlılığının düştüğünü ve bu nedenle satın alınan makine/ ekipman/ teçhizatların âtil durumda bulunduğunu ifade etmiştir.

Şekil 75. ES Projesi Kapsamında Satın Alınan Makine/ Ekipman/ Teçhizatların Kullanım Durumu

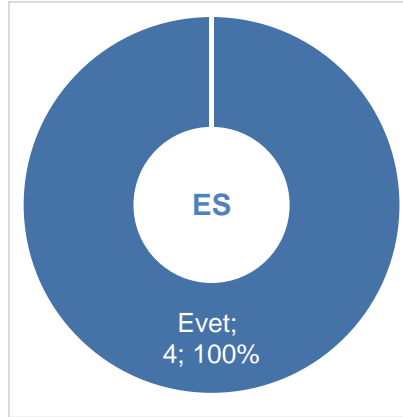
Yararlanıcıların %75'i proje sonrasında projenin devamı niteliğinde veya projeye bağlantılı olarak yeni iş birlikleri yaptıklarını, %50'si yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirdiklerini, %25'i de yeni personel istihdam ettiklerini ifade etmiştir.

Şekil 76. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde veya Projeye Bağlantılı Gelişmeler

ES yararlanıcılarının tamamı firmaları için uygun bir program açılması halinde BEBKA desteklerine tekrar başvuracaklarını belirtmişlerdir.

Şekil 77. Firma için Uygun Bir Program Olması Halinde BEBKA Desteklerine Tekrar Başvuru Tercihi

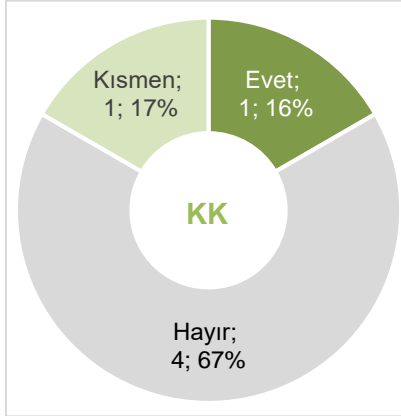

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı

Ankete verilen cevaplardan; gerçekleştirilemeyen veya eksik gerçekleştirilen faaliyetler/ hedefler/ performans göstergelerin proje sonrasında büyük oranda gerçekleştirilemedikleri görülmektedir. Bununla birlikte projeler kapsamında kurulan üretim/depolama tesislerinin, kurulan/geliştirilen turizm tesislerinin, geri dönüşüm tesisinin, satın alınan makine ve ekipmanlarının halen kullanılmaya devam ettiği ve projeler sayesinde yararlanıcıların %75'inin projenin devamı niteliğinde yeni girişimlerde buldukları göz önünde bulundurulduğunda KK projelerinin etkilerinin ve sağladığı kazanımların kısmen de olsa devam ettiği, sürdürülebilirliklerinin kısmen de olsa sağlandığı görülmektedir.

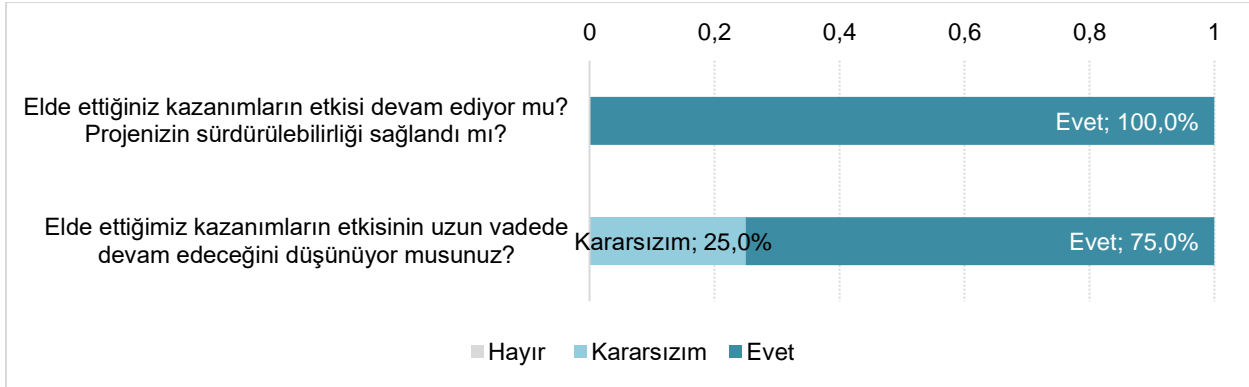
Proje kapsamında faaliyetler/ hedefler/ performans göstergelerini gerçekleştirilemeyen veya eksik gerçekleştiren 6 KK yararlanıcısından biri proje sonrasında bunları gerçekleştirdiğini, biri kısmen gerçekleştirdiğini, 4'ü ise gerçekleştirmediğini ifade etmiştir.

Şekil 78. Proje Kapsamında Gerçekleştiremediğiniz veya Eksik Gerçekleştirdiğiniz Faaliyetler/ Hedefler/ Performans Göstergelerini Proje Sonrasında Gerçekleştirdiniz mi Sorusu

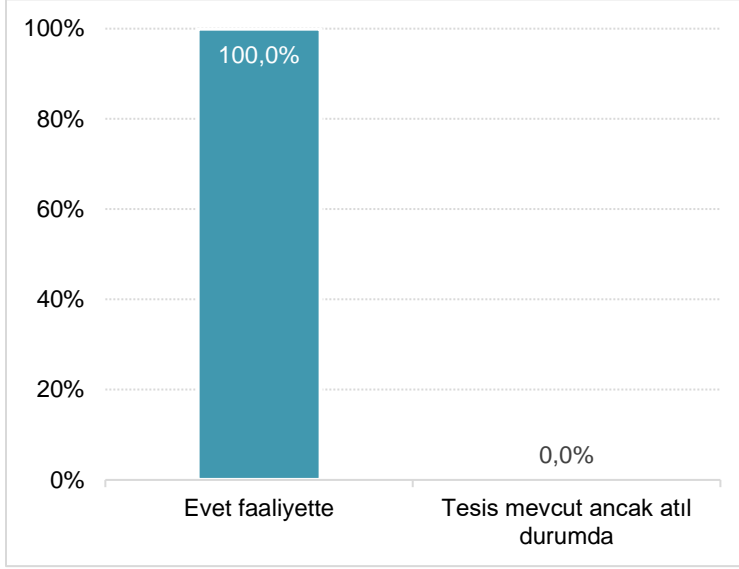
KK yararlanıcılarının tamamı projeleri sayesinde elde edilen kazanımların devam ettiğini, projelerinin sürdürülebilirliğinin sağlandığını ifade etmiştir. Yararlanıcıların %75'i ise elde edilen kazanımların etkisinin uzun vadede de devam edeceğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Şekil 79. KK Projesi Sayesinde Elde Edilen Kazanımların Etkisinin Sürdürülebilirliği

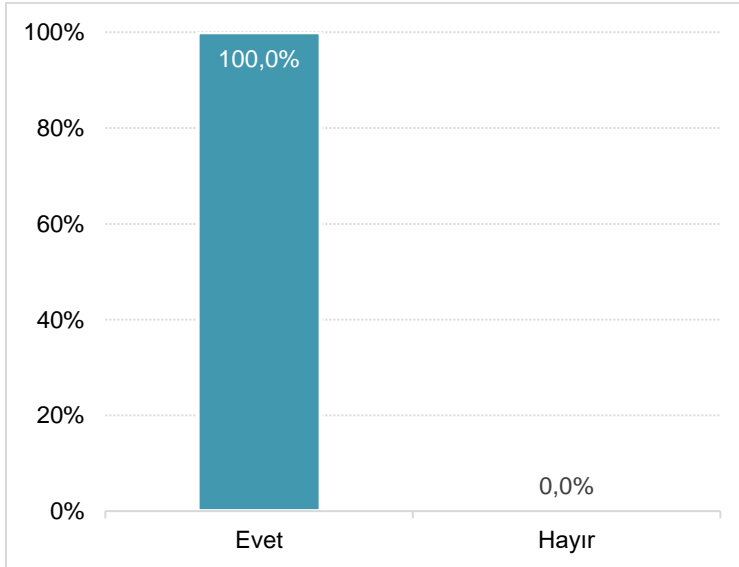
KK projesi kapsamında üretim tesisi/depolama tesisi kurulduğunu belirten 7 yararlanıcımızın tamamı da tesisin halen mevcut ve faaliyette olduğunu belirtmiştir.

Şekil 80. KK Projesi Kapsamında Kurulan Üretim/Depolama Tesisin Çalışma Durumu

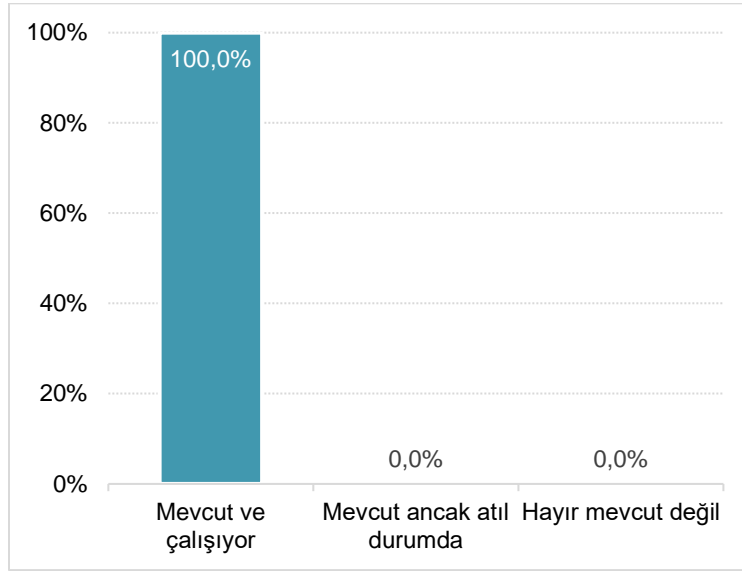
KK projesi kapsamında turizm tesisi kurulduğunu/geliştirildiğini belirten 3 yararlanıcımızın tamamı da tesisin halen mevcut ve faaliyette olduğunu belirtmiştir.

Şekil 81. KK Projesi Kapsamında Kurulan/Geliştirilen Turizm Tesisin Çalışma Durumu

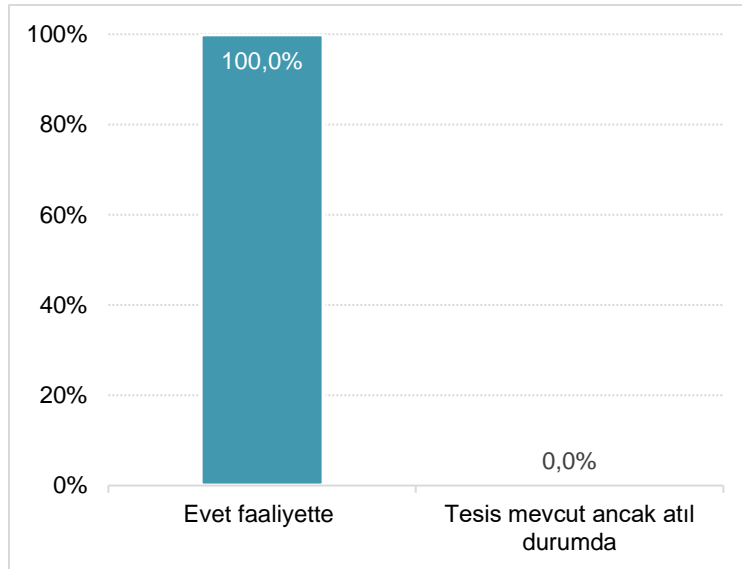
Yararlanıcıların tamamı proje kapsamında alınan makine/ ekipman/ teçhizatların halen mevcut ve çalışır vaziyette olduğunu belirtmiştir.

Şekil 82. KK Projesi Kapsamında Satın Alınan Makine/ Ekipman/ Teçhizatların Durumu

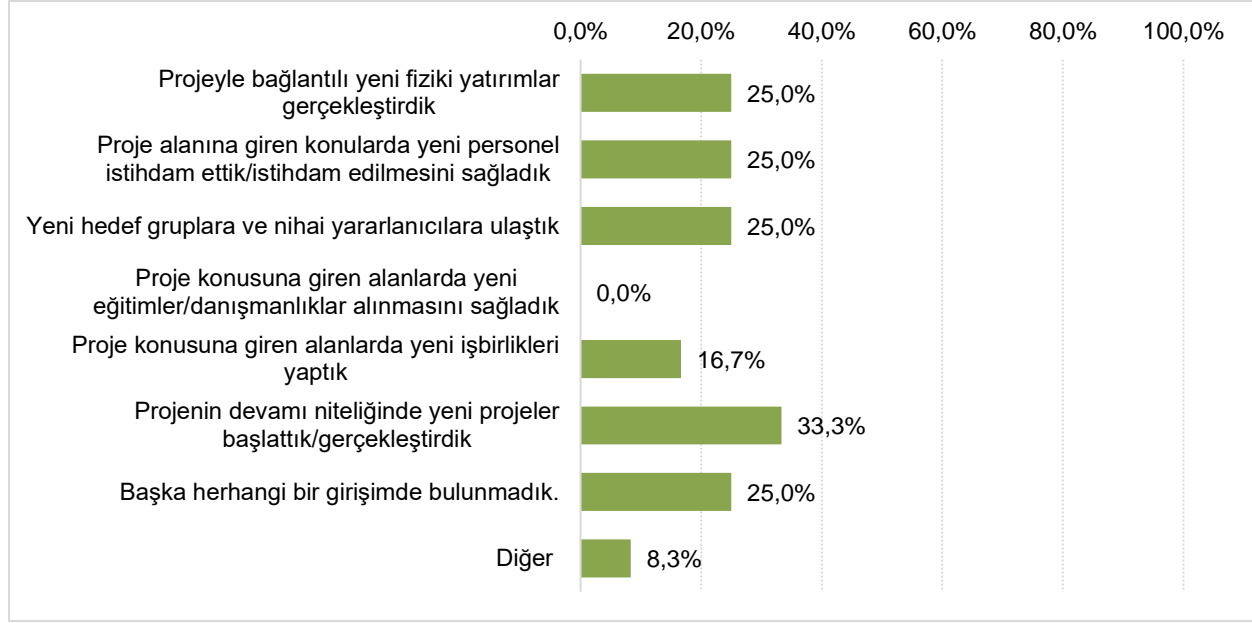
KK projesi kapsamında geri dönüşüm tesisi kurulduğunu/geliştirildiğini belirten yararlanıcımız, tesisin halen mevcut ve faaliyette olduğunu belirtmiştir.

Şekil 83. KK Projesi Kapsamında Kurulan/Geliştirilen Geri Dönüşüm Tesisinin Faaliyet Durumu

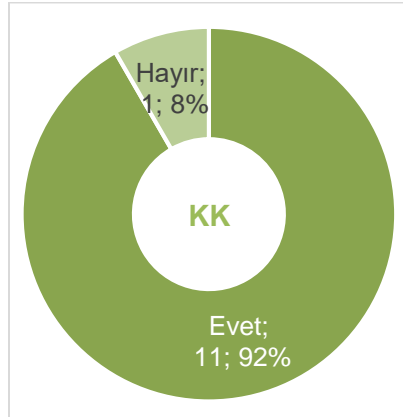
KK yararlanıcılarının %33,3'ü projenin devamı niteliğinde yeni projeler başlattıklarını veya gerçekleştirdiklerini, %25'i yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirdiklerini, %25'i yeni personel istihdam ettiklerini veya edilmesini sağladıklarını, %25'i yeni hedef gruplara ve nihai yararlanıcılara ulaştıklarını, %16,7'si de yeni iş birlikleri yaptıklarını ifade etmiştir.

Şekil 84. Proje Sonrasında Projenin Devamı Niteliğinde veya Projeye Bağlantılı Başka Hangi Girişimlerde Buldunuz Sorusu

KK yararlanıcılarının %92'si kurumları ve bölge için uygun bir program açılması halinde BEBKA desteklerine tekrar başvuracaklarını belirtmişlerdir. Yararlanıcılardan biri başvuru koşullarına, verilen destek oranına ve projenin katkısına bağlı olarak başvurabileceğini ifade etmiştir. Tekrar başvurmayacağını ifade eden yararlanıcı ise BEBKA projelerinde prosedürün fazla olmasını ve proje hazırlama aşamasında oluşturulan bütçe ile uygulama aşamasındaki bütçe arasındaki farkın ön görülemez olmasını gerekçe göstermiştir.

Şekil 85. Kurumunuz ve Bölge için Uygun Bir Program Açılırsa BEBKA Desteklerine Tekrar Başvurmusunuz Sorusu

5. YARARLANICILARIN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Ankete katılan yararlanıcıların destek programları ile görüş ve önerileri;

- “Mali destek tutarı üst limitinin artırılması, küçük ölçekli yapım işleri bütçesinin artırılması daha fazla kurumun proje başvurusu yapmasını sağlar.”

- “Proje başvurusundan sözleşme imzalama tarihine kadarki süre uzun olduğundan dolayı bu sürede yaşanan enflasyon ve kur artışları projeleri uygulanamaz hale getirmektedir.”
- “Yüksek kur artışları projeleri yürütmeyi zorlaştırmaktadır.”
- “Enflasyon ve kur artışları nedeniyle proje bütçesinin tolere edilebilir tutarın üzerine çıkması durumunda destek miktarı artırılabilir.”
- “Başvuru aşamasında istenen proforma faturalar süreç uzunluğu nedeniyle gerçek bütçeyi yansıtmamaktadır. Döviz kurundaki artışlardan dolayı fiyatlar da sürekli artmakta ama bu artışlar BEBKA tarafından karşılanmamaktadır.”
- “Rehberde uygun maliyet olarak belirtilen bazı kalemlerin proje bütçesinden çıkarılması, kur kaynaklı artışlarla uygulanması zorlaşan projeleri daha da güçleştirmektedir.”

Yararlanıcıların başvuru ve sözleşme imzalama süreçlerinin daha verimli/ sorunsuz/ kolay olması için sundukları öneriler;

- “Başvuru ile sözleşme imzalama arasındaki süre kısaltılabilir.”
- “Elektronik imkanları daha fazla kullanmak süreçleri hızlandırabilir.”
- “Yerel yönetimler için talep edilen bazı dokümanlarda başkan imzası ve meclis kararı yeterli görülmeli, noter onayı talep edilmemelidir.”

Yararlanıcıların proje uygulama süreciyle ilgili önemli gördükleri hususlar veya önerilerinden bazıları;

- “Diğer devlet hibe desteği süreçlerinde elektronik takipler sürecin hızlandırılmasına katkı sağlıyor. İhale yapma şartlarıyla ilgili evrak yükü hafifletilebilir. Örneğin ihalelere katılma uygunluk belgesi alan firmalardan resmi bazı evraklar istenmeyebilir. EKAP benzeri portallar üzerinden işlemler yürütülebilir.”
- “Kamu kurumları için ön ödeme harcandıktan sonra yapılan satın almaların ödemeleri için ara rapor süreci beklenmemeli. Ara rapor düzenlenmeli ancak yüklenici ödeme beklerken her yararlanıcı da nakit döngüsü sağlanamıyor.”
- “Kamu kurumlarının yeni istihdam yapmaları belli bir mevzuata tabi olduğu için proje kapsamında istihdam yapılması mümkün olmayabilmektedir. Belediyelerin iştirakleri üzerinden istihdam yapmalarına izin verilmelidir.”

Ajans hangi konularda ne tür destekler verirse işletmeniz ve bölgedeki diğer firmalar/kurumlar için faydalı olur sorusuna SRA yararlanıcılarının verdikleri yanıtlar;

- “Sektörel rekabetçiliğin artırılması ve benzeri konularda teklif çağrılara daha sık çıkılmalıdır.”
- “Kâr amacı güden kurumların planladıkları yatırımlar için destek sağlanmasını talep ediyoruz.”
- “Katma değeri yüksek ürünlerin imalatına yönelik ve ihracat yapmak isteyen firmalara yönelik destekler katkı sağlayacaktır.”
- “Özellikle ihracatı hedefleyen firmalara yönelik destek programları tasarlanabilir. Bunun yanında yeşil enerji dönüşümlerine yönelik destekler de hem firmalar açısından hem de çevresel/sosyal yapı açısından katma değer sağlayacaktır.”

Ajans hangi konularda ne tür destekler verirse işletmeniz ve bölgedeki diğer firmalar/kurumlar için faydalı olur sorusuna ES yararlanıcılarının verdikleri yanıtlar;

- “Kâr amacı güden kurumlara vereceğiniz destekler işletmelerin yatırım kararlarını doğrudan etkileyeceği için avantaj sağlayacaktır.”
- “Küçük ölçekli ve büyümeye çalışan firmalara yönelik yatırım veya revizyonları içeren projelerin desteklenmesi faydalı olacaktır. Ayrıca çevresel destekler sürekli gündemde tutulmalıdır.”

Ajans kırsal kalkınmaya yönelik ne tür destekler verirse kurumunuz ve bölge için faydalı olur sorusuna KK yararlanıcılarının verdikleri yanıtlar;

- “TKDK gibi üst limitli projelere başvuru yapamayan daha mütevazı bütçeli projelerden yararlanma imkânı olan üreticilere yönelik hibeler BEBKA mali destek programlarında yer alabilir.”
- “Yapay zekâ uygulamaları, girişimcilik, metaverse-blockchain-NFT teknolojileri, müzecilik ve turizm, otonom araç, enerji verimliliği.”
- “Odun dışı orman ürünleri ve mobilya konularında destekler verilirse faydalı olacağı görüşünderiz.”
- “Kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği için katma değer içeren yüksek verimli tarımsal üretim faaliyetlerine katkı sağlayacak her türlü desteğin bölgemiz için faydalı olacağını düşünürüz.”
- “Meyve-sebze ürünlerinin işlendiği (kurutulmuş meyve-sebzeler, meyve-sebze tozları, suları, marmelat, reçel gibi) tesislerin kurulmasına yönelik destekler verilebilir. Bunun yanında aromatik bitki yetiştiriciliği ve işlenmesine yönelik yatırımlara destek sağlanabilir. Ayrıca BEBKA'nın turizm yatırımları ile ilgili yeni çağrılar açmasını bekliyoruz. Özellikle tarihi yapıların restore edilerek turizme kazandırılmasına yönelik mali destek programları açılabilir.”
- “BEBKA'nın turizm, tarım, hayvancılık, yenilenebilir enerji alanlarında vereceği desteklerin bölgemiz için faydalı olacağını düşünürüz. İstihdam sahalarının çoğaltılmasına yönelik projeler desteklenmelidir.”
- “Tarımsal üretimde girdi maliyetlerinin düşürülmesinde kullanılacak olan küçük ölçekli işleme tesislerinin kurulmasına yönelik bina, arazi desteği sağlanabilir.”
- “Turizm rotalarının oluşturulması, konaklama, coğrafi ürünlerin satışı, pazarlanması ve ambalajlanmasına yönelik destekler verilebilir.”
- “Açılan mali destek programları TR41 Bölgesi dikkate alındığında hem program bütçesi hem de proje bütçesi bakımından çok cılız kalmaktadır. Daha büyük bütçeli programlar açılmalıdır.”

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Projelerin izlenmesi ve yararlanıcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde programların bölgenin ihtiyaçları ve öncelikleri ile uyumlu sonuçlar doğurduğu, Ajans tarafından koordinasyon ve denetim görevlerinin etkin bir şekilde yürütülerek başarılı sonuçlar ortaya koyulduğu değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında toplanan veriler ve görüşler ışığında programlar sayesinde ortaya çıkan kazanımların sürdürülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Projeler çerçevesinde hayata geçirilen tüm faaliyetler devam etmektedir. Buna ek olarak hem yararlanıcı kurumlar projelerin ortaya çıkardığı durumların devamlılığı için ek yatırımlara girişmişler hem de yararlanıcı olmayan kurumlarında benzer çalışmalar yürütmesine vesile olmuşlardır.

Ajans tarafından sunulmuş olan mali destek programlarının etkinlik ve verimliliklerinin değerlendirilmesi ve bu kapsamda öneriler oluşturulması için kamu müdahalesi yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşıma göre başarılı bir programda olması gereken öncelikler aşağıdaki şekilde değerlendirilmektedir.

- Bilimsel yöntemlerin kullanılmasıyla tasarlanır;
- En nitelikli projelerin oluşmasını ve başvurusunu sağlayacak unsurlar barındırır;
- Nitelikli bir değerlendirme sürecine sahiptir;
- İzleme süreci, projelerin başarıyla yürütülmesini ve hedeflenen nitelikli çıktıları üretecek şekilde sonuçlanmasını sağlayacak biçimde yürütülür;
- Arzu edilen çıktıların elde edilip edilmediğini, bunların hedeflenen sonuç ve etkileri ortaya koyup koymadığını tespit etmek amacıyla düzenli olarak değerlendirilir.

Başarılı bir program için uygulama sürecinde destek sağlayan kurumun süreci kontrol altında tutabilmesi gerekmektedir. Program ile hedeflenen sonuçlara ulaşılabilmesi destek kuruluşunun süreçte ne kadar etkin olduğu ile doğru orantılıdır. Bu nedenle programın tasarımından, projelerin izleme ve değerlendirme süreçlerine kadar sistemin en iyi şekilde işletilmesi program ile amaçlanan bölgesel kalkınmanın desteklenmesini mümkün kılacaktır.

Programlar özelinde tespit ve görüşlerimiz;

Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı

Program, bölgede ön planda yer alan ve ileri teknoloji ürünü üretimi kapsamında büyük potansiyele sahip olan havacılık, savunma sanayi, raylı sistemler, teknik tekstil, kompozit sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelere yönelik olarak tasarlanmıştır.

Bu program kapsamında 11 proje ile sözleşme imzalanmış ancak proje uygulama aşamasında beklenmeyen döviz kuru ve fiyat artışlarının sebep olduğu 6 fesih gerçekleşmiş ve projelerin 5 tanesi sorunsuz tamamlanmıştır. Programa ayrılan bütçenin %29'u kullanılabilmiştir. Bu anlamda Ajansın programa ayrılan bütçeyi etkin şekilde kullanamadığı değerlendirilmektedir.

Yararlanıcılar ile ilgili yapılan görüşmeler neticesinde neredeyse tüm yararlanıcıların proje başvuru ve uygulama süreçleri ile ilgili olarak Ajansın süreci yönetme şeklinden memnun oldukları görülmüştür. Tüm yararlanıcılar hem başvuru hem uygulama ile ilgili dokümanların anlaşılır olduğunu ve ilgili uzmanların proje sürecinde yararlanıcılara yeterli katkıyı sunduklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak fiyat artışları nedeniyle yapılan fesihler dışındaki projelerde büyük bir sorun yaşanmadan tamamlanabilmiş olması Ajansın bu süreçlere hâkim olduğu ve kontrolü altında yürüttüğü tespitini ortaya çıkarmaktadır. Bu program kapsamında yararlanıcıların özellikle uygulama döneminde danışman desteği almamış olmalarına rağmen Ajanstan aldıkları destek ile

projeleri yürütebilmiş olmaları Ajansın doğru iletişim kanalları ve yönlendirmeler kullandığını göstermektedir.

Bu program çerçevesinde yararlanıcıların sorun yaşadıkları en önemli konu satın alma süreçleridir. Bu program yararlanıcılarının tamamının özel firmalar olması nedeniyle kamu satın alma süreçlerini hem anlamaları hem uygulamaları zor olmuştur. Programların etkinliğinin artırılması noktasında bu konuda özellikle kamu alımları konusunda tecrübesi olmayan özel firmalara daha fazla bilgilendirme ve yönlendirme yapılması önümüzde ki dönemlerde daha etkin programlar yürütülebilmesi için bir öneri olarak değerlendirilmelidir.

Programda projeler için belirlenen gösterge hedeflerinin ulaşma oranı ortalama %92,15'tir. Fiyatlarda yaşanan ani yükselişler nedeniyle yaşanan fesihleri saymazsak, yüksek oranda performans göstergelerine ulaşılabilmiş olunması projelerin etkin şekilde yürütüldüğünün göstergesidir. Buna ek olarak program kapsamında elde edilen çıktılar ve imkanlar halen tam olarak kullanılmakta ve sürdürülebilir olduğu görülmektedir.

Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı

Program, bölgede kâr amacı güden işletmelere yönelik olarak tasarlanmıştır.

Bu program kapsamında 5 proje ile sözleşme imzalanmış ancak 1 fesih gerçekleşmiş ve projelerin 4 tanesi sorunsuz tamamlanmıştır. Programa ayrılan bütçenin %40'ı kullanılabilmiştir. Bu anlamda Ajansın proje kapsamında kullanmak istediği bütçeyi etkin şekilde kullanamadığı değerlendirilmektedir.

Yararlanıcılar ile ilgili yapılan görüşmeler neticesinde neredeyse tüm yararlanıcıların proje başvuru ve uygulama süreçleri ile ilgili olarak Ajansın süreci yönetme şeklinden memnun oldukları görülmüştür. Tüm yararlanıcılar hem başvuru hem uygulama ile ilgili dokümanların anlaşılır olduğunu ve ilgili uzmanların proje sürecinde yararlanıcılara yeterli katkıyı sunduklarını belirtmişlerdir. Sözleşme imzalanan projelerin tamamına yakınının bir sorun yaşanmadan tamamlanabilmiş olması Ajansın bu süreçlere hâkim olduğu ve kontrolü altında yürüttüğü tespitini ortaya çıkarmaktadır. Bu program kapsamında yararlanıcıların özellikle uygulama döneminde danışman desteği almamış olmalarına rağmen Ajanstan aldıkları destek ile projeleri yürütebilmiş olmaları Ajansın doğru iletişim kanalları ve yönlendirmeler kullandığını göstermektedir.

Bu program çerçevesinde de yararlanıcıların sorun yaşadıkları en önemli konu satın alma süreçleridir. Bu program yararlanıcılarının da tamamının özel firmalar olması nedeniyle kamu satın alma süreçlerini hem anlamaları hem uygulamaları zor olmuştur.

Programda projeler için belirlenen gösterge hedeflerinin ulaşma oranı ortalama %96,42'dir. Yüksek oranda performans göstergelerine ulaşılabilmiş olunması projelerin etkin şekilde yürütüldüğünün göstergesidir. Buna ek olarak program kapsamında elde edilen çıktılar ve imkanlar halen tam olarak kullanılmakta ve sürdürülebilir olduğu görülmektedir.

Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı

Program, bölgede kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik olarak tasarlanmıştır.

Bu program kapsamında 18 proje ile sözleşme imzalanmış ancak 3 fesih gerçekleşmiş ve projelerin 15 tanesi sorunsuz tamamlanmıştır. Programa ayrılan bütçenin %84'ü kullanılabilmiştir. Bu anlamda Ajansın proje kapsamında kullanmak istediği bütçeyi yaşanan fesiHLere rağmen etkin şekilde kullanabildiği değerlendirilmektedir.

Yararlanıcılar ile ilgili yapılan görüşmeler neticesinde neredeyse tüm yararlanıcıların proje başvuru ve uygulama süreçleri ile ilgili olarak Ajansın süreci yönetme şeklinden memnun oldukları görülmüştür. Tüm yararlanıcılar hem başvuru hem uygulama ile ilgili dokümanların anlaşılır olduğunu ve ilgili uzmanların proje sürecinde yararlanıcılara yeterli katkıyı sunduklarını belirtmişlerdir. Sözleşme imzalanan projelerin tamamına yakınının bir sorun yaşanmadan tamamlanabilmiş olması Ajansın bu süreçlere hâkim olduğu ve kontrolü altında yürüttüğü tespitini ortaya çıkarmaktadır. Bu program kapsamında yararlanıcıların özellikle uygulama döneminde danışman desteği almamış olmalarına rağmen Ajanstan aldıkları destek ile projeleri yürütebilmiş olmaları Ajansın doğru iletişim kanalları ve yönlendirmeler kullandığını göstermektedir.

Bu program çerçevesinde de yararlanıcıların sorun yaşadıkları en önemli konu bütçeyi aşan harcamalar olmuştur. Bu program yararlanıcılarının da tamamının kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olması nedeniyle fiyat artışları sonucunda ek eş finansman oluşturulması hususunda zorluklar yaşanmasına neden olmuştur.

Programda projeler için belirlenen gösterge hedeflerinin ulaşma oranı ortalama %51,07'dir. Bu da KK yararlanıcılarının satın almalarının büyük kısmını tamamlasalar da verilen mali desteği ve kaynaklarını etkin şekilde kullanamadıklarını göstermektedir.

Bunlara ek olarak her üç program için de geçerli olmak üzere;

Program, yararlanıcılarında proje sonrasında önemli davranışsal değişiklikler oluşmuştur. Bu etkilerin en önemlileri olarak teknik bilgi ve yeteneğin artması, yeni projeler gerçekleştirme arzusunun/motivasyonunun artması, müşteriler/tedarikçiler/diğer paydaşlarla iletişimin ve iş birliklerinin güçlenmesi, ürün, hizmet ve süreçlerdeki sorunları tespit ve analiz etme yeteneğinin artması, proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yeteneğin artmasını sayılabilmektedir.

Firmaların proje uygulama dönemleri sonrasında ulaştıkları yeni pazarlar ve ihracat rakamlarındaki artış projelerin ülkemizin kalkınması noktasına çok önemli etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Veriler incelendiğinde proje uygulama ve sonrası dönemde yararlanıcıların ciroları %29 artarken, ihracat tutarlarının %18 oranında ve karlılık oranlarının %21 oranında arttığı görülmektedir. Bu veriler ışığında ihracata yönelik ve katma değerli ürünler geliştirme amacına uygun olarak programın başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Programların tamamında sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler de olmuştur. Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı yararlanıcıları, en büyük olumlu etkinin sosyal etki; Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı yararlanıcıları, en büyük olumlu etkinin çevresel etki; Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı yararlanıcıları ise en büyük olumlu etkinin ekonomik etki olduğunu ifade etmişlerdir.

Programlara dair genel tespit ve önerilerimiz aşağıda sunulmuştur:

- Programların tasarımının genel olarak başarılı olduğu değerlendirilmektedir. Belirli sektörler ve amaçlar doğrultusunda saha ziyaretleri gerçekleştirilerek ve Ajans tarafından hazırlanan sektör raporlarındaki ihtiyaçlara binaen program tasarımlarının yapılmış olmasının programların başarılı olması hususunda en önemli etkenlerden biri olduğu değerlendirilebilir. Buna karşın programlar tasarlanırken performans göstergelerinin çıktığı ve sonuç ayrımı yapılarak ve program öncelikleriyle ilişkilendirilerek belirlenmesi faydalı olacaktır. Bu şekilde ileriki yıllarda projelerin takip edilmesi ve programların karşılaştırılması daha mümkün olacaktır.
- Programların duyurulması ve başvuruların toplanması süreci bölgesel paydaşlar ile yapılan görüşmeler ve yararlanıcılar ile yapılan anketler çerçevesinde değerlendirildiğinde, Ajansın süreci etkin yürüttüğü görülmüş ve potansiyel yararlanıcılara yeterli düzeyde ulaşıldığı görülmüştür.
- Programlarla ilgili en önemli handikaplardan bir tanesi ülkemizin yaşadığı enflasyonist ortam ve döviz kurlarının hızlı yükselişidir. Bu durum fesihlerin yaşanmasına ve program bütçelerinin etkin kullanılamamasına neden olmuştur. Bu ve benzeri belirsizlik yaratan durumların oluşması durumunda program genel bütçesinin ve projelerin destek tutarlarının güncellenmesinin, bununla uyumlu şekilde faaliyet ve performans göstergelerinin yeniden değerlendirilmesinin projelerin uygulama süreçlerini kolaylaştıracağı ve program sonuçlarını olumlu etkileyeceği değerlendirilmektedir.
- Programlar kapsamında hem başvuru döneminde hem de uygulama döneminde talep edilen bilgi, belge ve raporların detaylı ve olması genel anlamda olumlu bir unsur olmasına karşın, pratikte destek programının şeffaflığına ve etkinliğine katkı sunmayan birçok evrakın dijitalleştirilmesi ve/veya tamamen kaldırılması konusunda birçok yararlanıcıdan dönüş alınmıştır. Bu konunun değerlendirilmesinin önümüzdeki yıllarda yürütülecek programlar için önemli olduğu değerlendirilmektedir.
- Farklı kurum ve kuruluşların daha yüksek destek oranları ve/veya daha yüksek destek miktarları sunmalarına rağmen yararlanıcıların hemen hepsinin mali yönden programların yeterli olduğu görüşünde olmaları nedeniyle, programların hedefledikleri amaçlar ve uygulama yöntemlerinin yararlanıcılar açısından daha önemli olduğu yapılan çalışmalar sonucunda tespit edilmiştir.
- Özellikle Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı'nda proje hedef göstergelerine yeterli düzeyde ulaşamadığı görülmüştür. Bunun nedenlerinden birisinin proje yazma ve uygulama konusunda yararlanıcıların kurumsal kapasitelerinin yeterli olmaması ve daha önce proje yazma ve yürütme tecrübelerinin olmamasının sebep olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle özellikle bu duruma uyan farklı sektör ve potansiyel yararlanıcıların olduğu programlar için proje yazma ve yürütme konusunda eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin Ajans tarafından çok daha etkin şekilde yürütülmesi gerektiği tespit edilmiştir.
- Proje uygulama sürecinde yararlanıcıların en zorlandıkları konuların başında satın alım süreçleri yer almaktadır. Satın alımlardaki prosedürlerin uygulanması ve yeterli sayıda teklif alınabilmesi özellikle özel sektör yararlanıcıları için zor olabilmektedir. Satın alımlarda mal/hizmetin niteliklerinin doğru belirlenememesi veya kalitesine güvenilen firmalardan teklif alınamaması, projenin başarısı ve sürdürülebilirliğini de etkilemektedir. Bu nedenle satın alım süreçleriyle ilgili olarak Ajansın talep eden yararlanıcılara teknik

uzman desteği sağlaması ve satın alım prosedürlerinin tekrar değerlendirilerek basitleştirilmesi faydalı olacaktır.

- Projelerin performans göstergelerinin sözleşme imzalamadan önce Ajans tarafından gözden geçirilmesi, yararlanıcı ile bir araya gelerek değerlendirilmesi ve proje başlamadan önce gerekli revizyonların yapılması önerilmektedir. Böylelikle, hedeflerin daha gerçekçi belirlenmesi ve hedefe ulaşma konusundaki başarı olasılığının artması mümkün olacaktır.
- Programların bölgesel kalkınma sürecini hızlandıracak şekilde, girişimcilik ve inovasyon ekosisteminin harekete geçirip güçlendirecek öğelerle zenginleştirilmesi, firmalar ve kurumlar arası iş birliğini ve çok-disiplinli projeleri özendirecek nitelikler taşıyacak şekilde tasarlanarak artımsallığın yükseltilmesi önerilmektedir.
- Ülkemizde birçok kurumun bir yıl içerisinde uyguladıkları destekler, sektör, bölge ve ülke bazında incelenirse uygulanmakta olan politikaların bütüncül etkisi de ortaya çıkarılmış olacaktır. Bu şekilde hangi programın başarılı olup yaygınlaştırılabileceği, hangi programın etkili olup olmadığı ve gözden geçirilmesi gerektiği ortaya konulabilecektir. Bu kapsamda, verilen desteklerin birbiri ile uyumlu ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olması desteklerin etkisini arttıracaktır³.

³ Meydan, Mustafa Caner, Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği, T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014

KAYNAKÇA

- [1] M. C. Meydan, Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği, Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2014.
- [2] T.C. Kalkınma Bakanlığı, «Onuncu Kalkınma Planı,» Ankara, 2013.
- [3] Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, «BEBKA Faaliyet Raporları,» Bursa, 2010-2021.
- [4] Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, «Bursa Eskişehir Bilecik 2014-2023 Bölge Planı,» Bursa, 2014.
- [5] Türkiye İstatistik Kurumu, «<https://data.tuik.gov.tr/>,» [Çevrimiçi]. [Erişildi: 31 12 2021].
- [6] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, «2022-2024 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi,» 2021.
- [7] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, «2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı,» 2012.
- [8] T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, «Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023) ve Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023),» 2018.
- [9] T.C. Ticaret Bakanlığı, «Girdi Tedarik Stratejisi Eylem Planı (2017-2019),» 2018.
- [10] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, «<http://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/>,» [Çevrimiçi]. [Erişildi: 21 12 2021].
- [11] Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, «Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Dsetekleme Yönetmeliği,» 2008.
- [12] Ş. Elçi, «Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programlarının Değerlendirilmesi ve Etki Analizi,» İNOMER, 2014.
- [13] Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, «2014 Yılı Mali Destek Programları Etki Değerlendirmesi Raporu,» Bursa, 2019.
- [14] Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, «Endüstriyel Simbiyoz Mali Destek Programı 2018 Yılı Proje Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi,» Bursa, 2018.
- [15] Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, «Sektörel Rekabetçiliğin Artırılması Mali Destek Programı 2018 Yılı Proje Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi,» Bursa, 2018.
- [16] Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, «Kırsalda Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı 2018 Yılı Proje Teklif Çağrısı Başvuru Rehberi,» Bursa, 2018.

Bursa Merkez Ofis
Işıktepe OSB Mahallesi Arıtma Caddesi No: 12/1
16215 Nilüfer/Bursa TÜRKİYE
Tel: 0 224 211 13 27 Faks: 0 224 211 13 29
E-Posta: bebka@bebka.org.tr

 [@tcbebka](https://twitter.com/tcbebka)

 [/bebka](https://www.linkedin.com/company/bebka)

 [/bebka](https://www.youtube.com/channel/UC...)

 [/tcbebka](https://www.instagram.com/tcbebka)

bebka.org.tr